IRODALMI SZEMLE

LXIII ■ 2020 ■ 10

ÁRA: 1,80 € / 800 FT
ELŐFIZETŐKNEK: 1,50 € / 600 FT

KORTÁRS SZLOVÁK

- ALAPÍTÁS ÉVE: 1958
- LXII. ÉVFOLYAM
- ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: DOBOS LÁSZLÓ
- FŐSZERKESZTŐ: **MIZSER ATTILA** (ATTILA.MIZSER@GMAIL.COM)
- SZERKESZTŐ: **NAGY CSILLA** (CSILLESTER@GMAIL.COM) **NÉMETH ZOLTÁN** (NEMETX@GMAIL.COM)
- LAPTERV ÉS TÖRDELÉS: **GYENES GÁBOR, VÁCLAV KINGA**
- KÉPSZERKESZTŐ: **GYENES GÁBOR**
- KORREKTOR: **SZANISZLÓ TIBOR**
- **FŐMUNKATÁRSAK:** CSANDA GÁBOR, GRENDEL LAJOS, N. TÓTH ANIKÓ, POLGÁR ANIKÓ, TŐZSÉR ÁRPÁD
- **SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:** BALÁZS IMRE JÓZSEF, BÁRCZI ZSÓFIA, DARVASI FERENC, JUHÁSZ TIBOR, NAGY HAJNAL CSILLA, PLONICKY TAMÁS, SZALAY ZOLTÁN
- **SZERKESZTŐSÉG:** MADÁCH EGYESÜLET, P.O.BOX 7, 820 11 BRATISLAVA
- ISSN 1336-5088
- WEB: WWW.IRODALMISZEMLE.SK
- FACEBOOK.COM/IRODALMISZEMLE
- SZERKESZTOSEG.IRODALMISZEMLE@GMAIL.COM

SZÁMUNKAT KOVÁCS CSONGA ANIKÓ ALKOTÁSAIVAL ILLUSZTRÁLTUK.

KOVÁCS CSONGA ANIKÓ 1987-ben született Dunaszerdahelyen. Tanulmányait a besztercebányai Művészeti Akadémián végezte, mesterei Robert Makar és Igor Benca voltak. Kiállításai, szakmai tevékenysége a szlovákiai és magyarországi tengelyen zajlik, ez a fajta „kétlakiság", kettős identitás képzőművészeti munkásságának is hangsúlyos témája. Grafikával, annak határterületeivel, objektummal és rajzzal foglalkozik, a kimondottan intim, személyes vonatkozásokat globális nézőpontokkal kombinálja. Ezzel a stratégiával egyszerre hozza működésbe a megéltet és a tanultat.

A CÍMLAPON, HÁTLAPON ÉS FÜLÖN:
UTÓHANG, GRAFIKAI INSTALLÁCIÓ, 2018

MEIN WERT 2.0, EGYÉNI TECHNIKA, NYOMAT TEXTILRE, 2017

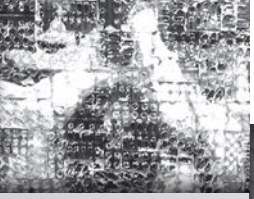

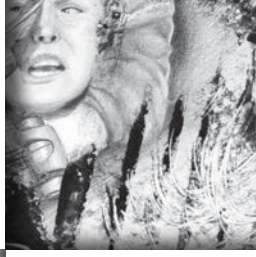

3 POLGÁR ANIKÓ: SZARVASOK ESŐBEN. ETRUSZKO-KORINTHOSZI VÁZÁK I.; MADARAK PÁRDUCCAL. ETRUSZKO-KORINTHOSZI VÁZÁK II. (VERSEK)

KORTÁRS SZLOVÁK

6 MILA HAUGOVÁ: NYUGALOM; EGY MÁSIK VERS; MEZTELEN; KÉT TÜKÖR (VERSEK, HAJTMAN KORNÉL ÉS NOSZEK BARBARA FORDÍTÁSAI)

11 SILVESTER LAVRÍK: VASÁRNAPI SAKKPARTIK TISÓVAL (REGÉNYRÉSZLET, MÉSZÁROS TÜNDE FORDÍTÁSA)

22 DOMINIKA MADRO: SZENTÉLY (RÉSZLET, PÉNZES TÍMEA FORDÍTÁSA)

24 SVETLANA ŽUCHOVÁ: TOLVAJOK ÉS TANÚK / I. TOLVAJOK (BÉCS, 2005) (RÉSZLET, VÁLYI HORVÁTH ERIKA FORDÍTÁSA)

32 IVANA DOBRAKOVOVÁ: APA (NOVELLA, GYÖRGY NORBERT FORDÍTÁSA)

44 MÁRIA MODROVICH: FLESBEK (RÉSZLET, PÉNZES TÍMEA FORDÍTÁSA)

66 KÁNTOR ZSOLT: A NEM-HELYEK, A NYELV, A DOLGOK ÉS A TUDAT, A PILLANAT, MINT ÁTJÁRÓ, AUFKLÉRUNG: MA, ÁLOM A TÚRÓGOMBÓCRÓL, A FILOTEISTA (VERSEK)

72 MÁTYÁS GYŐZŐ: DIPTICHON (PRÓZA)

85 N. TÓTH ANIKÓ: RAGYOGOK. TANÁRNŐ KÉREM (PRÓZA)

89 LAPIS JÓZSEF: A TÖKÉLETES TRÜKK. POLGÁR ANIKÓ *PALEOCSONTEVÉS* CÍMŰ KÖNYVÉRŐL (KRITIKA)

96 SZERZŐINK

▌KIADJA A „SPOLOK MADÁCH – MADÁCH EGYESÜLET"
▌(EV 153/08), NYILVÁNTARTÁSI SZÁM: 30807719.
▌A LAP MEGJELENÉSÉT A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG KISEBBSÉGI KULTURÁLIS ALAPJA TÁMOGATTA.

KULT MINOR
FOND NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

▌NYOMTA A VALEUR KFT., DUNASZERDAHELY. ▌TERJESZTI A KIADÓ ÉS A SLOVENSKÁ POŠTA, A. S. MEGRENDELHETŐ A SZERKESZTŐSÉGBEN, ILL. A KÖVETKEZŐ CÍMEN: SLOVENSKÁ POŠTA, A. S. STREDISKO PREDPLATNÉHO TLAČE, UZBECKÁ 4. ▌P. O. BOX 164, 820 14 BRATISLAVA 214., ▌E-MAIL: ZAHRANICNA.TLAC@SLPOSTA.SK ▌MEGJELENIK HAVONTA (ÉVENTE 10 RENDES ÉS EGY ÖSSZEVONT SZÁM). PÉLDÁNYSZÁM: 300. ▌EGYES SZÁM ÁRA: 1,80 €. MAGYARORSZÁGON: 800,-FT. ELŐFIZETŐKNEK FÉL ÉVRE 9,- € , EGY ÉVRE 18,- €, ▌MAGYARORSZÁGON FÉL ÉVRE 3600,- FT, EGY ÉVRE 7200,- FT. SZLOVÁKIÁN, ILL. MAGYARORSZÁGON KÍVÜLI POSTÁZÁS ESETÉN A POSTAKÖLTSÉGET FELSZÁMÍTJUK.

▌OKTÓBER/2020 ▌ VYDÁVA „SPOLOK MADÁCH – MADÁCH EGYESÜLET" ▌(EV 153/08). ▌SPOLOK IRODALMI SZEMLE EGYESÜLET ▌ŠÉFREDAKTOR: ATTILA MIZSER ▌REDAKTOR: CSILLA NAGY, ZOLTÁN NÉMETH ▌ GRAFICKÁ ÚPRAVA A OBÁLKA: GABRIEL GYENES, KINGA VÁCLAVOVÁ ▌VÝTVARNÝ REDAKTOR: GABRIEL GYENES ▌JAZYKOVÝ REDAKTOR: TIBOR SZANISZLÓ ▌ADRESA REDAKCIE: MADÁCH EGYESÜLET, P.O.BOX 7, 820 11 BRATISLAVA. ▌ISSN 1336-5088. ▌WEB: HTTP://WWW.IRODALMISZEMLE.SK ▌ADRESA VYDAVATEĽSTVA: SPOLOK MADÁCH, MIEROVÁ 16, 821 05 BRATISLAVA 2. ▌ IČO VYDAVATEĽSTVA: 30807719. ▌ REALIZOVANÉ S FINANČNOU PODPOROU FONDU NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN ▌TLAČ: VALEUR, S.R.O., DUNAJSKÁ STREDA. ▌ ROZŠIRUJE VYDAVATEĽSTVO A SLOVENSKÁ POŠTA, A. S. OBJEDNÁVKY NA PREDPLATNÉ PRIJÍMA REDAKCIA A KAŽDÁ POŠTA SLOVENSKEJ POŠTY. OBJEDNÁVKY DO ZAHRANIČIA VYBAVUJE SLOVENSKÁ POŠTA, A. S. STREDISKO PREDPLATNÉHO TLAČE, UZBECKÁ 4. P. O. BOX 164, 820 14 BRATISLAVA 214.,
▌ E-MAIL: ZAHRANICNA.TLAC@SLPOSTA.SK. ▌VYCHÁDZA MESAČNE (10 RIADNYCH A 1 SPOJENÉ ČÍSLO ROČNE). ▌NÁKLAD: 300. ▌CENA JEDNÉHO ČÍSLA: 1,80 €. PREDPLATNÉ ZA POLROK: 9,- €, NA ROK: 18,- €.

SZEMBENÁLLÁS–ELVÁLÁS–ELLENÁLLÁS, SZÉNRAJZ, 2020

POLGÁR ANIKÓ

SZARVASOK ESŐBEN

ETRUSZKO-KORINTHOSZI VÁZÁK I.[1]

Egy olpén legelésző szarvasok,
vékony pálcikalábakon.
Nyakuk hosszan előrenyújtva,
egyenesen, akár egy farúd.
Fejük hosszúkás, agancsuk fölmered,
mint két erőteljesen berajzolt ékezet.
Fülük megannyi apró falevél,
mely alig-alig tapad az ágra:
vigyázz, ha megrázod, lehull!
Fű nincs, a mélysötét festéket eszik,
mozdulatlan, rágás nélküli,
kimerevített legelés.
Szófogadóan felsorakoztak,
paták és szájak egymáshoz egyformán közel,
kivárnak, sosem éri be egyik a másikat.
Szűkös a hely egy ilyen váza oldalán,
ahová nyújtóztál, addig érsz.
Két-két láb: egy-egy háromszög szilárd,
de vékony szárai. A test szerény,
nem tölti ki az egész teret.

1 A sorozat Szilágyi János György (1918–2016) emlékére készült.

Helyet kell hagyni a nagy, színes,
szabálytalan foltokban hulló esőnek:
foltrozetták, rajtuk bekarcolt kereszttel.
A cseppek hullásukban kimerevedtek,
az állatot sosem érik el, ott maradnak
lebegve a nyak fölött, a has alatt.
A láb sosem lép esőcseppre, óvatosan kikerüli.
Az eső foltokra szakadt test, nem folyik szét,
nem áztat, nem keveredik, nem ivódik bele semmibe.

MADARAK PÁRDUCCAL

ETRUSZKO-KORINTHOSZI VÁZÁK II.

Ez a dinosz, akár egy deformált, tátott szájú hal.
Hasán egymásra tolakodva a pikkelyek.
Fölöttük hullámzó ösvényfonat,
rajta tertyedt óriásmadarak.
Óvatosan járj, fejed magasba tartsd,
lábaddal tapogatózz!
Kimerevített vonulás,
örökké tartó lendület.
Hiába telik el többezer év,
a testtartás mindig fiatalos, a lábizom erős,
legfeljebb a tollak vonalai kopnak.
Már hogy lehetne itt ez üldözés?
Hogy mart volna a madártestbe párduc?
Nincs itt sietség, nincs itt pánik.
A ragadozó csak dörzsölgeti a madár farktollába
furcsán kitekert, fölülnézetből láttatott fejét.
A madár a párducnál büszkébb, egykedvűbb, nagyobb,
hátra se néz. Mint egy anyuka, aki látja ugyan
az ellágyulást, de nem akarja elkényeztetni
a szoknyájához bújó gyerekét.
Csak a tér retteg attól, hogy üres lesz,
foltok ütköznek ki rajta,
bebújnak az állatok hasa alá,
befurakodnak a testek közé,
szinte beleszállnak a szájakba is.

A szerző a szöveg írása idején a Kisebbségi Kulturális Alap alkotói ösztöndíjában részesült.

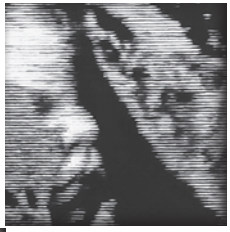

MILA HAUGOVÁ

NYUGALOM

visszafogott lélegzettel
feküdni a földre
és hallani mindent

szavak nélküli világot
szeretnék

elfojtani egy vad
és hűvös gondolatot

némán belélegezni
a szív tiszta szótagjait

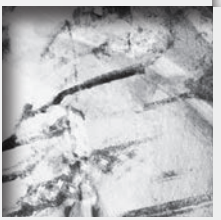

EGY MÁSIK VERS

Ölelve a végtelenségig, így szereti üdvözölni a napot, meleg
sugarakat enged az álom őserdejébe,
üdvözli a verset, a túlságosan eleven ikernővért,
mely szabadon mozog benne,
s kit, hogy kibírja az éjszakát, az árnyékot,
esténként hidegvérrel megöl egy másik verssel.

Noszek Barbara fordításai

MEZTELEN

...vagy szenvedélyesen élsz, vagy csak várod a halált...

A hajak, körmök, tollak, karmok nőnek...
Hogy ne írjak, ahhoz is bátorság kell .
Soha nem kapom meg, amit elvettem.
Álmaim holtak álmai,
saját nyomaikban eltévedt állatok.
Szó szót utál.
Szó szót szeret.
Láttalak téged. Arcodon félig lecsúszott az álarc:
a halál misztériumában elkapott vágy.
A hangodra visszatérek, elcsendesedem, a sebek is becsukják szájukat.
Fázom, vagy a szerelem kevesebb? Nappal, éjszaka, nappal, éjszaka –
A hegyeken túl mélyen valami megdobban.

KÉT TÜKÖR

...menj el, míg nem szereted a rosszat.
Felém észak és hó.

„Állati napokat élek”,
meztelenül izzom. Akarom, hogy
a fény szín legyen, hogy a szó
csillag…
...szeretnék két tükörben
egyetlen arcot –

Hajtman Kornél fordításai

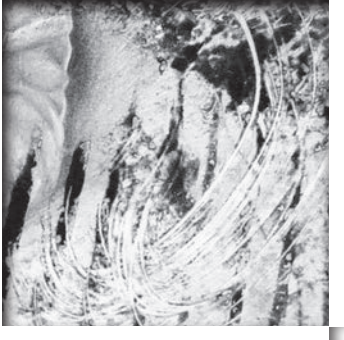

SILVESTER LAVRÍK

VASÁRNAPI SAKKPARTIK TISÓVAL

(REGÉNYRÉSZLET)

Attól az időtől fogva napról napra rosszabb lett a helyzet idegenek tekintetében. Megvoltak a bejáratott utaim, a napirendem, és megvoltak az emberek, akiket ismertem. Balákékat, Martát, a cselédjüket, az unokatestvéreimet, Mathéfyová tanárnőt. A csúfolódást, hogy Icig lánya Anička, olyan, mint egy talicska, azt is egyre nehezebben viseltem. Csak a gyerekek, és azok közül is csak a hofergyerekek kiabáltak rám ilyet, és mondhatott anyám bármit, sőt akár igaza is lehetett, de nem gyerekeszem volt már nekem akkor, akármilyen elmaradott és lassú fejlődésű voltam is. Tudtam, hogy nem annyira a tompa elmémmel van bajuk, mint azzal, hogy az apám zsidó. Igen, icig volt az apám, zsidó és kommunista, de annyira nem volt tompa az eszem, hogy a kölykök kiabálása ne fájjon helyette is, hiába volt a föld túlfelén, és hiába élt akár Amerika legszebb nőjével is, az apám volt, és kész. És mondhatott anyám meg a patikusné asszony az én észbeli hiányosságomról amit csak akart, én tudtam, hogy addig fog csak élni, míg el nem felejtem.

Azt is egészen pontosan értettem, miért mondta a patikusné asszony a rohamomat csehoszlovakista, hungarofil provokációnak. Persze először el kellett valakinek magyaráznia. Hiszen ki gondolná, hogy ha a legeslegnagyobb nemzetfi, vagy ahogy Štúr titulálta magát, Nagy-Magyarország főszlovákja ünnepségét ádáz magyar káromkodások tarkítják, az nem szándékos cselekedet, amely az ügyet lejáratni hivatott a prágai kormány előtt, segített az eset megértésében a patikus úr; na de láss csodát, ez a nagy szlovák, sőt a legnagyobb, richtig október 28-án született, ami a történelem véletlen összjátékának köszönhetően egyúttal a Csehszlovák Köztársaság létrejöttének napja is. Mert hát egy szlováktól bármi kitelik. Az is, hogy magyar költő válik belőle, ahogy a később Petőfi Sándorrá vált Alexander Petrovičról mondták, mosolyodott el csúfondárosan a patikus úr.

Ezért tartott olyan sokáig, míg felállíthatták a Štúr-szobrot a Štefánik téren, és ezért keresték a döntés után olyan sokáig a megfelelő dátumot, mert annak semmilyen szempontból nem volt szabad jelentősnek lennie. Mert az olyan időkben, amikor kezd megint szűkké válni a szlovákok számára az ország, amelyikben élnek, még az első tavaszi nap is rejtett szimbolikával bír. Hol Budapest szemében, hol meg

TOXIKÓZIS, INSTALLÁCIÓ, 2017

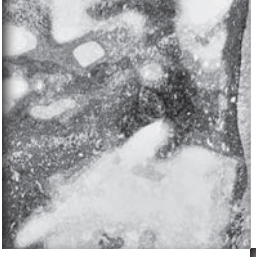

Prága fülében. Az agrárpártiak, szocialisták, ludákok, kommunisták, fasiszták és nemzetiek számára is mind mást jelképez, de mindig valami szent és érinthetetlent, magyarázta a patikus úr az okot, amiért anyám úgy szégyenkezett miattam 1936. augusztus 30-án, hogy el se indult a megmentésemre. Ha nem lett volna ott nekem az én magyarul szóló megváltó angyalom és Alica, aki mellettem állt a kórusban, akkor rémületemben, hogy az alkonyati nap ferde sugaraiban örvénylő elhalt bőr-, körömés hajdarabkák felfalják, porrá változtatják apámat, talán máig ott üvöltözöm azokat az ocsmányságokat. Hogy mit is jelentenek igazából, máig nem tudom.

Egyetlen igazán jó módja van annak, hogy maga a gyanú is nevetségesnek tűnjön: ha a személyt, aki ilyen elképesztő módon, ép ésszel fel nem foghatón viselkedett, eldugjuk olyan helyre, ahol csehoszlovakista azsan provokatőrt senki se keresne. Tudom, hogy hajlok jobbnak látni magam, mint amilyen valójában vagyok, és szívesen mondanám, hogy az én ötletem volt, de az igazság az, hogy a patikusné asszonyé. Hogy mikor jutott eszébe, azt már nem tudjuk meg soha, de a Monsignore fejébe Pozsonyba menet ültette bele. Mégiscsak elegánsabb megoldás lesz, mint bedugni a gyermeket a bolondokházába, még kiszaglászná az ügyet valami túlbuzgó firkász, és az rossz fényt vetne ránk, ezt mondta neki állítólag. Hogy hozzátette azt is: anyám, ily módon a lekötelezettje, kénytelen lesz megtenni a Katolikus Nőegyletben olyasmiket, amitől most még húzódozik, ezt elfelejtette a patikusné asszony elmesélni anyámnak. Csak akkor jutott eszébe, amikor az urának beszélt a dologról. Kis idő után észrevette, hogy bent ülök én is a szobában, és írom tisztába a herbáriumban szereplő növényekhez készült jegyzeteit, de nem zavartatta magát. Az ilyesmi gyakran előfordult.

Csak akkor voltam neki útban, ha veszekedés volt kirobbanóban az ura és őközötte. De előfordult, hogy a diszkusszió hevében teljesen elfeledkezett a jelenlétemről. Az ilyen pillanatokban egy kicsit úgy éreztem magam, mint egy bútordarab, felesleges és szükségtelen bútordarab, de megnyugtató volt ráébrednem, hogy ez nem is olyan kellemetlen érzés. Ráadásul énrám nem pakoltak semmit, ellentétben a komóddal vagy egy polccal. Nem tudom, miért volt a Mária patikusné asszony olyan háklis ezekre a családi vitákra. Úgyis mindig ugyanazon civódtak: felrótta az urának, hogy csak

a munkájával meg az ivással törődik, őt meg elhanyagolja, elsősorban társadalmi élet terén. A patikus úr ilyenkor hallgatott, vagy motyogott valamit arról, hogy nem azért hanyagolja el a feleségét, mert nem tudna kevesebbet dolgozni és ne tudná abbahagyni az ivást, de hogy nem hagyhatja abba se azt, se a munkát, mert így könnyebb elviselnie a méltósága elveszítését. Te magad gondoskodtál az elvesztéséről, zárta le rendszerint a patikusné asszony a rögtönzött vádbeszédet, miután előtte még megkérdezte a patikus urat, hogy ugyan ki vette el tőle azt a becses magyardzsentri-méltóságát. Így kellett lezárnia, mert a kérdésére egyetlenegyszer se hallottam a patikus urat felelni, a patikusné asszony meg nem az a fajta nő volt, aki elviseli, ha nem kap választ.

Mikor a patikusné asszony visszajött Pozsonyból, és az urának is eldicsekedett kényes helyzetemre kielégítő megoldást kereső, bámulatra méltó igyekezetének eredményével, elfelejtette, hogy Marta csak azt nem hall meg, amit nem akar, és csak azt nem pletykálja szét, amiről nem tud. Anyámnak elmondhattam volna én is, csakhogy miközöttünk ilyen bizalmas beszédek nem voltak sohase. Meg hát anyámnak fogalma se volt, mit kellene csinálnia velem akkor, ott kint a téren, ezrek szeme láttára. Az első és sokáig az egyetlen, aki elszánta magát a cselekvésre, Andrej Hlinka volt. Ő lépett oda hozzám, és bár állítólag rugdalóztam, meg kaszáltam vadul magam körül a karjaimmal, nyugalmat sugárzó tekintete, csitító szavai hatására lassanként magamhoz tértem, és Alica kivezethetett a tömegből. Nem értettem jól, mit beszél neked, mondta, mikor megkérdeztem, hogy mit. Hogyhogy nem értetted, egészen közel voltál. Azért nem értettem, mert magyarul mondta, felelte Alica ingerülten. Többet aztán nem beszéltünk erről. Bölcs, szívélyes ember lehetett Andrej Hlinka, ha csupán azért, hogy azon a nyelven szóljon hozzám, amelyen szorongásos dührohamom következtében megszentségtelenítettem az ünnepséget, vállalta a kockázatot, hogy egy háborodott, fejletlen elméjű személy miatt őt is megvádolják azzal, hogy hungarofil, csehoszlovakista ügynök.

A *Nupodu* meg a *Pútnik Svätovojtešský* kalendáriumát, anyám kedvenc olvasmányait ki nem állhattam. Ettől még azért lapozgattam bennük néha. Nálunk otthon a *Slovák*on kívül sok olvasnivaló nem akadt, így kénytelen voltam újra meg újra ráfanyalodni ezekre az elviselhetetlenül okító jellegű, már első olvasásra is gyötrelmesen unalmas

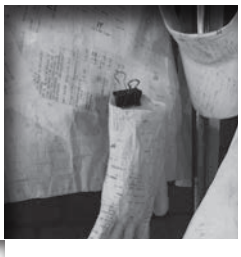

évkönyvekre. A patikus úr mondandója is okító jellegű volt, de ha ő beszélt bármiről is, mindig úgy éreztem, mintha elhúzna egy függönyt, amelyik mögött első pillantásra vagy hallásra sok érdekest nem ígérő dolgok izgalmas titkai rejlenek. És ő úgy tudta ezeket megmutatni, hogy mi magunk, Alica meg én jöjjünk rá arra, miben is áll a titkuk.

A szövetkezeti évkönyvben meg a Szent Adalbert Társaság kalendáriumában nem volt semmiféle titok. Ott tukmálás volt minden tanács, és mindenben ott volt a tolakodó tanulság, az udvariasságba burkolt utasítás. Tisztára olyan volt mindkettő, mintha anyám állította volna őket össze. Voltaképpen csupa rendelkezés és parancs, de anyáméival ellentétben ezek nem félelmetesek, hanem csak unalmasak voltak. Nem tudom, anyám tanult-e a könyvekből, amelyeket minden évben közvetlenül karácsony előtt hozott vastag papírba csomagolva a postás, vagy a nagyszombati és pozsonyi szerkesztőségben nem mertek olyasmit beléjük írni, ami anyámat haragra gerjeszthette volna. Nem esik nehezemre elképzelni, hogy ha valami olyat hoztak volna le, amivel anyám nem ért egyet, nem habozott volna egy percig se, hanem vonatra ül, és a fejükhöz csapkodja a szerkesztőségben az évkönyvet.

Már csak azért is ki nem állhattam a bölcsességnek ezeket a házi kincsestárait, mert anyám pont úgy állt hozzájuk, mint minden más, általa tévedhetetlennek tartott tekintélyhez. Hogyha a szerző azt a tanácsot adta a gazdasszonyoknak, hogy nem fut ki a tej, ha a lábas széleit megkenegetik vajjal, akkor anyám onnantól fogva kente becsülettel a lábas szélét vajjal attól függetlenül, hogy vaj ide vagy oda, a tej ugyanúgy kifutott. A legrosszabb az egészben az volt, hogy nekem is kenegetnem kellett. Azonkívül mindig kikérdezett a számomra teljesen feleslegesnek tűnő számokból és adatokból – kinek, és vajon minek lenne szüksége arra a tudásra, hogy például Csehszlovákiában 1938-ban százhétezer automobil volt, és nyolcszáznegyvennyolcezren hallgattak rádiót? Hát senkinek. Nekem pedig nemcsak hogy be kellett vágnom ezeket a teljességgel abszurd adatokat, és felszólításra felmondani őket bárhol és bármikor, hanem nagy bosszúságomra mindmáig emlékszem is az összesre. Azon az elképzelhetetlenül nagy számon, amely a rádióhallgatók számát határoz-

ta meg, csak az tetszett, hogy benne voltunk mi is Alicával. Nyolcszáznegyvennyolcezer, mondtam minden egyes alkalommal, amikor Alica bekapcsolta a rádiót. Nyolcszáznegyvenhétezer-kilencszázkilencvennyolc, mondtam, amikor kikapcsolta.

Emlékszem arra is, hogy Angliának annak idején a gyarmataival együtt százhétmillió-háromszáznegyvenezer négyzetkilométer volt a területe, Csehszlovákiának pedig csak száznegyvenezer. Miközben Angliában egy négyzetkilométeren tizenöt, Csehszlovákiában viszont száznyolc ember élt, és egy angol font száznegyvenegy csehszlovák korona volt. Így hát Angliát mesésen gazdag emberek által ritkán lakott pusztaságnak képzeltem.

A Nupodu 1938-as, *Szövetkezeti család* nevezetű kalendáriumából megtudtam, hogy az éppen uralkodó bolygó a Parom, latinul Jupiter. Izzó felszíne gyors változásoknak van kitéve, életnek lehetősége nincs rajta semmi, ezért úgy tartják, hogy ez a planéta komoly halálhozó erővel bír. 1938 októberéhez a következő versikét írták a nép szórakoztatására, tanítására, szellemének felemelésére: Édesanyánk szelíd Moldva, apánk meg a nagy Duna, dalunktól zeng a Šumava, meg a Tátra magasa.

Pont októberben, amikor Turócszentmártonban az a végzetes találkozó zajlott, amely gyerekkorom Csehszlovákiáját a történelem archívumába helyezte. De engem Csehszlovákia széthullásánál sokkal jobban érdekelt, hogy miért fuserálta így el a dolgot Milan Rastislav Štefánik tábornok. Szabad volt a madarunk, tágas égben szállott, míg egy nap a sziklák közé zokogva lehullott. Ilyen vers volt a másodikos olvasókönyvünkben. Emlékszem az egészre, de fölösleges lenne elmondani, végig az egész csak ilyen bla-bla-bla versszakokból állt. Lelkes-beleérzőn skandáltuk, meghatott mindnyájunkat a kép, ahogy a Nagy Háborúból hazafele tart az édesanyjához, mert az édesapja már nem él. Sírt majdnem az összes lány, és néhány fiú is szipogott, szó szerint vettünk mindent, ami a versben állt. Nyilván a nemzet hősének szétroncsolt tetemét látták maguk előtt, a kiálló sziklák által darabokra tört végtagjaival valahol fent a magas hegyekben, magára hagyatva haldoklásában.

Nekem nem volt ilyen jó a fantáziám, de Mathéfyová tanárnő megdicsérte az osztálytársam, Hanke rajzát. Štefánik volt rajta, éppen ilyen lelkes-beleérzőn ábrázolva. Az

arca nem látszott, mert belecsúszott a sapkája, de egészében véve jól eltalálta a Hanke. Végül is az apja képfestésből élt. A Barón szállóban, és később a Hlavina hotelben is, ami a Rozmajrínován épült fel, egyenesen a Winklerék szalonjával szemben, az ő ecsetjéből származó vadászjelenetek és erdei csendéletek díszítették a falakat. Biztos tőle örökölte a tehetségét a fia, igazán megható volt a kép, amit rajzolt. Bár legfőképpen valószínűleg azért, mert a tanító néni részletesen elmagyarázta mellé, mennyire szerette Milan Rastislav Štefánik Szlovenszkót és a szlovákokat. Szenvedéllyel szónokolt, többek között arról, hogy mennyi mindent megtett Milan Rastislav azért, hogy saját országunk lehessen. Igaz, közös a csehekkel, de nem baj, mert mi tulajdonképpen egy nemzet vagyunk, és az olyan, mintha egy család lennénk, egy anyától-egy apától, a szlovákok a fiatalabb, a csehek pedig az idősebb testvér. Ezt még meg is értettem volna, és az is világos volt, hogy a nagyobb testvér mindig lenézi a kisebbet, hiszen erre a bátyám derekasan mutatta a példát. Az nem fért csak a fejembe, hogy minek ezen folyton veszekedni. Hiszen akinek idősebb testvére van, tudja jól, hogy a dolgoknak úgy kell lenni, ahogyan az mondja. Ha a bátyám azt mondta, hogy én leszek a Ramona, és ez azzal jár, hogy egész napra kikötnek egy fához, hiába nem tetszett nekem a dolog, hiszen nyafogtam is miatta, de ha nem akartam, hogy ánblokk kihagyjon a játékaiból, akkor odaálltam az öreg szilvafához, és hagytam, hogy odakötözzön hozzá. Még úgy is tettem, mintha kibonthatatlan csomó lenne azon a kötélen, és bár tényleg vágott a madzag, nem húztam ki a kezemet belőle, pedig kevés is elég lett volna, hogy szabad legyek, mint a versbéli madár, amelyik a magasban szállt, míg neki nem röppent egy sziklának. Nem szabadítottam ki magam, mert az a szabályok megszegését, és ezzel a játék végét jelentette volna.

Gyakran van úgy, hogy nemcsak az emberek, hanem a nemzetek se tudnak felnőtt módjára viselkedni,

mondta a patikus úr, mikor elmeséltem neki, milyen erős hatást tett rám a Štefánik tábornokról szóló vers. Ingatta a fejét, hogy milyen kár, hogy a tábornok nem hallhatja az eszmefuttatásomat, mert ő találkozott Štefánikkal, s bár nem közvetlenül az ő parancsnoksága alatt harcolt, de hallotta őt beszélni, és biztos benne, hogy ha tudta volna

a tábornok, milyen kifogásaim vannak a csehszlovák államiság eszméivel szemben, bizonyos hibák egészen biztosan kiküszöbölhetők lettek volna. Nevetve mondta ezt, és én nem tudtam ugyan, hogy min nevet, de örültem, hogy ezúttal végre nem Alicának, hanem nekem sikerült megkacagtatnom. Ettől annyira fellelkesedtem, hogy elszavaltam neki az egész verset a madárról, amely elhozta számunkra az arany szabadságot, kiegészítve egy nagy sóhajjal, amelyet a következőképpen lehetne összefoglalni: igazán nagy kár, hogy Štefánik tábornok sohase tette be a lábát az ország földjére, amelyért oly nagy áldozatokat hozott, hanem ehelyett csak lezuhant rá.

Anyám, akinek a patikus úrnál aratott sikerem után szintén elmondtam az eszmefuttatásomat, még csak el se mosolyodott. Mi több, megszidott a tiszteletlen gondolatokért, és talán éppen ez lehet az oka, hogy Štefánik sose nőtt úgy a szívemhez, mint mondjuk Andrej Hlinka vagy a patikus úr. Hiszen miféle történet az, amelyben a főhős legyőzi a sárkányokat mind, a háromfejűt, a hatfejűt meg a kilencfejűt is, megtalálja a királykisasszonyt, varrat magának egy parádés mundért, és elindul haza, ahol haptákban várja mindenki, hogy új országuk új királyához méltón fogadhassák, aztán ahelyett, hogy repülő táltos paripáján elegánsan alászállna, mint Perszeusz, mikor megszabadította Andromédát, fogja magát, és rázuhan az ünneplő tömegre? Benzoni őrgrófnő meg a szlovákok pedig győzték kisírni a szemüket, tettem még hozzá, és ekkor már szinte fuldoklott a nevetéstől a patikus úr. A gondolatmenetemnek ezt a szakaszát nem osztottam meg anyámmal, nem jutottunk el odáig. Már annál a résznél szájon vágott, amikor a szlovákokat az indián Ramonához hasonlítottam.

Igen, Štefánikra is haragudtam. És még mindig haragszom egy kicsit. Ő már a második olyan nemzeti hősünk, aki oly sok reményt ébresztett, és végül oly keveset teljesített be. És teljes joggal haragudtam, mert tudtam rég, tulajdonképpen azóta, hogy hiába vártam apámat a ház előtt, hogy a reménykedés sokkal rosszabb, mint a csalódás. A remény ugyanis nem engedi, hogy fellélegezzünk, arra kényszerít, hogy lábujjhegyen éljük az életünk. És ez nem egy kényelmes élet így. Hanem egy görcsös élet.

Haragudtam rá, haragudtam a nemzeti hősünkre. Nem annyira, mint apámra, de azért haragudtam. Ez a harag nem szomorúságból, hanem bánatból táplálkozott. A szomorúság és a bánat között van különbség. De erről majd máskor. Štefánik tábornokra több minden miatt is mérges voltam. A repülőszerencsétlenség csak az utolsó csepp volt a pohárban. Jártunk fent a Bradlón a síremlékénél, apámmal és anyámmal. Értelmetlen halálának ötödik évfordulóján. Emlegették az ünnepségen a Štúrét is, ami milyen is lett volna, szintén értelmetlen.

Ez volt tulajdonképp az egyetlen családi kirándulásunk, amit kisgyermekkoromból vissza tudok idézni, hacsak nem veszem annak az Uhrovecben, Dubčekéknál töltött időt is. Benzoni őrgrófnő is ott volt a Bradlón. Meg állítólag Louis Chiron, apám kedvenc autóversenyzője is. És ez igaz lehetett, mert útban odafele láttuk az autóját valahol Stará Turá és Pöstyén között. Apám még le is tudta fényképezni, mert a kirándulásra kölcsönkérte a Hajdyla fotográfus masináját. Drága pénzért, amiért persze megkapta anyámtól a magáét. Pedig akkor még nem is tudta, hogy nemcsak kölcsön-, hanem megvette.

Az őrgrófnő is automobilon érkezett. Nagyon jól állt neki. Ha elgondolom, hogy az a gyönyörű nő a mienk lehetett volna, a tahiti kolóniákkal együtt, ahová Štefánik át akarta költöztetni a szlovákokat, és hogy ezt az egészet egyetlen félresikerült leszállási manőver tette tönkre, akkor legszívesebben sírva fakadnék. Igen. Vannak népek és országok, amelyek egyezséget kötöttek a sorssal, ahogy azt Márai Sándor mondja, a patikus úr megboldogult magyar édesanyjának kedvenc írója. De mi nem tartozunk közéjük. Márai Sándor viszont a patikusné asszonynak is a kedvenc írói közé tartozott. Például a *Válás Budán*t egy szuszra olvasta ki, eldicsekedett vele anyámnak, onnan tudom. Kár, hogy nem írta meg a Válás Bánovcébant is, tette hozzá anyám mindig, valahányszor szóba jött a patikusné asszony irodalmi ízlése.

Miután a Monsignore a platán árnyékában álló patikában tett vasárnapi látogatásai során nyájasan, ám szigorúan megdorgálta irodalmi ízlése miatt, cseppet szemérmesebb lett kedvenc szerzőinek megválasztásában. De hát mit volt mit a Monsignorénak a patikusné asszony szemére vetni, ha ő maga a bécsi Pázmáneumban végzett, a Monarchia katolikus egyházi kádereinek ebben az elit keltetőjében, és még kilencszáztizenkilencben is magyarul írta a nevét, hogy Tiszo József?, kérdezte cinikus mosollyal a patikus úr.

Úgy gondoltam, hogy ez biztos nem egészen így volt, hogy ez csak afféle rosszindulat a patikus úr részéről. Nem szívesen hagyta magát belerángatni az ilyen grandiőz témákba, amelyek túllépték a határát annak, amit az ember ésszel felfoghat. És ha mégis beadta a derekát, akkor a lábuknál fogva cibálta le őket a szférák magas-

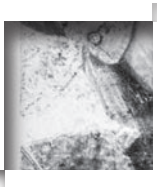

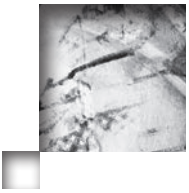

ságából a földre, nem hagyott meg nekik egy szemernyit se abból a földöntúli ragyogásból és magasztosságból, amit olyan jó volt lehunyt szemmel hallgatni a mi plébánosunk hangján, mert a Monsignore olyan meggyőző hévvel és elszántsággal adta át a gondolatait, hogy muszáj volt velük egyetérteni az utolsó betűig.

Erősen feltűnő volt, hogy Monsignore Tiso és Balák gyógyszerészmagiszter személyében micsoda idealizmus és realizmus csapott össze rendszeresen a főtéri ház parádés szobájában a sakktábla fölött, azon a főtéren, mely csupán e két kivételes férfiú városunkbéli ténykedése idején négyszer váltott nevet. 1919-ig Erzsébet tér, kilencszázhuszonötig Fő tér, aztán tizenegy évig Štefánik tér, majd attól a naptól fogva, hogy leleplezték rajta a szlovák irodalmi nyelv megalapítójának első, monumentális emlékművét, Štúr tér lett. Vitáztak ezen is, és egyúttal a modern idők eladhatóságán is. Kifulladásig, eredménytelenül. Azon a helyen, ahol a szégyenoszlop állt, hangsúlyozta jó magasba emelt mutatóujjal a patikus úr. Egy emancipálódó modern nemzet ilyen apróságokra nem adhat, replikázott mosolyogva a Monsignore. Sokszor voltam tanúja életem e két fontos férfiúja gondolati megosztottságának, a magyar múlt védelme kontra fényes szlovák jövő összecsapásának, ezért nem ment a fejembe ez a Tiszo József. Nem illett ez hozzá, hiszen hallottam a saját fülemmel nemegyszer, hogyan lángol a Monsignore a szlovák nemzetért, és mennyire bosszantja, amit velünk a múltban a magyarok, most meg a csehek tesznek. Csakhogy aztán eszembe jutottak a háborús jegyzetei a *Nyitramegyei Szemlé*ben, eszembe jutott, hogyan nem ment a fejembe, hogy pont a Tiszo József nevű ifjú káplán eskette a város egyetlen szlovák jegyzőjét. Ráadásul pont egy pánszlávista történész lányával adta össze. Egészen biztosan szlovák mise keretén belül, biztosított a patikus úr. Bizonyára nem volt ez olyan nagy bűn, ha meghagyták utána a hivatalában, mert meghagyták, sőt elő is léptették, Nyitrára ment szolgálni. De nem ez volt a legfontosabb, amire a patikus úr rávezetett engem, mikor erről a témáról beszélgettünk.

Hanem az, hogy rájöttem, nem szabad az én fejemet túlságosan megterhelni olyan szavakkal, mint haza meg nemzet, mert még nagyobb zavarodást okoznak benne. És arra aztán tényleg semmi szüksége egy ilyen egzaltált, tompa elméjű gyermeknek. Mert hiszen minek nekem az olyan szerelem, amibe beleszédülök, ami a magasba

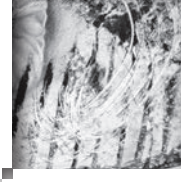

repít, aztán meg ott hagy azok kénye-kedvére, akik azt hiszik, hogy ezek a szavak az övéik, csak mert ők használják a leggyakrabban, ők kiabálják a leghangosabban. És rájöttem arra is, hogy haragudni tudni kell. Ha valaki rendesen akarja csinálni, ahhoz irdatlan erő szükséges. Majdnem annyi, mint egy valódi gyászhoz. De hát honnan szednék én magamban annyi erőt? Ezért maradtam szomorúnak, azt is csak éppen hogy. Vágtázott mellettem az élet minden irányba, engem észre se vett. De jól van ez így, mondtam Alicának, legalább nem találnak meg az újabb katasztrófák. Te aztán tényleg bolond egy nőszemély vagy, felelte Alica, és többet erről nem beszéltünk. Minek is? Igaza volt.

De ezt csak most tudom. Vagyis igazából tudom már régen. Csakhogy akkor, abban a rettenetesen izgalmas ezerkilencszázharmincnyolcadik évben még csak nem is sejtettem. Az viszont teljesen világos volt számomra, hogy ha Štefánik nem repülőgépen, hanem automobilon tért volna vissza a hazájába, akkor egészen másként alakulhatott volna a szlovákok dolga. Szerintem Giuliana Benzoni őrgrófnő se bánta volna. De hát, ahogy Marta, a Balákék cselédje mondja – szaros valagat késő ütni.

Mészáros Tünde fordítása

DOMINIKA MADRO

SZENTÉLY

(RÉSZLET)

Tamarkának kicsi a feje. Lehetséges, hogy ennyire kicsi? Hogy úgy tartom egy tenyérben, mint egy kásás tálkát? Tamarka nem hosszabb Uľa főzőkanalánál, amit én faragtam neki. Nem szerelemből, hanem csak ajándékba. Ajándékba. Első asszonyom, Rodana többet kapott tőlem. Lucfenyőből készült fésűt, tizenkét kis foggal. Tiszta haját szerelemből rejtettem főkötőbe. Szerelemfőkötőbe rejtettem. Uľa feltűnően hangosan veszi és fújja a levegőt. Mivel csak a saját kezem nézem, amelyben Tamarka fekszik. Az én Tamarkám. Valahol az én vérem csörgedezik benne, az én jó gondolataim, az én életkedvem. Uľát egyáltalán nem választották el a szoba maradék részétől lecsüngő lepedővel. Nálunk a szülőanyának kijárt a nyugalom, a család többi tagjának pedig a védelem. *Így éljünk mellette?* – mordulok Bertára, a bábára. *Egyek vagytok. Most te is olyan vagy, mint ő, nedves és hangtalan* – körmével összecsippenti a fülem, szinte kilyukasztja, és Uľa felé fordít. Uľa egyre elviselhetetlenebbül veszi a levegőt. Ránézek, pontosan olyan, amilyennek tehát nekem is lennem kéne – kimerült, boldog, hároméletnyi öröm várásában.

A tekintetével hívogat. Gyümölcsöm anyja. Mindkettőnket a karjába vár. Megcsókolom lányom sima homlokát. *Anya vár.* Berta hirtelen kitépi a kezemből – mint egy anyafarkas –, azonban a fogai közt engem tart, Tamarkát pedig Uľa mellére veti. Már minden együtt van, ami az enyém. A lányom, a vérem, a jó gondolataim, az életkedvem és a feleségem. Aki az ajkaival szólongat. Berta bosszúsan veszít mellette a súlyából, legszívesebben odaszögezne Uľához, úgy szereti az elsőgyerekes anyákat, mint a kóbor farkaskölykök, tűzön járna értük, szilánkokon. Odamegyek Uľához, megsimítom csupasz karját, rendes nő, sokáig akar élni, szeretni. Ott állok felette, és a gyermekét Rodanának adnám. *Öleld át* – küldöm hangomat a távolba, a *tiéd, kínáld neki a melled, téged kóstol meg, téged éget a sírásával, neked feszíti íjként a szívét.* Uľa, ajánld fel a gyermeket első asszonyomnak, a legizzóbb fának, a mitikus miavai hársnak.

Megvagy! Berta állon ragad. Örömét leli a fülemen kibuggyanó kis vércseppekben, és örömest előidézne ilyeneket a nyakamon is. Felmordulok. Ő is: *Itt a tested és a lelked, az új nemzedék. Ezért a házért, ha kell, kezed sebzed és kiégeted szemed. Ezért a kettőért.* Uľa kérlelve emeli fel a fejét. Tamarka megnyugszik. Berta átlépi a vödröt, amibe összegyűjtötte az összes vért Tamarka után – az összes rongyot, meg azt a méhlepényt. *Mosd el éjfél után, ezt meg kapard el a küszöb alá.* Elmegy. Két hosszú összevérzett rongy.

Nehéz szülés. Rodana azt mondaná – egészséges gyerek. Nagyon egészséges újszülött. Többnyire élettel teli új életet jövendölt nekem. Olyankor volt Rodana a legteljesebb. Egyszer. Amikor vasárnap kifelé jöttünk a templomból, Rodana nem várta meg, amíg kiér, míg mindenki kitolakszik, hanem magával ráncigált. Mint egy szófogadatlan gyermek. Engedtem volna, hogy bármibe belerángasson. Már reggel óta szórakozottan járt-kelt a házban, a kis fésű legalább négyszer kiesett a kezéből, nem a haját, hanem az arcát kaparászta vele, tízszer is elém állt, mély levegőt vett, és aztán csöndben maradt. A templomban teljesen más szavakat énekelt: *Istennek dicsőség* helyett *embernek segíts, ég!* És nem térdepelt le, amikor kellett. Csak később, a falun túl értettem meg. *A fiadat várom* – kiabálta. Úgy kiabálta, mint Mária Magdolna a kertésszel való találkozáskor. Erős tekintete volt, a sziklán is keresztülhatolt volna. És egyszeriben kettőnek való öle. Abban a pillanatban tényleg hárman álltunk ott. Abban a pillanatban ez nem káprázat volt. *Matejt várjuk* – lehelte lelkével. Azóta – hogy gyönyörű fiunk szülessen – Rodana nem nézett sem állatokra, sem a nővéreire, csak szép és jó emberekre. Nap mint nap felhajtotta alsószoknyáját, két kezével átkutatta a hasát, rám pillantott, majd a bölcsőre, amit vettem. A berezói vásárban. A gyermekünknek készült. Belehelyezte a kezét. *Meleg és jó, mint a szíved.* Apró ujjait beárnyékoltam az enyéimmel. *Egy emberként fogunk benne álmodni.* De három hónap elteltével Rodana nem gyarapodott a szíve alatt, már csak a bölcsőt nézte, a bölcső kihűlőfélben volt, összetörődött benne az álom – a két tenyér után negyven érintetlen hely maradt, a bölcső nem is ringatott, és már haldoklott. Višniačka, a bába hazatért, csak az első négy hónapot engedte kettesben lennünk (hol töltötte az éjszakáit és segített-e távoli gyerekek világrajövetelében, nem érdekelt és ma sem érdekel), észrevette a bölcsőt és megérintette Rodanát. *Elment, ugye? Nem hordod már a szíved alatt a fiad.* A fává lett Rodanában megreccsentek a könnyek, amelyek valahol a szíve környékén kövesedtek meg, remélte, hogy ő maga sosem lel ott rájuk, hogy maguktól pusztulnak el, ebbe a hitbe ringatta magát. De megreccsentek, és mindünknek feltárultak, kemények voltak, és felsebezték kék szemét. A megfelelő alkalomra vártak. Az enyéim megfeketedtek. Višniačka hosszú könnyei pedig mindenhova elértek.

Pénzes Tímea fordítása

SVETLANA ŽUCHOVÁ

TOLVAJOK ÉS TANÚK

I. TOLVAJOK

(BÉCS, 2005)

(RÉSZLET)

Tényleg. Tényleg nem akartam lopni. Csak gondoskodni az asszonyról, ahogy azt minden rendes férfi teszi. Úgy, ahogy a gyerekek azt az iskolában tanulják. Természetesen jobb lenne, ha fizetési szalaggal állíthatnék haza, és átnyújtanék egy csokit. Mercit vagy Lindtet. Vagy valamilyen kedves kis ékszert. Még ha bizsu is. Muránói üveg karkötőt, amit a téren lévő bódékban a turistáknak kínálnak. Nyilván szebb lenne, ha minden hónap ötödikén meghívnám vacsorázni. Ha beülhetnénk az egyik csatornaparti pizzériába, és megennénk egy pizzát. Akár vegetáriánust is, mert Marisia azt szereti. Vagy vennénk egy üveg fehérbort, és útban hazafele a pizzériából beugornánk egy jó filmért a kölcsönzőbe. Mindenki inkább ilyen életet választana magának. Ha tehetné. Egészen hétköznapit. Olyan hétköznapit, amilyen talán nincs is.

Már arra sem emlékszem, mikor kaptam utoljára fizetést. Mikor volt a kezemben legutóbb bankjegyköteg, ami olyan ropogós, mintha valaki kivasalta volna. A bankszámláról már nem is beszélve. A bankszámla a hétköznapi, rendes élet tartozéka, erről észrevétlenül lecsúsztam. Fokozatosan, ahogy a gyerek kinövi a csizmáját. Nem egyik napról a másikra. Nem készakarva. Hanem fokozatosan, mint amikor elkezd sötétedni. És így volt ez a lopással is.

Akkor, amikor Marisia elmondta, hogy nem tud főzni. Rögtön akkor, amikor megismerkedtünk. Amikor először együtt reggeliztünk, és a tükörtojás sárgája szétfolyt a tányéron, mint a víztócsa a kiadós esőzés után. Mint a meleg iszap a termálvizes forrás alján. Ültem a nappaliban, és körbenéztem az idegen szobában. Akkor még Gregor is ebben a lakásban lakott, és mindannyian munkába jártunk. Jó úton haladtunk. Első reggel Marisia elém rakta a szétfolyt sárgájú, cafrangos szélű tükörtojással megrakott tányért. Félmeztelenül. A darabokra szétesett tojásokat. Mint a megfagyott ónos eső, olyan állagú volt. Mint a vékony jég, ami úgy néz ki a napon, mint az ezüst. Fakanállal vakargatta le a rozsdás serpenyő széléről, és kupacra halmozva hordta be a nappaliba, a heverőn ültem, és megkérdeztem, segíthetek-e. De Marisia nem akarta, hogy segítsek. Azt mondta, megtanul főzni. Említette, hogy vegetáriánus. Az óvodában szokott ebédelni, vacsorára pedig vesz egy szelet pizzát. Itt, a sarki büfében, ahol a törökök disznóhúsos bucit és vaslapon sütött kolbászt árulnak. És zöldséges pizzát, minden este olyat vesz, amikor jön haza a munkából. Mert vegetáriánus, és nem isme-

ri ki magát a húsok között. De most megtanul főzni, nevetett. Aznap, amikor először együtt reggeliztünk. Felvetette, hogy megtanul főzni, és teljesíti majd minden kívánságomat. Mint minden rendes asszony a férje kívánságát.

Azután valóban sokat főzőcskézett. A konyhában égett olajszag terjengett. Gyakran szellőztettünk, mert Gregort zavarta a sűrű füst. Akkoriban még velünk lakott, bár az idő java részét a szobájában töltötte, zárt ajtó mögött. Aztán Marisia megkért, hogy hozzak húst. Mivel ő nem ért hozzá. Bár vegetáriánus, nekem szívesen készít sült húst. Elmesélte, hogy gyerekkorában a nagyanyja elküldte a henteshez. Abban az országban, amelyet most úgy emleget, a hazám. Hogy hozzon karajt vagy oldalast. Elsőt vagy hátsót. Nevetett a hentes szóhasználatán, mert ezek a kifejezések neki nem mondtak semmit. Ezért inkább ugorjak el én a boltba. Válasszak valami jót. Örültem, hogy segíthetek. És vittem pénzt. Mert akkor még volt pénzünk, bár bankszámláról nem is álmodhattam. Tulajdonképpen azóta, hogy idejöttem. Ezzel mindig csak a baj volt. A bankban mindenféle papírt és igazolást kértek. Borko, az akkori főnököm úgyis rögtön zsebbe fizetett. Nem volt szükség bankszámlára. De akkoriban még volt pénzünk. Hiszen jártam dolgozni az építkezésre, és minden pénteken a műszak után Borko kifizetett. Összeszámolta, hány órát dolgoztam azon a héten, és egy vas pénzkazettából előhúzott egy papírszalaggal körbetekert bankjegyköteget. A bankjegyek olyan simák, ropogósak voltak, mintha kivasalták volna. Mintha sablonból vágták volna ki. Amikor a gyerekek boltosat játszanak. Az ujjam csak úgy csúszkált a rugalmatlan papíron. Hiszen Borko a bankban tartotta minden pénzét. Onnan vette ki, és vas pénzkazettában hozta, amit számkód nyitott. Minden pénteken, műszak után, amikor átöltöztünk, és türelmetlenül cigarettáztunk a lakókocsi előtt. Alig bírtuk kivárni, ahogy Borko piros sisakban ellenőrzi az építkezést, és megjelenik a betonkeverők és malteros vödrök között a vas pénzkazettával. Aztán félbehajtva bedugtam a pénzt a farzsebembe.

Mint régen, amikor a csokoládéról megtartottam a sztaniolpapírt, kifényesítettem a körmömmel, a fémes anyag úgy csillogott, mint az arany. Közben mindig Marisiára gondoltam. Otthon szétterítettem az asztalra a papírpénzt, mint a kártyákat. Annyi volt, hogy rá se fért az összes. Egymás takarásában, mint az egzotikus hüllő pikkelyei. Mint a színes cserepek a háztetőn. Marisia így találta meg, amikor bejött a szobába.

Marisia, aki nagyon körültekintően bánt a pénzzel. Mindig megkérdezte, Borko nem lop-e meg. Igazságosan számolja-e össze a ledolgozott óráimat. És felírom-e, hogy ellenőrizhessem. Biztosítottam, hogy Borko minden ledolgozott percet kifizet. Megmutattam a kis naptárt, amibe tényleg feljegyeztem mindennap a ledolgozott óráim számát. Nem mintha nem bíztam volna meg Borkóban. Mivel nem volt bankszámlám, legalább egy naptárra vágytam, ami fenntartja a rendet az életemben. Mert ezek a dolgok igenis fontosak. A naptár hátuljára felírom az ismerősök listáját címmel és telefonszámmal. Minden hónapban megjegyzés, kinek lesz születésnapja. Minden dátumnál ott a ledolgozott órák száma. Minden pénteken fizetés, amit a műszak után Borko mindig kifizet. Bár nem volt bankszámlám, volt legalább naptáram. Rend volt az életemben. És Marisia, aki főzni tanult.

Így volt ez minden pénteken. Ez volt az esti rituálé. A Borkótól kapott pénzköteget szétraktam az asztalon, mint a kártyát, és biztosítottam Marisiát afelől, hogy nem hiányzik egy sem. Nagyon örültünk a pénznek. Simogattuk, csókolgattuk. Többször is átszámoltuk, és kupacokba rendezgettük. Azzal együtt, ami még előző hétről maradt. Mert Marisia ragaszkodott ahhoz, hogy takarékoskodjunk. Hogy a bankjegyeket és az aprópénzt is rakjuk el egy fém teásdobozba. Azt az összeget, ami egyik péntektől a másikig nem fogyott el. A zöld fémdoboz volt a bankunk. Amilyenben a piacon árulják a szálas teát. Amilyet születésnapotokkor kaptok, ha valaki nem tudja, mivel lephetne meg benneteket. Fém, amiről helyenként már lejött a zöld zománc.

Minden pénteken úgy lépett be Marisia a helyiségbe, mint a karácsonyfaégővel kivilágított szobába. Mint a gyermek, amikor szenteste várja, mikor jön a Jézuska. A bankók az asztalon szétrakva, mint a kártyák. Lehajolt, párat kivett közülük. Megfontoltan, mintha azokat a papírpénzeket keresné, amelyekbe beleírták a sorsát. Óvatosan, mintha a kártya felső részéből ki tudná olvasni a jelentést. Mintha arra összpontosítana, a pénz mit súg neki. A pénzt aztán elvitte a bankba. Úgy szoktuk mondani. A teás fémdobozba, ahol hétről hétre gyűlt a megtakarításunk. Kiszedte a dobozból, és hozzárakta az újonnan kapott bankjegyeket. Minden pénteken újra és újra átszámolta. Bár mindig pontosan tudta, mennyi van a dobozban. A papírpénzt egymás mellé rakta és címletek szerint rendszerezte. Vékony rolnikba tekerte, hogy jobban átlássa, és meg tudja különböztetni őket egymástól. Hogy beleférjen az összes pénz a dobozba. Mert akkor még volt elég. Csak nagy ritkán esett meg az, hogy nem jöttünk ki a kiszabott heti keretből. Hogy már szerdán hozzá kellett nyúlnunk a bankhoz. Bár a pénzes fémdobozt a szekrény felső polcára raktuk fel, soha nem nyitottam ki Marisia

nélkül. Ha elfogyott az egy hétre szánt pénz, megvártam, míg hazaér, hogy a teásdobozból elővegyen nekem egyet a bankók közül. Marisia ekkor ismét átszámolta a pénzt. Aztán megmondta, hogy jövő héten jobban oda kell majd figyelnünk. Nem kell teljes kiőrlésű kenyeret venni, elég a közönséges pékáru. A tejszín helyett elég a tej. Banán helyett megteszi a hazai alma is.

Marisia nem volt fukar. A bankós játékban igazából nem is a pénzről volt szó. Ezt mindketten jól tudtuk. Ha már egyszer nincs bankszámlánk és feketén lakunk egy idegen lakásban, legalább ilyen rituáléink legyenek. Mert ezeknek köszönhetően élünk normális életet. Vagy legalább annak a látszatát keltjük. Miután Gregor elköltözött, és ketten maradtunk a lakásban. A börtönben, ahol a foglyok rendszeresen borotválkoznak és naponta kétszer fogat mosnak, ott sem a higiéniáról van elsősorban szó. A spórolós játék egy rendes világ csontváza volt, amelyet nem akartunk feladni. Elég volt, ha egy kis időre nem figyeltünk oda. Mint mikor a gyerek kinyitja a tenyerét, amiben a lufizsinórt tartja. Csak egy pillanatra enged a szorításon, és a lufi elrepül, mint a postagalamb. Marisiával ezért ügyeltünk annyira a pénzre. Foggal-körömmel ragaszkodtunk a rendes, hétköznapi élethez. Ezért péntek esténként mindig alig vártam, hogy hazaérjek, mert a farzsebem tele volt még a meleg bankókkal. Amiknek majd szépen gondját viseljük Marisiával, mintha a leendő gyermekeink embriói lennének.

Csakhogy amikor Marisia elküldött a boltba húsért, már nem volt semmim. Teljesen rábízhattam magam Marisiára. Reggel két karéj kenyér közé felszeletelt tojást rakott. Szalvétába és uzsonnás zacskóba csomagolt tízórai. Mint annak idején az iskolában, ahol a második szünet volt a tízórai szünet. Húsz percig tartott, a gyerekek vasalt konyharuhát terítettek a padra abrosz gyanánt. Ezért nem is volt szükségem pénzre. Napközben elég volt a Marisia által csomagolt tízórai, amit a többi holmimmal együtt az építkezésen a vasszekrényem felső polcán tartottam. Marisia úgyis mindig főzött valamit vacsorára. Ahogy aznap is, amikor elküldött a boltba húsért. Csütörtök este lehetett. Akkoriban figyeltem a pénzre. Nem fordult elő gyakran, hogy üres lett volna a zsebem. A fiúk mindig hoztak az építkezésre pár doboz sört, de én Marisia kedvéért minden ilyenről lemondtam. Ez volt a mi világunk. A mi megtakarításunk, és az utunk egy jobb élet felé. Mindig ezt ismételgettük Marisiával. Hogy ha odafigyelünk és gondosan félretesszük a pénzt

a bankba, minden jóra fordul. Egyszer majd nekünk is lesz igazi bankszámlánk és takarékbetétkönyvünk. Egyszer mi is olyanok leszünk, mint azok, akik bankkártyával fizetnek a boltban. Aznap délután azért nem volt már semmim. Amikor Marisia elküldött a boltba húsért. Amit csakis az én kedvemért akart megsütni, hiszen ő vegetáriánus. Csütörtök volt, és péntekig kibírtam volna pénz nélkül. Hiszen Marisia rakott tízórait, ami elég volt másnap ebédre a munkahelyemen. Míg a műszak után megkapom Borkótól a fizetésem. De Marisia maga mondta, vegyek ki pénzt a bankból. Kivette a szekrényből a teásdobozt, és kihúzott egyet az összetekert bankjegyek közül. Azt mondta, időnként megengedhetjük magunknak. Hogy húst egyek krumplipüré helyett. A bolt szinte a szomszéd épületben volt, és kint hullott a hó. Vettem a kabátom, és a Marisiától kapott pénzzel elmentem húst venni.

– Nem jó sem a szárnyas, sem a hal – mondta Marisia. – A szárnyas elrepül, a hal meg elúszik. És elviszi a szerencsét. Ezúttal rendes húst akarok. Nem kell csirke. Se szárnyas, se halrudacska nem jöhet számításba.

A boltban álltam egy ideig a húspult előtt. A kampókon véres sertéshúsok, vastag bőrű, fehér szalonnák lógtak. A fagyasztóládában polisztirol tálcán lefóliázott, becsomagolt hússzeletek. A kötényes elárusítónő leszedte a kampóról a húst, megmutatta a vásárlónak. Megpaskolta, és mondott róla pár jó szót. Aztán éles acélkéssel szeleteket vágott belőle, a mérlegre hajította és zsírpapírba csomagolta. Amikor átnyújtotta a csomagot a vevőnek a pult fölött, a csomagból folyt a véres lé. Mint a véres vizelet. Örömet akartam szerezni Marisiának. Szépen becsomagolt hússzeletekkel szerettem volna meglepni. Annak bizonyítékaként, hogy azok közé tartozunk, akik ezt megengedhetik magunknak. Tudtam, mit gondolna, ha a konyhaasztalra egy ízléstelen papírcsomagot raknék le elé. Olyat, amiből folyik a véres húslé, kicsurog a lemosható műanyag abroszra. Hogy soha nem tudunk kilépni ebből a világból. A zsírtól és a megszáradt, nyers húslétől örökre ragacsos marad a kezünk. Mindig is kannibálok maradunk. A vegetáriánus, aki nem szerette a húst. Átfutna a fején: örökre olyanok maradunk, akiknek csirkebelsőségtől bűzlik a konyhájuk. Egy magasabb társadalmi osztályhoz szerettünk volna tartozni. Legalábbis látszólag. Nem volt bankszámlánk, de gusztusos, celofánba csomagolt hússzeleteket fogunk enni. Amit vöröses fénnyel világítottak meg föntről, hogy frissebbnek tűnjön.

Egy ideig ott téblábolt a fagyasztóládák körül, és kiválasztottam a legolcsóbb tálcás, két szeletes disznóhúst. Csonttal. És ekkor jutott eszembe. A húsos csomag kicsi és tiszta volt, majdnem belefért a tenyerembe. Örömet szerettem volna okozni Marisiának. A pénztárcámban ott volt az összetekert pénz. A húst bedugtam a télikabátom zsebébe, egy darabig még bóklásztam a polcok között az édességeknél, majd kimentem.

Tényleg nem akartam lopni. Csak örömet akartam szerezni Marisiának. Csak azt akartam, amit minden rendes ember, gondoskodni az asszonyról. Ez olyan, mint a gyerekjáték. Én elmegyek vadászni, Marisia pedig megfőzi a zsákmányt, amit hazavittem. És így mi is normális, hétköznapi emberek leszünk. Ügyelve arra, hogy kínos pontossággal betartsuk a szabályokat. Mint az öregember, aki minden reggel elmegy sétálni. Csak azért, hogy ne essen ki a gyakorlatból, bár már fejből tudja a mindennapi útvonalat. Elég, ha egyszer tovább alszik, és soha többé nem képes kikelni az ágyból. Eluralkodik rajta a rosszkedv, és azt mondja, nagyon fúj a szél. És másnap már képtelen kivinni a konténerbe a szemeteszsákot. Ezért sem lazíthattunk. Sem én, sem Marisia. Hogy hétköznapi emberré válhassunk. Olyanokká, akiket a parkban láttunk szombat délután. Anyákat, akik a homokozó mellett cigarettára gyújtottak, mert otthon nem dohányoznak. Olyan emberekké, akiknek normál lakossági számlájuk van a bankban. Olyan családdá, ahol az anya főz, apa pedig újságot olvas. Aznap este, amikor Marisia elkészítette a lopott húst, már csak egy karnyújtásnyira volt tőlünk az az élet.

– Ennek így kellene lennie minden este – mondta Marisia. Csak bugyit és egy lenge blúzt viselt, és azt a reggelt juttatta eszembe, amikor először nála reggeliztem. Akkor még Gregor lakott helyettem ebben a lakásban. Vissza akartam adni Marisiának a pénzt, de aztán meggondoltam magam. Másnap, pénteken belekevertem a többi közé, amit aznap este Borko kifizetett. Így anélkül, hogy Marisia felfigyelt volna rá, a bankjegy visszakerült a körforgásba. Ismét szétterítettem a bankókat az asztalon. Azzal együtt, amelyet tegnap megspóroltam. Rendes sorokba, mindegyiknek ugyanaz az oldala volt felül. Marisia megkérdezte, biztos vagyok-e abban, hogy

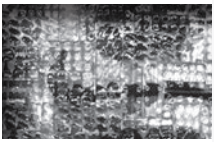

Borko nem vág át. Mindannyian ismertünk, hallottunk már olyan történeteket, hogyan lopják meg a főnökök a beosztottaikat. Teljesen a markukban tartották őket. De én megbíztam Borkóban. Egy ideig még játszadoztunk és enyelegtünk a pénzzel. Kupacokba rendeztük a bankjegyeket. A különféle értékű kötegeket egyik oldalról a másikra rakosgattuk, derékszögben egymás mellé illesztettük. Aztán kézbe vettem a pénzt, és Marisia elé tartottam. Mint a pincér az előkelő ünnepségen a tálca pezsgőt. A jobb tenyeremben ott volt az egész heti keresetem, a balt pedig a hátam mögé rejtettem, mintha fehér damasztszalvéta lenne benne.

– Madam – mondtam neki.

Marisia felkacagott, és kisorsolta a bankjegyek közül azokat, amelyeket ezen a héten elrakunk a spórolásba. Az összeg az alapján változott, milyen bankjegyek akadtak véletlenül a kezébe. Ezért eshetett meg, hogy valamelyik héten többre tellett, mint máskor. De a rituálét nem lehetett megszegni. Marisia betette oda a pénzt, ahova az való. Hétköznapi emberek voltunk. Voltak terveink és megtakarításunk. Akkoriban még minden úgy volt, ahogy annak lennie kell. Bár nem volt bankszámlám, de kaptam fizetést. Marisiával laktam. Tényleg nem voltam rászorulva arra, hogy lopjak. Észre se vettem, ahogy az a hétköznapi élet lassan elmúlik. Mint a gyerekkor.

Vályi Horváth Erika fordítása

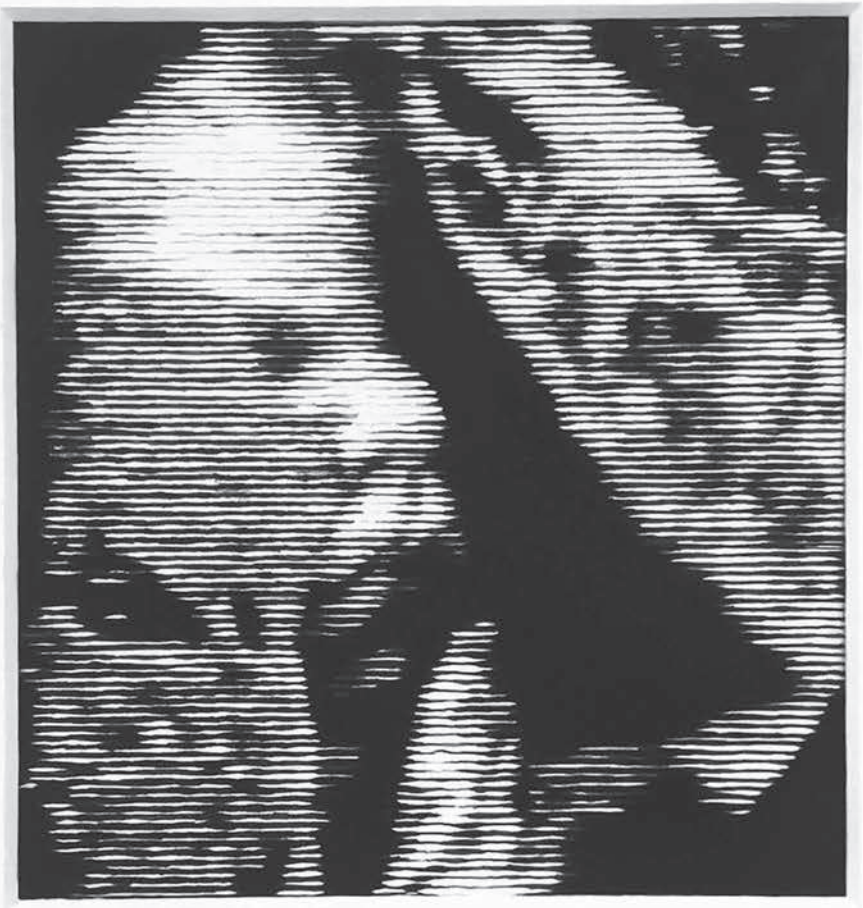

PORTRÉ 2020, SZÉNRAJZ, 2020

IVANA DOBRAKOVOVÁ

APA

Választok egy képet, nem állítom, hogy tipikus volna, csak elmondásból ismerem, nem emlékszem rá: ülök a nővérem mellett a heverőn, a nappaliban. Mesét nézünk. A nővérem négy évvel idősebb nálam, ő úgy hat lehet, én kevesebb, mint kettő. Apa a konyhában. A várdombon lakunk, a Mudroň utca mellett, a legmenőbb pozsonyi negyedben. A garázsban egy príma Ford, a nappaliban kandalló, a balkonról látni Ausztriát. Egy éve bölcsődés vagyok, mert a szüleim dolgoznak.

Anya lép be az ajtón, munkából jön, lestrapálva, lógnak rajta a szatyrok, bevásárolt, így talál ránk. A nővérem taknya a térdéig ér, legalább nem érzi, hogy Svetlana húgocskája teleszarta a pelust, és most járkál vele mindenfelé. Apa a konyhában, persze, alszik, feje az abroszon, mellette egy üveg. Nem kell magyarázni, értjük.

Valamit azért szeretnék tisztázni. Apa nem lakott velünk. Hétközben sokszor megjelent nálunk, itt is aludt, de az állandó lakhelye valahol a magyaroknál volt, falun, a Napfényes tavak mellett, ahová strandolni jártunk nyaranta. Mikor a szüleim összeházasodtak, anya úgy tervezte, hogy a férje után megy, ekkor már terhes volt a nővéremmel, de Pozsonynak egy olyan szép negyedében lakott, kandalló, kilátás stb., hogy az utolsó pillanatban úgy döntött, nem, nem megy a magyarokhoz. Talán kicsit a nagynéném is ludas ebben, anya nővére, mert végig azzal tömte a fejét, hogy azok ott nem fogadnak be maguk közé, örökre idegen maradsz. S főleg az anyós mellett. Hallgass rám, mondta. És anya hallgatott rá. Csakhogy aztán apa is bekeményített, hogy neki ott van az otthona és kész. Magyarán, külön éltek. Legalábbis az elején. Míg apa állapota romlani nem kezdett.

Igazából nem tudom, mit mondjak apáról meg azokról az első évekről. Kopaszodott. Nekem nagyon tetszett. A papkoszorút úgy hívtam, kerekecske-gombocska. Én is szerettem volna egy olyan kört a fejem tetejére. Egy nap, pontosan fel tudom idézni, elővettem az ollót a varrókészletből, és körbenyírtam a fejem búbját. Mentem büszkén, hogy megmutassam anyának. A hatásra már nem emlékszem, de arra igen, hogy mindenkinek elmesélte. Kiszínezett családi história.

A falut is fel tudom idézni a magyaroknál. Apa Pozsonyban a Műszaki Egyetemen dolgozott, de otthon jelentéktelen földműves volt, egy mezőgazdász ásóval, kapával, gereblyével, slaggal a kezében, félmeztelenre vetkőzve. A kertje régen hatalmasnak tűnt, egy igazi királyságnak, ahol fel lehetett mászni a fára, beleesni a kútba, és izzadni az üvegház alatt. Megdöbbentem, amikor később megtudtam, hogy apa kertje csak töredé-

ke az eredeti gazdaságnak, amelyet nagyapa idejében államosítottak a kommunisták. Állítólag egészen a tavakig nyúlt. Milyen jó lett volna belegázolni a vízbe a kert végén, és lovaink is lettek volna, nem csak tyúkok meg nyulak, amiket a nagymama tartott.

Oda jártunk víkendezni, és az egész nyarat a tóparton töltöttük. Nagymama még élt, és igazából csak magyarul beszélt, a helyi korcsokra úgy kiabált, hogy *kiskutya*, a nővéremmel palacsintát sütött, amiről szívesen mondanám, hogy a legfinomabb volt a világon, de igazából már nem emlékszem, milyen volt. A fiával gondozta a kertet, a kis gazdaságot. Az üvegházban palántákat termesztett, aztán a piacon árulta. Anya eleinte próbálta hasznossá tenni magát és ellesni valamit az anyóstól, de nagyon hamar megértette, hogy a nővérének igaza volt. Hiábavaló igyekezet. Minden rossz volt, amihez hozzányúlt, *istenem, hagyd, ne segíts.* Nagymama úgy zavarta el a palántáktól, mint a kóbor kutyákat, ha azok véletlenül a lyukas kerítésen át bemásztak hozzánk. Végül anya azt mondta, jó, most már nekem is elegem van az egészből. És onnantól csak a kiskert virágaival és növényeivel foglalkozott. Később azt is mondta, hogy inkább beadja a válópert, mint hogy kiskocsin tolja a palántákat a piacra.

Apa sokat utazott és gyakran készített fényképeket. A hálószoba tele volt az előhívott fotókat tartalmazó sárga borítékokkal. Rendszeresen turkáltam közöttük. Apa képes volt akár tízszer is rákattintani ugyanarra a sziklára az autóbusz üvegén át, sőt képes volt három tekercs filmet ellőni a ködbe burkolózó Niagaráról. Semmi érzéke nem volt a fotózáshoz. Találtam olyan képeket is, amelyeken rikítóra festett és hasonlóan öltözött hölgyek társaságában mutatkozik. A hölgyek igen furcsának tűntek, s csak évekkel később tudtam a látványt pontosabban megnevezni: vulgáris. A fotók, amelyeken idegen, vulgáris nőket ölelget bizonyos vendéglátóhelyeken, az egyedüliek, amelyeken ő maga is feltűnik. Különben csak tájképek voltak.

Apa az utazásai során sok külföldivel ismerkedett meg, később meghívta őket magához, a nagy, emeletes házba, amelyet közvetlenül a kommunizmus bukása után épített a nagymama klasszikus falusi háza mellett. Nyaranta turistáknak adta bérbe, akik szerettek volna megmártózni a tóban, esetleg néha a külföldi ismerőseinek. Egyszer egy bizonyos Pancsóval, aki Peruból jött, elmentem egy focimeccsre. Pontosabban eredetileg körhintázni mentünk volna a tó túloldalán, de hagytuk, hogy a tömeg, amely akkor épp a stadion felé özönlött, magával sodorjon. Ő nem tudott szlovákul, én nem tudtam angolul, tehát jelekkel kommunikáltunk. Vagyishogy azon a focimeccsen, ami mindkettőnket nagyon untatott, csupán egyetlen mondat hangzott el. Pancsó a cipőmre mutatott, és azt mondta, *pretty, nice*. Ennyit

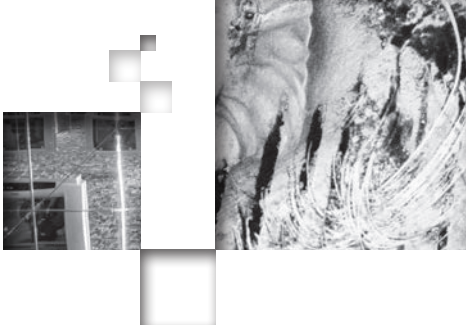

még én is értettem. Otthon viszont nehéz volt elmagyarázni, hogy miért épp egy focimeccsre ültünk be.

A nővérem folyton ugratott. Egyszer azzal jött, hogy a tavak köpésekből lettek. Hogy a helyüket kikotorták, és olyan ronda gödör maradt ott, hogy aki elment mellette, undorodva beleköpött. És így telt meg lassan az évek során. Nyállal. Nem hittem neki, de a gondolattól undorodtam. Viszont azt hozzá kell tennem, hogy megtanított fejest ugrani a sáncról. És a víz alatt bukfencezni. Aztán együtt úsztunk ki a szigetre. Apa is ott volt. Anya sokszor elmesélte már a sztorit, ahogy eltűntem a tónál. Négyéves voltam. Apa a nővéremmel indult a keresésemre, de sehol sem találtak, és már idő volt, indulni kellett. Így hát elindultak. Otthon apa azt mondta anyának: ne félj, egyedül is hazatalál. És igaza volt, mert mielőtt anya kómába esett volna, előkerültem.

Apa egyértelműen a patriarchátus híve volt. Nagyapa annak idején csak azért vette el a nagymamát, mert ő volt a legdolgosabb a földjén, és így mint feleséget nem kellett többé fizetnie. Apa átvette a nézeteit, és vidáman hangoztatta, hogy az asszonynak a mezőn a helye, s ha elfárad, a házimunka mellett majd kipiheni magát. De ahogy említettem, anya már az elején bepöccent a palánták miatt, és a nagymama kritikájának és kéztördelésének kíséretében később már csak a nagy háznál végzendő munkák mellett lazítgatott.

Alkalomadtán eperlekvárt főzött. És apa a maga sajátos módján meg is dicsérte. Hogy majdnem olyan jó, mint a bolti.

Ugyancsak büszke volt a küzdelmes gyerekkorára és a végzettségére, amelyet kizárólag az intelligenciája révén ért el. Mikor megszületett, nagyapa a nagymamával egy fészerben lakott a kert közepén, ahol nem volt se villany, se vezetékes víz, csak a döngölt agyagpadló, egy kút, és fából volt minden. Apa nyaranta saját elhatározásból megoldotta a tankönyvben talált összes matekfeladatot, hogy aztán a következő tanévben rettentően unatkozzon az órákon. Később a prágai egyetemen tanult. Abban az időben már elég sok gondja volt az alkohollal. Egyszer annyira berúgott, hogy nem tudott saját lábon eljutni a kocsmából a koleszba. De logikával megoldotta a problémát. Mivel a kocsma a dombon volt, a kollégium meg lent a völgyben, lefeküdt a földre, és a kolesz ajtajáig gurult.

Az egyetem után nagyapa megmutatta neki azt a füzetet, amibe az iskoláztatása költségei voltak feljegyezve. Semmit sem akart tőle visszakérni, csak azt szerette volna, hogy

apa lássa, mennyibe került ez a kaland, hogy mennyit költött nagyapa az iskoláira. Anya azt állítja, hogy apa ezt sosem bocsátotta meg neki.

***

Hogy mit tudok a szüleim kapcsolatáról? Hogy igazából semmit? Így egyszerűbb? Anyának valamit azért látnia kellett. De mit?

Apa egyszer mások előtt azt mondta neki, hogy nemcsak okos, de szép is. Példátlan kijelentés lehetett, kivételes bók, ha ilyen pontosan megmaradt az emlékezetében. S ha ezt így megosztotta velem.

Apa alkoholizmusa mindig jelen volt, és ezért tartottam gyerekkoromtól fogva apa elválaszthatatlan részének, valami olyasminek, ami hozzá tartozik, aminek így kell történnie. Mint a betegség. Fölösleges azon filozofálni, mi volt előbb, a tyúk vagy a tojás, mi váltott ki mit, labilis lelki konstrukció, eredendő fogékonyság az ivásra, genetikai hajlam az egyikre is meg a másikra is, mert e két dolog kölcsönösen egymásba fonódott, felerősödött, egészen amíg önnön lényegévé nem vált.

Viszont bizonyos epizódok élesebben látszódnak.

Egyik éjszaka anya kirángatott minket az ágyból. Teljesen ki volt borulva. Lányok, keljetek fel, lányok, mondjátok meg apukának, hogy egy emelettel feljebb lakunk. A nővéremmel pizsamában kicaplattunk a folyosóra. Félálomban. Semmit sem értettünk. Apa kitartóan csöngetett a szomszédhoz a második emeleten, holott a szomszéd a nyitott ajtóban állt, és próbálta őt leállítani. Közös erőfeszítéssel aztán felhúztuk apát a lépcsőn. Nem emlékszem pontosan, mikor történt ez. Hogy hány éves voltam. A nővérem még együtt járt velem iskolába, tehát legfeljebb harmadikos lehettem. Az első incidensek közül az egyik. Nagyon bizarrnak tűnt. Mint egy álom. Mint egy éjszakai kaland, ami előrevetítette a kalandos ifjúkort.

Az a folt még mindig megvan. A pompás házunkban a garázzsal, a kandallóval, az Ausztriára nyíló kilátással. Az a folt a liftben. A lift talán negyvenéves is lehet már, és hiányzik belőle az a belső ajtócska. A mi liftünkből látni, ahogy futnak az emeletek. Apa az egyik éjszaka csontrészegen a liftajtónak akart támaszkodni és az egyik lefelé suhanó

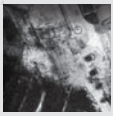

emeletnek dőlt. Véresre sebezte a homlokát. És lett ott egy hosszú sötétbarna csík az első és a második emelet között.

Egyre gyakrabban aludt itt nálunk, Pozsonyban. Az Albrechtbe járt. Egész délutánokat töltött ott. Az Albrecht pont az osztályunk ablakával szemben volt. Párszor észrevettem apát. Meredten figyeltem a párkánynak dőlve, ahogy a kocsmába igyekszik. Persze ezt nem mondtam senkinek, hogy nézd, ott megy az apám. A nővéremnek se. Nekik az épület második emeletén volt a termük, de azok az ablakok másfelé néztek. Viszont néhányszor megtörtént, hogy az utcán nem vettem észre őt. Ballagott velem szemben, én végig az orrom után, üveges tekintettel. Végül erősen vállon ragadott, és maga felé fordított. Otthon aztán hallgathattam, ahogy arról panaszkodik anyának, hogy kerülöm őt, hogy szégyellem. De akkor ez még nem volt igaz.

Valamikor az idő tájt a nővérem is csatlakozott hozzá. Illetve, csak amikor már középsulis volt. Persze nem úgy, hogy együtt jártak volna kocsmázni, csak a nyomdokaiba lépett. Időnként betévedt ugyan az Albrechtbe is, de inkább a haverjaival lógott. Albánokkal. Anya ezt már nagyon rosszul viselte. Előbb a férje, most meg a lánya. Egyszer hajnalban jött haza, szörnyen volt kifestve, lila szemek, lila ajkak. Anya csépelni kezdte, és azt kiabálta, hogy ilyet nem szabad csinálnia, hogy ilyet soha többé nem szabad csinálnia, de a nővérem olyan jól védekezett, olyan ügyesen rakta ki az éles könyökét, hogy végül nem volt egyértelmű, kinek fáj jobban a verés. Én csak bőgni tudtam. Apa zavartalanul aludt a szobában.

Aztán a nővérem bekeményített, és kezdett eljárogatni hazulról. Egy árva szót sem szólt, csak fogta magát és dobbantott. Anyával aztán mentünk a rendőrségre, hogy bejelentést tegyünk az eltűnt személyről. Furcsa, hogy teljesen tisztán emlékszem ezekre a kiruccanásokra, arra, ahogy a Hlboká utcán szökdécselek lefelé, a szorongás legcsekélyebb érzése nélkül. Holott nem lehettem olyan kicsi, hogy ne lássam át a helyzetet. Volt olyan, hogy a nővérem négy napig nem mutatkozott. Sőt egyszer még Prágába is elment. A rendőrségre nem volt szükség, mert a nővérem végül mindig megjelent.

***

Azt hiszem, hogy a kecskével kezdődött minden. Apa egy nyári napon, miután visszajöttünk a tóról, kijelentette, hogy vesz egy kecskét. Ez nagymama halála után volt, s mivel a nővérem elmúlt már tizenhat, tehát más tervei és gondjai voltak, így a kecskének csak én örültem. Én, a gyerek. Anya nem értette, hogy miféle kecske, meg hogy minek a kecske, de apánál ez logikai értelemben teljesen rendben volt. Még szép. Nincs kedve kaszálni tovább a füvet, leszúr egy karót, a kecskét egy madzaghoz köti, és az majd lelegel mindent, amit elér. Anyának könny szökött

a szemébe, s miközben én boldogan ugráltam a konyhában, ő bevágta az ajtót, és azt kiáltotta: vagy a kecske, vagy én!

A kecskeügy tehát dugába dőlt.

Aztán jött a póni. Azért is nagyon odavoltam, de csak addig, amíg apa fel nem fedte vállalkozói szándékait. Hogy én fogok a pónival körözni a kertben, vezetni fogom a gyerekeket körbe-körbe, és jól megszedjük magunkat. Csalódottan néztem rá. Azt hittem, a póni csak az enyém lesz, hogy nekem akarja megvenni. Hisz tudja, hogy szeretem a lovakat. Határozottan elvetettem az ötletet, hogy így jussak egy kis mellékeshez. Talán ez volt az első alkalom, hogy ellenszegültem neki.

Abban az időben apa tényleg a pénz megszállottja volt. Egyre csak azt számolgatta, hogy mit kaphat és mennyiért, hogy mi miért előnyös, hogy mit kell tennie és mibe kell fektetnie, hogy abból mennyi térül meg stb. Matekból jó volt, ebben nem kételkedtünk, de valahogy a végén mégsem állt össze a kép. Ahelyett, hogy keresett volna, egyre többet költött, ráfizetései voltak, egyre gyakrabban maradt üres zsebbel, kölcsönkéregetett, nem jött ki a fizetéséből és anyát sem segítette.

De volt ebben valami más is. Valami lényeges dolog, amit épp akkoriban kezdtem világosabban látni.

Apa fösvénysége.

Később egyre jobban nyomasztott a gondolat. Megrémültem, hogy egyszer én is olyan fösvény leszek, mint ő. A fösvénység ugyanis örökletes. Megvan rá a genetikai hajlam. Ebben biztos vagyok. A fösvénység nem döntés kérdése. Fösvény vagy, ha önkéntelenül meggyorsítod a lépteid az aluljáróban, amikor meglátod a hajléktalanújságot áruló alakot, fösvény vagy, ha azon gondolkodsz, hogy tényleg meg kell-e ajándékoznod karácsonykor minden barátod. És nem tudsz tenni ellene. Időnként nagyvonalú gesztust gyakorolsz azzal, hogy valakit váratlanul megajándékozol. Csak úgy. Az öröm kedvéért. Hogy gondoltam rád. De csak magadat próbálod becsapni. Hogy nyugodtan azt mondhasd, én fösvény? ugyan, hisz ennek meg amannak én valamikor ezt és azt adtam. S közben listát készítesz, ahol kihúzod a neveket, hogy ezt vagy azt egy jó ideig már semmivel sem kell megajándékoznod. Hogy ennek vagy amannak ez elég. Mégis, mi nem kéne még!

A gyökerek messzire nyúlnak vissza. Elszartok egy egész tekercs vécépapírt. Ez a mondat volt gyerekkorunk leitmotívuma. Apa gyakran veszekedett velünk, hogy folyton vécépapírt kell vásárolnia. Mintha nem lenne elég egy hétre egy tekercs. Morgott. Spórolnotok kell, tette hozzá. A nővéremmel meg voltunk győződve róla, hogy szándékosan csinálja. Hogy azért dugta el a vécépapírt, hogy megalázzon minket. Otthon egyéb dolgok is elfogytak. Szappan. Mosópor. Zsebkendő. Dezodor. De apát az nem zavarta. A vécépapír viszont az övé volt. Majd ő tesz róla, hogy ne kelljen folyton új csomagot venni.

A zsebpénzzel sem ment könnyebben. Az egyezség úgy állt: húsz korona egy hétre. De apa erre soha nem emlékezett. Mindig nekem kellett szólnom. Hétfő esténként előveni a témát. Ha volna olyan kedves. Szépen kérem. Aztán nézni, ahogy remegő kézzel benyúl a kabátjába a tárcáért. S ahogy kelletlenül kihúzza belőle a húszkoronást. És ahogy nyújtja felém, mint egy lassított filmen. Mintha abban reménykedne, hogy közben meggondolom magam, hogy megkönyörülök rajta, s közben végig kerüli a tekintetem. Látványosan nem volt az ínyére a dolog. Végül annyira megutáltam ezt a hetente ismétlődő rituálét, hogy egy idő után már magam vettem ki azt a húszast a tárcájából. Mikor apa éppen aludt. Másnaposan. Sosem vette észre.

Pedig mindig pontos számításokat végzett. Próbálta kiokoskodni, hogyan előnyösebb a városban közlekedni, gyalog vagy autóbusszal. Ha mindenhová gyalog mentek, magyarázta, megspóroljátok a menetjegy árát. Ez így világos. De közben a cipőtök talpa is kopik. Jobban, mintha a buszon álldogálnátok a kapaszkodó mellett. És a cipő is pénzbe kerül. Apának volt egy notesze. Kétévnyi kutatás eredménye. Már nem emlékszem, milyen forradalmi megállapításokra jutott. Csak arra emlékszem, ahogy végigcibált minket a városon, mit sem törődve a tiltakozásunkkal és a nyávogásunkkal, hogy sajog a lábunk.

A kukázást még akkor kezdte, amikor a tónál lakott. Ő ezt persze nem így nevezte volna. Miféle szemét. Hisz ezek mind príma és használható dolgok. A számítógép kitépett billentyűzete. Egy levert mosdótál. Egy csúszda darabja. Stb. A kacat a kertben halmozódott, arra várva, hogy apa majd megjavítja. De nem csak a konténerekből guberált. Volt, amit ajándékba vagy inkább *előnyös áron* kapott a tóparti barátoktól. Azoktól,

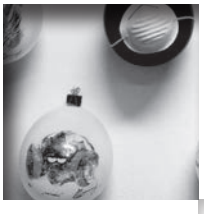

akiktől a Molekula gúnynevet kapta. Mert ugye tanár, tudós. Értjük egymást. Molekula tökéletes üzleti partner volt. A fösvénysége ugyanis együtt járt bizonyos kapzsisággal. Ha látott valami akciót vagy árengedményt, nem lehetett megállítani. Így történhetett, hogy elhozott kétszáz darab egyforma képeslapot, három bidét (nyilván, hogy a nővéremmel végleg letegyünk a vécépapír használatáról) és húsz lejárt szavatosságú filmtekercset a fényképezőgépbe. Aztán szép *vintage* fotók születtek rajtuk.

Végül teljesen beütött a krach. Mert a filmeket más módon is fel tudta használni. Egyik nap felkerekedett, hogy elmegy Privigyére. Hogy miért pont Privigyére? Ezt már soha nem tudom meg. Röviden, a cél: Privigye. Apának nem volt pénze, de ott voltak azok a lejárt filmtekercsek. Sikerült meggyőznie a sofőrt, hogy vegye át tőle a menetjegy áráért cserébe. Megérkezett Privigyére, az állomásra. Ami ott történt, azt a rendőri jelentésből, tehát apa handabandázásából tudtuk meg. Illetve anya tudta meg, én csak jóval később, amikor anya elmesélte. Apa a városközpontba ment, a helyi önkiszolgálóban vett pár kiflit meg valami felvágottat. Leült a szökőkúthoz, evett. Ekkor észrevette, hogy valaki jeleket küld neki. A trafikosnő. Épp nyitotta a trafikosbódé ajtaját, és a visszatükröződő napfénnyel jeleket küldött az én Molekula apám felé. Apa biztos volt benne, hogy a trafikosnő valamit közölni akar vele. Valami fontosat. Bekapta a maradék kiflit, begyűrte a parizert, felállt és átsétált a bódéhoz. És amint meglátta a trafikosnőt, azonnal beleszeretett. Megértette, hogy a trafikosnő is szereti őt, amit fényjelekkel próbált a tudtára adni. Hirtelen összeállt a kép. Apának, persze. Hogy megérezte az energiát, megérezte a boldogságot. És most itt van, Privigyén. Azt mondta a trafikosnőnek, hogy annyira örülök, hogy találkoztunk, és hogy gyere ki a bódéból. A trafikosnő nem értette, mit akar, neki nem állt össze a kép, de apa nem zavartatta magát. Lehet, hogy csak szégyenlős, gondolta. Mármint a trafikosnő. S hogy tovább ne szégyenlősködjön, meg akarta mutatni, hogy ő már rég megszabadult minden gátlástól. Aztán megszabadult a ruháitól is. Meztelenre vetkőzött, és a szökőkútba ugrott. Ekkor a trafikosnőnek már kezdett összeállni a kép, és kihívta a rendőrséget. Azok meg átadták a diliháznak. Apa életében először kórházi ellátásra szorult.

A második kórházi ellátásra már jobban emlékszem. Tizenöt éves voltam. A kamaszkori kilengések nem fenyegettek, pedig már gimibe jártam. Inkább a filmek érde-

keltek, Hitchcock, Truffaut. Fantasyt olvastam, és igyekeztem a fizika- és a kémiaórákat, amennyire csak lehetséges, megúszni. A nővérem már lelépett, apa meg többet volt nálunk, mint a magyaroknál. Lassan kievickélt a depresszióból, épp konstans betegállományban volt. Ekkor vette a fejébe, hogy bérmálkoznom kell. Misékre kezdett járni, és kijelentette, hogy ő mindig is hívő volt, mint a nagymama, és micsoda szégyen, hogy az ő tizenöt éves lánya sem elsőáldozó nem volt, sem bérmálkozó. Határozottan közöltem vele, hogy egyikre sem vágyom. Apát ez, természetesen, nem érdekelte. A papnál már intézte a hittanórákat, és afelől érdeklődött, hogy mikor lehet ezt az egészet nyélbe ütni. Szerencsére erre soha nem került sor. A pap az egyik mise alatt ugyanis kénytelen volt apát kizavarni a templomból, mert apa a padsorok közül fotózni kezdte a drága tisztelendő urat. Otthon aztán azzal védekezett, hogy csak szerette volna dokumentálni a vallási életet a Szentháromság templomban.

És ez nem volt minden. Apa kezdte azt hinni, hogy Istennel kommunikál. Ezt velem közölte, nem anyával. Nem tudtam, mit kezdjek ezzel az információval. Továbbadjam? Eláruljam? Apa a vacsora után végül felfedte az isteni terveket. Önmagát „Isten kisujjának" nevezte. E szavak kimondásakor a kisujját mindig a magasba emelte, mintha egy csészéből akarna teát kortyolni. Igazából soha nem értettem meg ezeket az isteni terveket. Hogy mik voltak. Talán apa sem. Sok dologgal kapcsolatban viszont igen jól informált volt. Egyszer például megmondta, meddig fogok élni. Pontosan kiszámolta. Isteni segítséggel. Hogy mikor fogok meghalni. Aztán elárulta, meddig lesz még köztünk a nővérem. Végül anya. Magáról egy fél mondatot sem. Rájöttem, hogy megint piálni kezdett. Csak kevésbé látványosan. Inkább titokban, tehát már nem jár az Albrechtbe. Itthon iszik. Mint egy nő, mint egy zugivó. Aztán a füzeteibe kezdett írogatni valamit. Végül eltűnt.

A házban találtunk rá, a magyaroknál. A szemeiben olyan különös fény csillogott. Szinte a megvilágosodás fénye. Elárulta nekünk a nagy tervét. Minden gondosan le volt írva és rajzolva. Hogy az emeletes házát egy hatalmas központtá fogja átalakítani. Az emberi erőforrás központja. Így nevezte el. És mindenki oda fog járni. Messzi idegenből is. De nem a tó miatt, mint eddig. Nem bizony. Hátul a kertben fölhúz

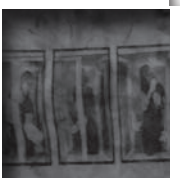

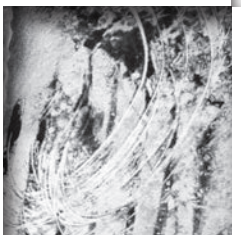

majd egy akvaparkot, és ott, ahol most az üvegház van, egy sportpálya lesz. A csúszda és a mászókák már megvannak, ott hevernek a diófa alatt. A nagy házban lesznek a boltok. És mindenekelőtt a tetőn, a lapostetős ház tetején lesz a nudista strand. A szemei ragyogtak a boldogságtól.

Sose felejtem el, ahogy később a mentősök hajkurászták a kertben.

***

És végül a halál, mi más. Azokhoz a hónapokhoz lélekben csak ritkán térek vissza, remélem, hogy még képes leszek pontosan felidézni. Tizennyolc éves voltam, az első, s tulajdonképpen az utolsó évet töltöttem az egyetemen, francia szakon. Apa nálunk volt. A ház és a kert a magyaroknál már teljesen lepusztult, senki nem járt oda. Apa a hálóban feküdt, elnyúlva az ágyon, súlyos depresszióval. Csak akkor kelt fel, ha vizet ivott. Nyilván evett is valamit közben, keveset, de nem emlékszem, hogy láttam volna. Csak a vizet szlapálta. Remegő kézzel kivette a poharat a mosogatóból, teletöltötte és felhajtotta. Miközben én a konyhaasztalnál ültem, és szavakat magoltam. Időnként visszafordult az ajtóból, és engem bámult. Idegesített. Hosszan nézett így. Győzködött és igyekezett a lelkemre beszélni: Svetlana, soha ne szokj rá a cigarettára, ne igyál, ne drogozz. Megértetted? Ez fontos. A nővérednek nem tudtam ezt elmondani, ő már olyan, mint én. Vagyis hogy, nem egészen. Mert én meg fogok halni. Rövidesen meghalok, tudom biztosan. Néztem őt, a fejemben meg azok a klasszikus közhelyek kavarogtak, hogy miről beszélsz, ne ijesztgess, ugyan már, száz évig fogsz élni, de nem sikerült egyet sem kinyögnöm, mert tudtam, hogy igaza van. Meg fog halni. Aztán az egészet megismételte még néhányszor. Úgy egy hónapon át estéről estére kis módosításokkal verte

a fejembe, hogy ne térjek le a helyes útról, ne engedjek a kísértésnek stb., mintha nem lett volna elég nyilvánvaló, hogy cigi, pia és drogok nélkül is egy kripli lesz belőlem. Végül teljesen legyengült, és saját elhatározásából hívta ki a mentőt. Ekkor már nem kellett futkosniuk utána a kertben. Utoljára akkor láttam, amikor a tolószékkel együtt berakták a mentőkocsiba. Egy hétre rá meghalt. Infarktus. Este lett rosszul, de ahelyett, hogy ellátták volna, hagyták egy egész éjszakán át a diliházban haldokolni. Csak hajnalban próbálták meg átszállítani a Miczkiewicz utcába, de a mentőautóban meghalt. Elég furcsa módon közölték velünk a hírt. Kaptunk egy levelet, hogy hozzuk el a ruháit. Hogyhogy hozzuk el, neki már nem lesz rájuk szüksége? Meztelenül fog járni? Tehát csak a ruháit, apáról egy szó sem esett.

Fél évig bírtam. A telet még átvészeltem valamiféle hibernációban, vagy inkább valami tehetetlenségi erő által, s csak tavasszal omlottam össze. A szemeszter végén. Egyik nap vizsgára kellett volna mennem, de képtelen voltam rá. Ágyban maradtam.

György Norbert fordítása

DIMITROVKA, INSTALLÁCIÓ, 2018

MÁRIA MODROVICH

FLESBEK

(RÉSZLET)

3/ Zárjuk el fent az zuhanyzó egykaros csaptelepét, valamint a konyhában a mosdó csapjait.
4/ Ha a házban az összes szelepet elzártuk, menjünk le a pincébe, és hátul a csővezetéken zárjuk el a légtelenítő szelepet.
5/ Lent a pincében ellenőrizzük a vízellátást a lépcső melletti aknában, és szintén hátul a csővezetéken a nagy fémcsapokat. Valamint ellenőrizzük, hogy valahol a házban nem folyik-e a víz (pl. szétfagyhat a vécé bekötőcsöve.)

Útmutató a ház téliesítéséhez

Kék tenger, a háttérben dombok, napszítta fehér házak, kék székek. Tenger ihlette kékek?

Tempóz a karjával és a lábával, kihasználja a lehetőséget. Csak akkor áll meg, amikor már messze jár a parttól, egy helyben lebeg, levegőt szív az orrába, a tüdejébe, és lebukik a víz alá. A vízfelszín alatt morajlás.

Belégzés. Megfordul, hogy a vízből a fotogén parton legeltethesse a tekintetét. Először a kavicsokon botladozó gyerekre fókuszál. Csobb, még ezt is. Csobb, még ezt is beledobjuk a vízbe. Mögöttük, a parttól pársáz méterre, újabb őrjáratot vesz észre, terepruhákat, gépfegyvereket. A legfiatalabb katonát tizenhatnak saccolja.

Egy darabig csak fekszik a vízen, hagyja, hogy tűzzön rá a nap, ismét lebukik, hogy lehűtse a fejét. Egy kis hajó közeledik felé, a helyi parti őrség, az oldalára pingált felirat alapján nem tudja megállapítani, hogy úszómesterek, rendőrök vagy a hadsereg tagjai. Szándékosan nem olvas újságot, de az információk így is beszüremkednek hozzá, elveszett egy kisfiú, mindmáig nem találták meg. Nem tehet róla, a hajó jelenléte felzaklatja. Kisiet a vízből, mi van, ha valakit keresnek, ha ebben a tengerkékben keresnek valakit.

Arra vágyott, hogy a domb zöld maradjon. Örökre zöld.

Nyárutó volt.

Egy hainburgi vendéglőben ebédeltek, közvetlenül a vízparton. A Duna tiszta volt, olyan fürge, mintha csak itt eredne. A szomszéd asztalnál – még közelebb a vízhez – egy

társaság üldögélt egy kisfiúval, ausztriai német nyelven beszéltek, meg franciául. Már őszi ruhákat, kardigánt és kabátot viseltek.

Az egyik kétnyelvű férfi éppen németül ecsetelte, hogyan halad a darabjával. A darabjuk – az övé és a feleségéé.

Színházi rendezők? Forgatókönyvírók? Színészek? Helenának még az egyes személyek közti kapcsolatokat sem sikerült megfejtenie. Olyan játék ez, amit az éttermekben játszik, egyedül vagy az asztaltársaival: kitalálni az emberek közti kapcsolatokat, milyen viszony fűzi egymáshoz a szomszéd asztaloknál ülőket. A fiatal hölgyet kísérő úr a nagybácsi vagy egy cukrosbácsi, azok ketten jegyesek vagy testvérek, amazok hátul – kissé koros szülők vagy nagyszülők?

A Dunánál mindeddig csak az biztos, hogy a színházi kettős és a kisfiú nukleáris családot alkot. A nagyjából négyéves fiú az egyetlen, aki akcentus nélkül beszéli a németet és a franciát. Helena a könnyen kezelhető gyerekek közé sorolta. Magabiztosan mozog, motorikus biztonságérzetét azonban nem a folytonos asztaltól való elrohangálásra használja, mint Helena lánya, aki botladozva iszkol el váratlan irányokba. Az a gyorsaság és hév, amivel az újdonsült tipegő menekülőre fogja, sokkolja Helenát. Lánya elesésének lehetősége, az egyébként inkább üldögélő anyát, folyamatosan talpon tartja. Szüntelenül lesben áll. Színdarabokat kellett volna írnom, fut át Helena fején, és irigykedve nézi a másik anyukát, aki élvezettel fogyasztja a borjúszeletét.

A határon még mindig üresen állnak a kék konténerek. Hetekkel az elhelyezésük után. Valaki fehér színnel a Refugees Welcome feliratot fújta rájuk.

Ha megérkeznek az első bérlők, Berg és más környező osztrák falvak lakói, meg néhány pozsonyi, ruhát és ételt hoznak. A szír családot elhalmozták ruhákkal, tájékoztatnak a riporterek. Csakhogy közeledik az ősz, és a színüket vesztő pólók nem lesznek elegendőek. Berg polgármestere felszólítja az embereket, hogy melegebb holmikat hozzanak, dzsekiket, cipőket. Az új telepeseket „menekültjeinknek” nevezi. Miközben beszél róluk, szívélyes mosoly ül ki az arcára. Szervezése emberi és hatékony: valamennyi felesleges holmi, ruhanemű, fogkefék, pokrócok és pelenkák tucatjai, már egy másik családra várnak az egyik üres konténerben.

Helenának bevillan, hogy ez az osztrák-francia anya talán drámaíró, a Deux Cafés, Silvuplé! konceptuális rádiójáték szerzője. A minap olvasott róla egy bizonyos művészeti lapban, amit promóként – vagy karmaként – egy bizonyos multinacionális vállalat ad ki. Az embereknek. Ingyen. Majd ki kell gugliznia a darabot, ha ismét rácsatlakozik a wifire Pozsonyban. Jelenleg kevés ideje jut az olvasásra, az a kávézóban töltött pár perc, amikor átfutotta a recenziót, kivételesnek számított. Milannak véletlenül nem kellett bemennie a munkahelyére, így hát a babakocsiban szundító kicsivel a kávézó körül rótta az utcákat. Helena leült egy lakkozott farönk dohányzóasztalhoz, és hirtelen nem tudta, mihez kezdjen magával. Az agya csak stresszt volt képes produkálni. Nem fázik a gyerek? Vagy nincs melege? Nincs szüksége valamire? Nincs szüksége rám? Hogy lefoglalja magát, kezébe vett egy lapot, és a Deux Cafés, Silvuplé! recenzióra esett a választása. Bizonyára az alcímének köszönhetően is, Konceptuális rádiójáték az idegenek (újszülöttek és emigránsok) fogadásáról. A cikkben arról írtak, hogy a darab egy újszülött csecsemő ingerült anyjáról szól, aki még ingerültebb lesz, amikor egy éjszaka lépteket hall. Először azt hiszi, álmodik, amikor azonban felfigyel a hűtőszekrényajtó nyitódására és csukódására, összerezzen. Izzadtan mászik ki az ágyból, a konyhába oson. „Nőstényoroszlán vagyok – biztatja magát lélekben –, meg kell védenem a kölykeimet." Amikor átmegy az utcalámpa által megvilágított nappalin, egy félénk férfihang lepi meg: „Hello. Sorry." A nő kővé dermed. A heverőn egy férfi sziluettje körvonalazódik. Még mielőtt a részleteire összpontosíthatna, észreveszi, hogy a férfi egyik kezében egy szelet sajtot, a másikban retket tart. Innen bontakozik ki éjszakai párbeszédük. A férfi természetesen egy rászoruló, *azok* művészi megtestesülése.

Minden a csecsemők és a menekültek körül forog. Az idegen nyomást Helena a lánya révén érzékeli. A menekültek még mindig távolinak tűnnek – nincs rá kapacitása, hogy foglalkozzon velük, a problémáikkal. Itt vannak, itt vannak, szajkózzák körbe-körbe a hírekben, azonban akkor is úgy tekint rájuk, mint a kísértetekre. Az elvárások az előkészített kék konténerek felett gyülekeznek a levegőben. Újra visszaállítják miattuk a határellenőrzéseket? Most utoljára élvezhette Helena a bioborjút és az osztrák Lidlben a vásárlást?

A szomszéd asztalnál valaki valakit Karlnak vagy Karlának szólított. Milyen kár, hogy nem emlékszik a szerzőnő nevére! Nem számít, legalább izgalmasabb lesz a találgatás.

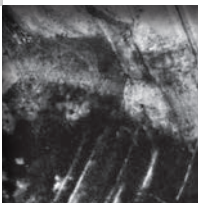

A nő, a drámaírónő vagy Karla éppen a folyó mellett rohan, a fiát kergeti. Végre ő is kerget valakit. Afelé a hajó felé közelednek, amit Helena az étterembe menet mutatott a lányának.

Akkor hát: Karla, drámaíró – vagy, ahogy ő nevezi magát: színműíró, költő és alkalmi filmforgatókönyv-író, vagy egyszerűen művésznő –, a fia után lohol a Duna-parton. Megáll, hogy megnézze, mit mutat a fia. A hajó nagy, fekete, fehér és szürke, a hatás azonban, amit kelt, túlnyomórészt fekete. Az elsődleges megütközés után a fekete már nem rémiszti Karlát. Sőt, kellemes benyomást kelt. A hajó a folyón dekkol, híd köti össze a parttal, szolid, tiszteletet ébresztő entitás, az örökké himbálózó vízfelszínnel kontrasztban. Tekintély és biztonság aurája lengi körül. Menedék.

Megvédelek, ígéri.

A folyamőrségé vagy más őrjáraté. Nyomban elnyeri a tetszését az elnevezése, *Schifffahrtsaufsicht*, a három f miatt. Franciaországban és a francia nyelvben hiányolja az efféle szavakat, az első pillantásra bonyolult, mesterien összekapcsolt szóláncokat. *Tja, dommage*. Az ember sosem tudja, mikor botlik beléjük, ám ha felbukkannak, szinte kedve támad a homlokára csapni: hát persze, ezek a szavak összetartoznak! Együtt tudnak csak varázslatosan új elnevezést alkotni, egy pontos és logikus elnevezést. Schiff. Fahrt. Aufsicht.

Karlát, a művésznőt rabul ejti a hajó természetből fakadó tekintélye. Egyáltalán nem lepi meg, hogy az emberek valaha ennyire hittek a fekete és a szürke néma erejében.

A körülmények azonban megváltoztak, sőt az emberek is. Karla büszke Ausztriára, főleg Bécsre. A város, ahol meglátta a napvilágot, ahol felcseperedett és felnőtt, ahol félig-meddig még mindig lakik, pályaudvarokon fogadja a menekülteket. Az emberek hasonló feliratokkal vonulnak az utcán, mint amilyenek Bergben a konténereket szegélyezik. Maga is hozzájárult ehhez egy kicsit, amikor megírta saját konceptuális darabját. Diskurzus van. Ezúttal a tömegek a helyes oldalon állnak, a fekete és a szürke csak a téli kollekció trendje.

Nem nehéz elképzelni, hogy az ismeretlen nő, akit talán Karlának hívnak, azokon az érzéseken töpreng, amiket a folyamőrség fekete hajója keltett benne. Helena szintén

a tömeg részét képezi, és annak ellenére, hogy – földrajzilag – balra helyezkedik el Karlától, mindig a jobb, a helyes oldalon áll. A menekültválság első heteiben pelenkákat és nedves törlőkendőket vitt a gyűjtőhelyre. Ennek ellenére még mindig nyomasztja kissé a méltánytalanság érzése, hiszen a származás helyének kérdése továbbra is aktuális, talán ezért is tűnnek nagyvonalú gesztusnak a felkínált pelenkák és törlőkendők (meg a bio bébipapi és a biopamut, a cicacsörgő és a babasapka). Épp nemrégiben posztolta a Facebookon egy ismert szlovák újságírónő a németországi szülését. Egy papírszalagon, amit a szülészeten helyeztek a csuklója köré, ez állt: *Herkunft: Ostblock*.

Esti hírek. Újabb konténerekbe költöztek be, érkeznek a menekültek. Helena feláll és a bolyhos papucsáért indul, amit a legfelső polcra rakott fel télre. Kibújik a zoknijából, a hüvelykujjával megmasszírozza a zoknigumi mélyítette barázdát, aztán papucsba bújtatja a lábát. Kellemes érzés, végre szabadon mozoghatnak az ujjai, felszabadultan lépked velük a konyhába. Levendulateát készít. Hamarosan, talán már holnap, libatollal töltött dunyhákra cseréli a nyári paplant, azokra, amiket a nagymamájától kapott a huszonötödik szülinapjára. Milyenek Karla paplanjai? Bizonyára drága, kézzel varrt patchwork takarója van, amely az egész ágyat káprázatos mintával borítja be. És a takaró alatt puha selyemlepedő, akár egy lakberendezési magazinban. Az ágy mellett birkagyapjú, hogy a művésznő lábát nyomban meleg vegye körül, amikor egy hideg reggelen kiugrik az ágyból.

A lány felkel a földről, és követi Helenát, rémülten tipeg az anyja után, gyorsan, gyorsan, nehogy szem elől tévessze. Helena felkapja őt, a karjában ringatja, beülteti az etetőszékbe, kezdetét veszi az etetés, zabkása és puhára főtt alma. Az almát Helena anyja a hegy tövében lévő kertjükből hozta. A kert mentes a növényvédő szerektől, és a családi házhoz tartozik. A ház kezd elenyészni – Helena anyja azonban gátat akar szabni a pusztulásnak. Hosszú hétvégéken keresik fel, nyaraláskor – és az almáért.

A kislány szilikonkanállal turkál a kásában. A fejével igent üzen, majd nemet, az egész testével nemet. Egy idő után, amit Helena túl rövidnek vél, kinyújtja a karját és nyújtva tartja, miközben a fejével úgy bólogat, mint egy galamb. Az anyja ölébe akar ülni. Helena kiemeli őt, és leül vele. Amikor így megtömi, a kis test végre lassan megadja magát az esti fáradtságnak. Elérkezett az anya-lánya kettős aranyórája. Für-

detés után Helena a gyerekszobába viszi. Leül vele a matracra, ami egyrészt olyan ágy, amiről nem lehet legurulni, másrészt olyan kiságy, ami nem börtön. A kicsi még egyszer menekülőre fogja, cuppanással ereszti el a mellbimbót, kitépi magát Helena karjai közül, és a nappaliba fut. Fabohóccal csapkodja az antik asztalt, ami Helenát feldühíti, de mosolyra is fakasztja.

Már tényleg közel vannak, ott a konténerekben. De mit tehet értük az ember, kérdi Milant. Mindketten a kanapé saját végén hevernek, testi érintkezéshez túlságosan fáradtan. Most az a fontos, hogy mindkét pár láb kinyújtózhasson, az antik asztal funkcióhoz jut. Arcukat tabletek világítják meg. Helena newsfeedjében újra meg újra szírek jelennek meg, földön ülő emberek, reménnyel teli szemmel, kétségbeeséssel teli szemmel, sorokban, mezítlábas gyerekek. Facebook-ismerősei közt van néhány önkéntes, aki megosztja a különböző határokon szerzett élményeit. Ő nem mehet a határra, nincs meg a szükséges tapasztalata. És kisbabája van. Akinek szüksége van rá. Küldhetne azonban újabb dolgokat. Amikor legközelebb üzletben jár, megnézi, van-e akciós pelenkájuk. Talán két csomag egy áráért. Ezt-azt tényleg ki kéne selejteznie a ruhatárából, szól Milannak. Téli cipőket. Újabb gyűjtést szerveznek a menekültek számára, küldhetnénk valamit. Milan annyit mond: „Mhm". Egyikük sem emeli fel beszélgetés közben tekintetét a képernyőről. Két screen, két feed.

– Na és tulajdonképpen ki – kérdezi. – Ki szervezi?

Helena végigsimít ujjaival a lábán. Magasabb hőfokra állította a fűtést, nem szándékozik megfagyni. Megpróbálja ismét megtalálni a posztot a gyűjtésről, de a Facebook valamilyen terméket kínál, aha, ez az a kis szőnyeg, amit néhány napja nézett. Otthonossá teszi a gyerekszobát.

– Megint azok a színésznők. Azok a színésznők szervezik a gyűjtést.

– Mhm.

A dombon a fák, amiket a konyhaablakból lát, morfizálnak. Megadják magukat, gondolja Helena. Mielőtt romantikus sárgára vagy pirosra színeződnek, a levelek

összezsugorodnak és lehangoló zöldesszürke árnyalatra váltanak. Bízik a fákban, a leveleikben. Még fel tudja idézni az utolsó napot, amikor szandált viselt, október elején. Remélte, hogy az időjárás még egy napig kitart, és aztán még egyig, hogy ebben az évben a domb enged a globális felmelegedésnek, csak ebben az évben. Most felhúzza a cipzárt a csizmáján. Még kihúzni a vastag zokni szélét, hogy a játszótéren ne nyomja.

A hűvös levegő és a levélhullás csak bemelegítés. Ez az ősz nem fukarkodik a hanyatlás jelképeivel. Európa féltésével kezdődött. Európának, úgy, ahogy ismerjük, befellegzett! Azok, akik nap mint nap százával érkeznek, biztosan nekilátnak saját templomaik építésének a festői európai tereken. A keresztény templomok reszketnek. Helenát meglepte, hogy egyszeriben mekkorát dobbant a szíve az európai katedrálisokért. Feszültségoldásképpen vicces cikket közöltek az újságok két magyar, határon járőröző rendőrről, akik majdnem lelőtték egymást. Mindkettő menekültnek nézte a másikat. Helena is felfigyelt környezetében a sötét, magányos alakok számának növekedésére. A válság kezdete óta eltelt néhány hét, és a háború elől menekülő emberek iránt érzett kezdeti szimpátia (a halott hároméves Aylan Kurdi fényképe a török parton) az iszlamizációtól való félelembe csapott át (videofelvétel a Budapest felé tartó, menekültekkel teli vonatról). A jó európaiak két malomkő közé kerültek. Félelem és reszketés! Zűrzavar! A glosszaírók megannyi kérdést tettek fel eszmefuttatásaikban... Helena úgy érezte magát, mint az a két magyar a mezőn. Áldozat és ellenség egy személyben, vagyis pontosabban ezernyi személyben, bukkant fel váratlanul hétköznapi helyszíneken, amiket mindeddig nem tartott krízishelyszíneknek, ő vált nevetségessé. A Fő téren sétált át a babakocsival, a kezében kávé elvitelre – és már ott is voltak. Két férfi kendőbe bugyolált nőkkel. Meg kellett volna kérdeznie, nem kérnek-e meleg italt? Biztonságos helyre kellett volna rohannia, hogy megvédje a gyereket és magát egy támadástól? Amikor közelebb értek, rájött, hogy bécsi turisták. Az elkövetkező napokban úton-útfélen felbukkantak. Arabokat fedezett fel az utca emberében, a hajléktalanokban, sőt a játszótéren a csecsemőket is azzal az igyekezettel vette szemügyre, hogy etnikai vonásokat fedezzen fel az arcvonásaikban. Bolygó szírek, örökké úton Németország és Skandinávia felé. És

velük együtt a szégyenérzet: nem kellene így éreznie, nincs összhangban a közösségi hálókon közzétett megnyilvánulásaival.

Helena ismét Karla darabján elmélkedik. Mit tegyen, hogy ne érezze magát ilyen tétlennek? Küldött pénzt egy leszboszi önkéntes csoportnak, ám ennek ellenére nem érezte magát jobban. Pelenkázás közben puszit nyomott a lánya talpára, és megköszönte a szlovák és bajor katedrálisokban állítólagosan jelen lévő Istennek, hogy lánya kis hüvelykujjai melegek és szárazak.

A másodrangú hírek gombaszezont hirdettek. Említésre méltó tragédiákat. Két férfi kiugrott a vonatból egy összetűzés következtében. Az alkohol megtette a magáét. A vonaton utazott Helena anyja is, a hegyekből tért haza, ahol a hétvégét töltötte azzal a hiábavaló igyekezettel, hogy felülkerekedjen a könnyező házigombán. A házban, ahol az istálló melletti keskeny ösvényen Helena járni tanult, szintén háború dúlt. A gombát a nyár végén fedezték fel a hátsó szobában, ahol a kacatokat tárolják: régi pingpongasztalt, széthullott almáriumot, Sulov síléceket. Nyár óta azonban a könnyező házigomba új területeket hódított meg, behatolt a házba. Most kihívóan kandikál ki a falépcső és a padló réseiből. A gomba elleni küzdelem sok erőfeszítésbe és pénzbe került, a győzelem víziójával nem kecsegtető, lassú folyamat volt, és nemcsak a parazita elleni küzdelmet testesítette meg, hanem az idő ellenit is, amire a több mint száz éves ház igényt tartott. Az ellenkező irányból érkező vonat szinte azonnal végzett a két férfival.

Helena saját küzdelmét vívta. A lakás elhagyása stratégiai és energetikai szempontból megterhelő műveletté változott. Itt is folyt a harc, a régi hagyomány megőrzéséért. A dolgok egyszerűségének megtartásáért, a mozgás folytatólagosságáért és az élek lekerekítettségéért. A téli rétegek harci tánccá változtatták az öltözködést. A nagy nőszemély és a kis nőszemély vadul dobálózott a karjával, dobbantott, hangosan szuszogott, körbe-körbe szaladgált, olykor hangosan, kétségbeesetten felordított. A nagy nőszemély megpróbálta apró garbóba börtönözni a kis nőszemélyt. A kis nőszemély éles körmöcskéivel ráncigálta a garbót és Helenát. Amikor Helena

közelebb ért, a kicsi rögvest az ellenkező irányba iszkolt, el, el! A nagy nőszemélynek újra meg újra neki kellett gyürkőznie. Dőlt róla a víz, ökölbe szorította a kezét, úgy lebegtette a garbót, mint egy fehér zászlót, mígnem – mintha csak véletlenül történne meg, amikor már senki sem hitte, hogy sikerülhet – a garbó egyszeriben átküzdötte magát a nagy gyerekfej körvonalán, és megtelepedett a nyak körül. Csakhogy következtek a karok, újabb kockázatos művelet. Helena teste még emlékezett a rossz érzésre, amit gyerekként a felső réteg felöltése okozott. Az alsó réteg ruhaujjainak erőszakos előráncigálására, egészen a csuklóig, aztán a megakadásra, a kétségbeesésre, anya vagy nagyi alsó réteget cibáló ujjaira, gyerünk, gyerünk már, ki kell húzni, hogy ne zavarjon. És most még ííígy ni, megigazítjuk, hogy passzoljanak egymáshoz a varratok, hogy ne gyűrődjön össze-vissza.

Sajnálta a kicsit, meg magát is. És még mindig nincs vége. A garbó után egy steppelt pufidzseki következett, már önmagában akadály. Úgy nézett ki, mint a vattacukor, szép, édes, ám térbe tolakodó, teret kitöltő. Időnként, a megelőző szakaszokat követő feszült idegállapotban, a végén következett be a legrosszabb. A hirtelen felrántott cipzár, hogy végre-valahára nyugalom legyen, becsípte a baba álla alatti puha bőrt. A gyermektest legsérülékenyebb pontja esett el a harcban.

Egy évbe telt, őszintén szólva, több mint egy évbe, a második évet azonban végre örömmel várta, üdvözölte. Helena a Milantól kapott falinaptárt lapozta: tizenkét babafotó, egyik A4-es a másik után. Múlt év áprilisa, gyűrött arc, egy földönkívüli lény közvetlenül a szülés után. Nyár, szúnyogcsípésnyomok egy fogatlan mosoly mellett, még mindig nyak nélkül. Szeptember, egy kéz, kerekded, mint a parenyica, kiskacsát markol. Lélekben újra végigfutott az üdvözlés fázisain, végül úgy döntött, hogy az „üdvözlést" „fogadtatásra" változtatja. Az üdvözlés egyszeri esemény árnyalatát sugallja, míg a fogadtatás egy egész skálányi elengedhetetlen gesztust és érzést foglalt magába. Sokkot, szeretetet, együttérzést, egyenként és kombinációiban is. A kórházi szülés ténye okozta sokkot és haragot. Szégyenérzetet és egyben

félelemérzetet. Aztán ismét sokkot, haragot és félelmet, amikor rádöbbent, hogy már sosem lesz egyedül. Félelmet attól, hogy mindent rosszul csinál. Minden alkalommal, amikor a kisbaba felsírt, neki pedig megemelkedett az adrenalinszintje. És dühöt, hogy ilyen alkalmatlan, örökös küzdelmet folytató, és hogy mindenki ujjal mutogat rá, saját megoldásait dörgölve az orra alá. Különféle nevelési irányzatok rohamozták meg, iksz nemzedék ragaszkodott a saját igazságaihoz. Te is olyan voltál, mint *azok*, kedvesem, juttatták eszébe a nagymamái, mi is megszenvedtünk veled. Hallgasd csak meg a harci történeteinket. Helena, akárcsak a nagymamái, a saját feje szerint akarta csinálni a dolgokat. Amikor a lányára nézett, csak úgy, a garbó ráadásának szükségessége nélkül: szeretetet érzett. Meglepte, milyen kiegyensúlyozottak az érzelmei, kéz a kézben érkeztek, elválaszthatatlanul.

Úgy fut az osztrák szupermarket polcai között a lánya után, mint egy öreg veterán, fesztelenül. Vagyis, pontosabban, annyira fesztelenül, ahogy csak egy üveg olívaolajjal és két konzerv szardíniával a hóna alatt lehetséges. Lánya épp egy üveg rizlinget próbál kihúzni az alsó polcról. Amikor Helena utoléri őt: „Ereszd el!" – visít az örömtől. Épp aznap reggel mondogatta magának, hogy végre simán mennek a dolgok, mint a karikacsapás. Épp aznap reggel könnyek nélkül öltöztek fel. Csapattá kovácsolódtak.

Kislánya megáll a polcsor végén, egy kb. hároméves lány kelti fel az érdeklődését, meg annak rózsaszín cipőcskéje. Vászoncipő? Ilyen időben nem valószínű. Helena látja, mennyire elkápráztatja az egyik kicsi nőt a másik kicsi nő. Megpróbál kapcsolatba lépni vele, duci karjai fel-alá mozognak, pápá! A meglehetősen vékony cipőben lévő kislány nem mosolyog. Szülei felé fordul, menedéket keres. Helena lánya is segítséget keres. Milan már ott van, mögötte áll. Lánya nevében szólítja meg a másik kislányt és annak szüleit. Kedélyes férje bárkivel szóba elegyedik. Helena végigméri a családot, lélekben törököknek titulálja őket, majd nekiáll, hogy beszerezze a bevásárlólistán szereplő többi holmit is.

Helena elméje jobban képes kettéosztódni, mint korábban bármikor, képes olvasni a párhuzamos valóságok között. Persze egy pillanatra a másik lehetőséget is latolgatta, rögtön az után, hogy a *türkische Gastarbeiter* címkével illette őket. A másik lehetőséget

később Milan alátámasztja. Lelkesen sorolja fel magában a tényeket: nem megfelelő cipő, nullával egyenlő nyelvismeret, sem német, sem angol nyelvtudás, a szülők szemében félelem. Féltek, míg el nem hitték, hogy Milan és a lányuk csupán üdvözölni akarta a kislányt. Milan biztosra vette, hogy a „migránsaink" azok, a konténeres emberek.

Ez a lehetőség Helena agyán is átsuhant a tészta és a savanyú uborka közti kis soron haladva, akárcsak az egész egzisztenciája, mellkastól mellkasig, egyik szobából a másikig, otthonról az üzletig, a játszótérre menet meg vissza, a szülőlátogatás, az ebédfőzés, a bevásárlás, a vacsora, a fürdetés és az altatás közti időben, közben egy halomnyi pelenka, leöntött holmi, amik palánkként választották el és kötötték össze a többi tevékenységgel. Mivel ez a gondolat éppen nem élvezett elsőbbséget, mivel ez a mai nap ilyen simán ment, a migránsválság problémája a bevásárlótáskába rakott retekbe kondenzálódott. A hideg, nedves földön fagyoskodó emberek és a műanyag zacskókban penészedő gyereklábak még mindig távol voltak. Ebben a pillanatban valószínűtlennek tűnt, hogy ott lennének Hainburgban, a Pozsonytól mindössze húsz kilométerre fekvő városkában.

Azokat az embereket nevezzük aussteigereknek, akik viselkedésükkel a társadalmi normák lerázására törekszenek, méghozzá úgy, hogy lélekben vagy formálisan „kilépnek" a konkrét életükből. Klasszikus példaként említhetnénk, már az ókori görög időkből, Diogenész filozófust, a kora kereszténységben pedig a sivatagi atyákat – azokat a szerzeteseket, akik az egyiptomi sivatagban telepedtek le. Napjainkban pedig olyan alternatív mozgalmakat, mint a hippik vagy a New Age mozgalom. A szekták és a neonáci szerveződések egykori tagjait is aussteigereknek nevezik, akárcsak az olyan embereket, akik elhagyják az országukat, hogy valahol máshol, másként éljenek.

(de.wikipedia.org)

A kráter szélén álltam, amikor rám csörgött az ügyfél.

– Hol vagy?

– Poás Volcano, elképesztő a levegő! Pár óra múlva indul haza a gépem.

Az állítólag óriási kráter megtelt köddel. Az emberek pedig ezzel a köddel fényképezkedtek. Csak nem dőltünk be mindannyian valamilyen marketingfogásnak?

Az ügyfélnek elkezdtem ecsetelni az időjárási viszonyokat.

– Átfoglaltam a repjegyed. Vedd fel a reptéren a feleségem, és menj vissza vele a tengerparti házba. Egyelőre határozatlan időre, de majd tájékoztatlak.

Mielőtt letette, hozzáfűzte:

– Valamilyen immunzavara van – a feleségemnek.

A sofőr már korábban sem társalgott velem, most pedig kifejezetten feszült hangulat uralkodott a Nissanban. Éppen onnan hozott, nem volt erőm elmagyarázni neki, hogy a többórás út után forduljon meg és vigyen vissza. A partra tehát a Regional légitársaság tízfős gépével repülünk vissza. Az egymotoros játékrepülővel megtett harmincperces út győzött a sértett nyugdíjasokkal való néhány órás zötykölődés felett.

Valamilyen immunzavar – a feleségnek édesmindegy az utazás módja. Letargikus benyomást kelt. Renátát (33–39?) már senki sem mondaná huszonévesnek, de szép nő: hosszú kar, hosszú láb.

Mínusz: látható ráncok a homlokán – talán sokat mérgelődik. Plusz: a mellének van tartása és formája, még. Nem visel melltartót. Mínusz: egy kislánnyal érkezik. A lányával, Deniskával. Az ügyfél lányával.

Miközben a táj felett repülnek, sem Renáta, sem Deniska nem lelkesedik sem a hegyvonulatra, sem a Csendes-óceánra nyíló kilátásért. Úgy bámulják a kisablakokat, mintha a saját tükörképüket és nem az alattunk elterülő vidéket néznék, hallgatásba merülnek. Ez nem konfrontálódó csend, csak tapogatózó, gondolom. Talán teljesen kiábrándult, luxustól eltompult pofák. Deniska időnként ellenőrzésképpen Renátára pillant, aztán újra elrendezi találóan közönyös miniarcát.

Csak a landolás után, a meredek lépcső tetején mutat érzelmet, konkrétan félelmet.

– Genátka, segíts, kéglek!

Jesszusom, egy raccsoló négyéves géniusz, aki az anyját a fodrásznevén szólítja! Csak nem gyakorol esténként fuvolán?!

A hűtőszekrényben maradt pár söröm, egy megkezdett üveg rum, érett maracuják meg egy darab tehénsajt, olyan ízű és úgy nyikorog, mint a mi juhsajtunk. Morgok valamit a takarítónők hanyagságáról, és kiveszek egy sört. Genáta az oldalsó rekeszeket tölti fel a gyógyszerésznő aláírásával ellátott kis flakonokkal, dózisokkal és dobozokkal. Hüvelykúpok napi 1x este, lefekvés előtt, élőbaktérium napi 3x, legalább 2 órával

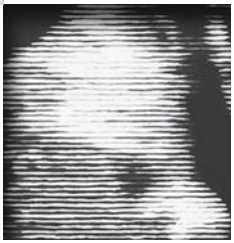

étkezés előtt és után, antimikotikus kenőcs napi 2-3x a külső genitáliákra, antibiotikumok belső használatra minden 12 órában.

Genáta gyorsan belebújik a fürdőruhájába, és Deniskát is átöltözteti. Olyan elképesztően fehérek, mint a tél, ahonnan két héttel ezelőtt eljöttem. Genáta habozás nélkül beugrik a medencébe az immungyenge vaginájával. Mentális megjegyzés: medencét használni tilos, fertőzött. Ám a mentális orálnak semmi sem állja útját. A vizes Genáta bikiniben, víztől lelapult hajjal, klórszagúan térdepel a nyitott konyha felhevült csempéjén, azon az emeleten, ahonnan a medencét bámulom. A mentális orálnak az az előnye, hogy az ember közben Imperiált kortyolgathat, és senki sem érzi érintettnek magát.

A kicsi a medence szélén guggol pirosszívecske-mintás, rózsaszín bikinialsójában, és egy kis bottal próbálja letéríteni útjukról a hosszú sorokban masírozó hangyákat.

– Nem mész be a vízbe, Deniska? – kiáltom neki.

Szöszi fejecskéjét csóválja, de nem fordul felém. – Atópiás a bőröm.

Hát persze. Odahívom magamhoz, hogy nézze meg a kolibriket. Zajtalanul feltipeg a lépcsőkön a konyhába, és nekidől mellettem a korlátnak. Várakozunk. Egy kolibri röppen az itatóhoz, csapkod légyszárnyacskáival, apró, gombostűvékony lábacskái egy kis időre megkapaszkodnak a tálka szélében, beledugja csőröcskéjét, szív. Szív, kiegyenesedik, lehajtja a fejét, kiegyenesedik, dalra fakad, leír egy kört a terasz irányában, és az egész kezdődik elölről. Pici szárnyait egész idő alatt mozgásban tartja.

– Sosem pihen? – kérdi Deniska.

– Nem. Szívinfarktusban hal meg.

Csatlakozik hozzá egy újabb, egymást kergetik a cukros víz körül. Deniska ugyanolyan merőn bámulja őket, akárcsak én az anyukája medencéből előbukkanó mellét. A madár valamennyi mozdulatát százszázalékos figyelemmel követi, nem pislog. Talán már a repeső szárnyak egyes csapásait is megkülönbözteti. A kolibrik felcsipognak és továbbrepülnek, eltűnnek a pálmalevelek alatt, a liánok között szlalomoznak. Deniska nem mozog, atópiás bőrrel fedett teste mellettem áll, de egyébként szárnyra kelt a kolibrikkel. A ház mögött kezdődik a dzsungel.

Itt hatkor van ébresztő. A nap hamarabb kel, de hat, fél hét körül elkezdenek bőgni a bőgőmajmok – így nevezik őket –, és az alvásnak befellegzett. Úgy üvöltöznek, mint a veszett kutyák, közben meg kicsik és fürgék. Rekedt hú-hú-hújuk alapján tudom, mikor járnak a ház körüli dzsungelben, és milyen gyorsan távolodnak. Bőgésük veszélybe került: többen megpörkölődnek az utak mentén tessék-lássék módon kihúzott elektromos-vezetékeken. Még a legkisebb, legaranyosabb újszülöttek is, hangsúlyozzák az aktivisták.

Genáta megkért, hogy reggel maradjak csendben, ébredés után meditál a szobában. A szobájuk és a szobám között egy nyitott konyha van, tehát a hűtőszekrény is a potenciális reggelivel, amit nem merek kivenni. A freonok biztosan megölik a csít. Hogy a félórás autoerotika után teljen az idő, lemegyek körülnézni a tengerpartra.

Le a lépcsőn, mezítláb. Mindenhova mezítláb. A lábak itt egyáltalán nem adnak ki hangot. Az alsó szobából fojtott hang hallatszik. Állok – elszarusodott meztelen talpamon – a medence melletti szoba előtt, hegyezem a fülem. Bentről olyan hangok hallatszanak, mintha beszabadultak volna a majmok. Vagy egy tatu. Patkányok. Gigantikus repülő svábbogarak. Félek a gigantikus repülő svábbogaraktól.

Nem tudom, miért, bekopogok. Bent a tatu vagy a gigantikus svábbogár visszaszippantja a taknyát, és zajtalanul az ajtóhoz megy. Az ajtó kinyílik. Mögötte egy csíkos pizsamás teremtés áll.

– Mit keresel itt, Deniska?

– Itt alszom – felel. – Ez a szobám.

Két pár meztelen lábunkat nézi, és úgy tesz, mintha nem szipogna. (Hú-ú-ú.) Én meg úgy teszek, mintha nem lenne rászáradva a vádlimra a lecsorgó testnedvem.

– Miért nem az anyukáddal alszol? Én félnék itt lent egyedül.

– Hú-ú-ú.

– Felmegyünk hozzá?

A fejét rázza.

– Aludtál egyáltalán?

Újabb lábelemzés.

– Lemegyek a partra, velem tartasz?

A kis csíkos pizsama átugorja a sötét szoba küszöbét.

A partra dombról lefelé, liánok közé vágott ösvényen jutunk. Körülöttünk sötétszürke dögök repkednek. A növények szobanövényeink nagyított másai. Szanszeviégia – mutatja Deniska.

Az óriási bambusznád alatt egy nagy, egykor sárga színű gázpalack áll Tropigas felirattal, berozsdásodott, mint a víz közelében minden. Innen nyeri a gázt a hotel bárja. A bár előtt egy kis medence, amely körül csakhamar elhelyezkednek a szállóvendégek. Csak bámulni fogják a partot a nyugágyakról – a lét egy magasabb formáját művelik.

Kora reggel az üres strandot különleges, mindent rózsaszínbe borító fény világítja meg. Egy pillanatra élessé válik. Amikor az élesség szertefoszlik, a pálmafákat, a homokot, a lehullott kókuszdiókat és a hotel vendégházait is szétmaszatolja a meleg és a só.

Leülünk a partra sodródott gerendákra, és a hullámokat bámuljuk. A Csendes-óceán rendesen zúg. Öt hullámvonal sorjázik a vízen – mély belégzés; öt hullám csapódik a partnak – mély kilégzés. Aztán egy kis szünet, a koncentrált meditációt felszínes légzésre váltjuk. A kisebb hullámokon keresztül egy-egy gondolatocska is lekerül a mélybe, de a legközelebbi mély belégzéskor megtestesítjük, és a kilégzéssel kiengedjük a tomboló hullámverésbe.

Miért hagyja Genáta egyedül aludni a kicsit? Nem kellene felhívnom és tájékoztatnom az ügyfelet?

Belégzés. Kilégzés.

Az egyik közeledő hullám mellett pelikánok siklanak. Deniska úgy tesz, mintha csendben, ujjak nélkül számolná őket. Alacsonyan szállnak a víz felett, egyik a másik után, egyenletes elosztásban. Egy, kettő, hágom, négy, öt – habozás, melyik ujját is válassza –, hat.

A holnapi maszturbáláskor egy jobb anyukát képzelek el. Vagy inkább nem-anyukát. Egy tinédzsegt.

Belégzés. Kilégzés.

Kora este úgy lebegtem a hullámok közt, mint egy vécépapír-foszlány, gondtalan, védtelen, mint egy raccsoló kislány. Egy gondtalan kislány, aki élvezi a meleg óceánt, a napnyugtát és a felnőttmentes nyugalmat. Egy védtelen kislány, akit elveszítenek a szülei. Akiről nem tudják, hol van, talán észre sem vették, hogy eltűnt – még kevésbé, hogy egyes-egyedül lebeg az óceán sodrásában.

A nap valamivel hat után merült alá a vízbe, a tengerparti strand sötétbe borult, csak a bár úszott fényben. Fél hét körül kimentem a bárból a strandra, hogy rágyújtsak – eszement helyi törvények. Deniska velem tartott. A sötét pálma mögött megmoccant valami, felugrottam és felszisszentem. A fatörzs mögül egy fehér farkú, kis, riadt borz ugrott elő. Denisa dőlt a nevetéstől. Ez volt az első alkalom, hogy nevetni láttam.

Beszagi – kiabálta. Még a könnye is kicsordult.

Jól illett a napnyugtát megelőző pillanathoz, akár a szinkronúszás – én és a természet –, abszolút összesimulás. Ráadásul jót szórakozhattam saját magamon. A megkönnyebbülés momentuma, hogy végül is minden rendben van.

Mint amikor a városban a hosszú tél után beköszönt az első meleg hét, végre gyalog mész haza, végre szabadon lóg a kezed az oldaladon, nem görnyedsz meg a hiábavaló igyekezettől, hogy megtartsd testedben a meleget, a nap szinte lebukott, egyedül vagy az utcán, de ez nem a tél halotti magánya, a madarak jelzik az életerőt, valahol vannak itt emberek, talán csak hamarabb értek haza a munkából, mint te, már tojásrántottát kevernek újhagymával a tűzhelyeken, és Olaszországból érkezett karalábéba harapnak a vajas kenyérhez, hiszen egy hét tavasz nem elég a karalábé beéréséhez, és nemcsak hogy ismét van élet, hanem úgy tűnik, hogy minden jól alakul, minden úgymond jóra fordul. Csak a veled szembejövő szerelőruhás ember, szájában cigivel és homlokán bányász fejlámpával, juttatja eszedbe, hogy egy ilyen csendes, nyugalmas tavaszi este, amikor a madarak csicsergése Mindenrendbenvan-oltással injekcióz be, vihar előtti csendet, katasztrófát is jelenthet, épp az ilyen momentumokat fordítják hasznukra a drámaírás mesterei, hogy kontrasztba állítsák a dolgokat, puff, hirtelen minden rosszra fordul, nagyon könnyen rosszra fordulhat minden, jut eszedbe a cigiző álbányász láttán – mert a gettódban nincsenek bányák –, és az agyad már elő is rukkol egy elegáns mentséggel, egy úgynevezett potenciális slamasztikamegoldással, ha a bányász meg akarna erőszakolni – igen, téged, kislány –, azt mondod, hogy AIDS-es vagy. És még jó sztori is lesz belőle.

Csakhogy mi van, ha a bányász azt mondja: „Hát, ez aztán a véletlen, én is AIDS-es vagyok, legalább nem kell postkoitum azon stresszelnem, hogy megfertőztelek, akkor hát élvezkedünk egyet, vagy legalábbis én." A fejed már megint a vállaid közé húzod, a tavaszi estédnek annyi, pedig senki sem szándékozik megerőszakolni a háztól ötven méterre.

Deniskát napnyugta után veszítettük el, ez az egyetlen, amit bizton állíthatok.

A melóm olyasvalaki számára ideális, aki nem akar felelősséget. Aki, mondjuk, nem bírja a felelősséget. Ezért nem írtam alá sehol, hogy gondoskodom az ügyfelem feleségéről és gyermekéről.

Éppen ezért teszek meg mindent azért, hogy létezésem gondtalan legyen. Most egy függőágyban fekszem egy csodás házban az őserdő közepén, és nem nyűgöz le a Tejút, ösz-

szeomlik, egyenesen rám hull. A hűtött sör kortyolgatása helyett elképzelem, vajon hol lehet Deniska, és mit csinálhat egyedül ebben a koromsötétben. Ökölbe szorítom a kezem, mintha az ökölbe szorított kéz garantálná, hogy Denisa nem merült el a habokban, csak játszik velünk, csupán elbújt. Ezzel büntet engem és Renátát, amiért elveszítettük őt a parton, amiért nem figyeltünk rá a bárban. De miért büntet engem is? Hiszen én felelősségteljes döntést hoztam azzal, hogy nem vállalok gyereket.

Aussteiger.

Kiszálló.

Ez alatt az ember nem villamosból leszálló valakire gondol, hanem a társadalmi sztenderdből kilépőre, például a Telecom egyik magas beosztású menedzsere az első kudarc után vagy előtt (harminc körül esedékes) úgy dönt, hogy már nem bírja a mindennapos nyomást, és örökösen csillogó, böhöm BMW-je és Hugo Boss öltönyei helyett a „kivonulást" választja.

Ez esetben az *aussteigerség* menekülés a beton- és üvegfalak közül a dzsungelbe, a porba. Az aussteigerekkel az a gond, hogy a trópusi belépőjüket stílusosan képzelik el. Bár az élet egyszerű kell hogy legyen, egy aussteiger mindig az első sorba kívánkozik, hiszen pár négyzetméter őserdő közvetlenül a vízparton, saját lakosztály – természetesen kilátással – az alapvető emberi jogok közé tartozik. És aztán – in-nen-től! – már valóban az egyszerű élet következik, beindul az elektrifikált majmok védelmére írt blog is, petíciós lapok kerülnek szétküldésre. Az aussteiger tudja, hogyan kell a dzsungelben revansot venni, végtére is évekig előfizetett a GEO és a National Geographic lapokra, hogy ne veszítse el kapcsolatát a természettel, és hogy képben legyen, melyik érintetlen helyszínen töltse húsz nap luxusnyaralását.

Azon a dombon, ahol a „házunk" van, mindössze néhány további telek található. Mind idegen tulajdonban. A helyiek naponta idegyalogolnak a földúton, hogy kitakarítsák háztartásainkat és rendbe rakják kertjeinket. Az ő városaik a víztől távol épültek.

Az első itt-tartózkodásom idején csak egy ház volt foglalt, reggeltől reggae, nevetés és üres sörösdobozok reccsenése hangzott fel a teraszról. Már elmentek, nyaralók. Most a házunk alatti házban egy idősebb házaspár lakik, Jim és Jenny, amerikaiak. Az

amerikaiak zömét azzal gyanúsítom, hogy texasiak, de ők, akcentusuk érdességéből ítélve, New Yorkból érkeztek. A definíció értelmében egyik ház sem aussteigeré. A szomszédok csak hétköznapi amerikai pénzeszsákok, akik úgy ítélték meg, hogy egy hétvégi ház a trópusokon kedvesebb számukra, mint egy hétvégi ház Vermontban. Ezek a szomszédok legnagyobb valószínűség szerint nem rabolták el Denisát, ugyanis rendelhetnek maguknak gyereket Oroszországból vagy Kínából.

Nem messze, az őserdőből felbőgött egy majom. A hintaágy mellett a falon két zöld gyík futott el. A levegő stabilan 28°C. Elképzelem, hogy mindössze pár méterre tőlem, ott, ahol a ház mögött elkezdődik a rengeteg, Deniska pöttöm orrát ráncolja. Lát bennünket, sőt figyel, mi azonban nem látjuk őt, biztonságosan elrejtik előlünk házi növényeink túlméretezett mutánsai. Talán csak arra volt szüksége, hogy „kivonuljon", csatlakozott egy mosómedvecsaládhoz, és éjszaka velük zajong a tetőn. Ismét minden rendben van.

Pár deka híján öt kilóval, kakastaréj frizurával született – jókora leányzót hoztam világra, és attól kezdve folyton gondjaim voltak a gerincemmel.

Friss, napsütötte reggel van, szombat – mindig így kezdődik ez a sztori –, ő pedig, vagyis az anyám – valójában a pótanyám – a Második Avenue-n halad. Jógáról hazafelé.

Január van, anyám, hogy a szavaival éljek, még mindig „tele van reménnyel és újévi fogadalmakkal" és „a nap mindent és mindenkit életre hív". Vegyük észre azt az enyhén szarkasztikus hanghordozást, amit ahhoz választott, hogy visszaéljen ezzel a valódi, csodás reggellel, amit háttérként, kontrasztként használt ahhoz, ami ezután következett. Valami történni fog, erre utal a veterán elbeszélő hanghordozása, tágra nyílt szeme azonban túl sokat árul el, akárcsak túlzott retorikája.

Halad a szinte teljesen kihalt utcán (a repetíció szintén segít a feszültség növelésében), East Village csak most ébredezik a hosszú és kimerítő péntek éjszaka után. Itt-ott egy részeg vagy egy csapat részeg lézeng, az utolsó cigarettacsikken osztozkodik. A bebugyolált, bűzlő figurák lassan és nem lineárisan lődörögnek a szomszédos Bowery hajléktalanszállója felé. Különben semmi, csak kutyások és pár helybéli a reggeli elviteles kávéjával. A szombat reggelek összességében lassúak, és anyám szemmel láthatóan örömét leli bennük – úgy beszél róluk, mint „a kedvenc New York-i pillanatai", és hajlamos kisajátítani a jó időt, mintha csak az ő személyes áldása lenne.

Tehát: minden úgy mozog körülötte, mint egy lassított filmben, csend van, csak a szeme sarkából figyel fel hirtelen a közeli gyalogosátkelőn egy párra és egy kerékpárosra, fura kompozícióban. A kerékpáros felpattan a biciklijére, és elteker a pártól, de nyilvánvaló, hogy néhány másodperccel korábban, talán nincs egy perce sem, történt valami – a nő botladozik, a férfi segít neki, a könyökénél fogva tartja, és a járda felé navigálja.

Amikor anyám az utcasarok felé közeledik, azt hiszem, a Hetedik Avenue felé, szinte egy vonalba kerül a fentebb említett gyalogátkelővel és egyben a párral, amely végül elkullogott a kereszteződésből. A férfi most kifejezetten vonszolja maga után a nőt. Közelről nézve kiderül, hogy de facto egy fiúról van szó, aki egy lányt vonszol. A járda közepén a lány váratlanul elernyeszti a könyökét, és eldől, mint „egy zsák finomliszt" (anyám ragaszkodik hozzá, hogy a hasonlatot nem a *Végtelen tréfa* című regényből lopta, ahogy azt fotografikus emlékezetem megkérdőjelezhetetlenül őrzi, kitart amellett, hogy a nagymamáját idézi, „egy egyszerű szlovák vidéki asszonyt", aki természetesen szintén kapott szerepet az elbeszélésben, még ha csak azokban a verziókban is, amik az anyámnak tett szemrehányás után keletkeztek). Alapos odafigyelés szükségeltetik, mert amint a lány összezuhan, körös-körül olyan dolgok történnek, amelyek nem kerülhetik el az éber megfigyelő és egyben elbeszélő figyelmét, aki már e pillanatban szőni kezdi gondolatban a történetét.

Először is, a lány öltözete kétes, de „csak a második pillantásra kétes". Közvetlenül a térde alá érő, világos szőrmekabátot és balerinacipőt visel. Haja olyan árnyalatú, amit a fodrászzsargonban piszkosszőkének neveznek, és szép, bár nincs kisminkelve. És „teljesen be is volt tépve". Ahogy anyám a betépve szót kiejti, ahogy nyomatékosítja, a stílusa ismét arról tanúskodik, hogy anya meg van győződve arról, hogy *in*, hogy *cool*.

Az elbeszélésnek ezen a pontján többnyire menekülőre fogom az anyámmal és a középkorú hallgatóságával tömött helyiségből – a kínosság galaktikus méreteket öltött –, de pontosan ezen a ponton felém fordul, és mintha spontán módon tenné, felkér, lépjek be az elbeszélésbe, hogy legyek a segítségére a leírással, mivel fiatal vagyok, meg természetesen *cool,* és ismerem a szlenget, ugye? Úgyhogy ezen a ponton azt mondom: „A lány a *Tenenbaum, a háziátok* című filmből Margotra hasonlít, nem tudom, látták-e ezt a filmet", és ők, anya látogatói – a középkorú hallgatóság – többnyire sejtik, de nincs világos

elképzelésük róla, ezért hát azonnal részletekbe és magyarázatokba bocsátkozom: Wes Anderson, Bill Murray, Angelica Houston és így tovább. „Az a lány Margot Tenenbaumra emlékeztet, de nem Gwyneth Paltrow-ra, aki a szerepet játssza – ha értik, mit akarok ezzel mondani." Ők pedig helyeselnek: „Igen, ez így érthető" A felső középosztály fiatal, problémás képviselője Manhattanben egy átbulizott éjszaka után szőrmében, de smink nélkül, természetesen, szép. Ez újabb referenciát kínál – Salinger lányszereplőjét, például az *Öt perccel az eszkimó háború előtt* egyik teniszezőjét, és most már a publikum archaikus tagjai számára is világos.

Miközben a lány a Salinger-regényből, Margot a hideg betonra csusszan, anyám „tehetetlenségi erőtől hajtva" közeledik a jelenethez (mind tudjuk azonban, hogy valójában a kíváncsiság hajtja), és észreveszi, hogy bár a lány teljesen KO, gyönyörű sima az arca, amiből anya arra következtet, hogy bizonyára nemcsak fiatal, hanem egyenesen „iszonyúan fiatal", ami nyilván igaz, de ha anyának lenne bármi tapasztalata a túlzásba vitt ivászattal (de nincs neki, mert a sztorizáson és a kacsasütésen kívül nem visz túlzásba semmit), tudná, hogy a bőr alatti szövet simasága a részegeknél és a narkósoknál bizonyos fázisokban megszokott tünet. Hogy is tudna egyébként Courtney Love még mindig ember módjára kinézni?

Amikor a lány a fagyos járdára esik, hanyatt, maga elé húzza a lábát – először a levegőbe ereszti, aztán hagyja leesni –, mintha éppen egy hosszú, fárasztó nap után hullna teátrálisan pihe-puha, meleg ágyába, extrém fáradtan, azonnal elalszik. A fiú enyhén pánikol. Tétovázása fél másodpercét anyám arra használja, hogy észrevegye, a balerinacipőből előbukkanó lábak csupaszak, és nemcsak ezt, hanem hogy nincs rajta semmilyen szoknya, vagy legalább egy modern ultrarövidnaci, a begombolatlan kabátból csak egy halványrózsaszín csipke kandikál ki: a bugyi. „Januári fagy" – hangsúlyozza anya az auditórium számára, nemcsak emelt hangon, hanem hosszú mutatóujja drámai felemelésével is. A kerékpáros a kereszteződésből, aki nyilván egy ideig a távolból figyelte a helyzet alakulását, most visszatér, közeledik a tett színhelyére, biciklijét a lámpának támasztja, és míg a fiú felemeli a lányt a földről – ami a lányt azonnal felébreszti, és lábra szökken, akárcsak egy intenzív szundítás után –, a kerékpáros bátorkodik példás polgárrá válni, és embertársa megmentése érdekében az alábbit javasolja a fiúnak: „Be kéne

vinned a barátnődet a sürgősségire." Végül elüvölti magát, azt szeretné, ha a lánnyal a hóna alatt távolodó fiút elérnék üzenetének utolsó szavai is. A pár azonban nem áll meg, továbbhalad (és bár ebből nehéz megsaccolni, de anyám nem hiszi, hogy a kórház felé vették az irányt.) Szóval: a fiú lépdel, félig vonszolva a félmeztelen lányt. Csak most ugrik be anyának: a biciklis szerepe a kezdetektől fogva más volt – tévedett, amikor azt hitte, hogy a biciklis nemtörődöm gyorshajtásával veszélybe sodorta a zebrán a párt –, legnagyobb valószínűséggel ők keresztezték a biciklis útját, nemtörődöm módon.

Drámai szünet.

A szobában Oh és Ah hangzik fel, a hallgatóság hamisítatlan belső fájdalommal préseli ki a levegőt a torkából, mindenki a saját felső középosztálybeli serdülő utódjára gondol, gyanús szem alatti karikáira és még gyanúsabb divatízlésére. És anyám, aki már annyiszor adta elő a sztoriját, hogy érzelmi töltésével szemben immunis, mondandóját megtoldja még a címzett nélküli „Szörnyű, ugye?" kérdéssel, és nem egy teátrálisan meggyötört pillantást küld felém. Tisztában vagyok vele, hogy ha egy centivel közelebb állnék hozzá, nem habozna anyásan összeborzolni a hajam.

Aztán egy pátosszal kiejtett szintaktikai fragmenshez ér, ám ez a pátosz annyira illik ehhez a mindenfajta drámai ívet és csattanót nélkülöző sztorihoz, illetve a feleslegesen részletekbe menően megrajzolt mozzanatok kuszaságában elveszett csattanójú sztorihoz, mint amikor valaki egy állandósult szókapcsolat kimondása helyett elsírja magát a kiöntött tej felett: „Nem tudom, mit tennék, ha az én gyerekem..."

Pénzes Tímea fordítása

EGZISZTENCIA, INSTALLÁCIÓ, 2018

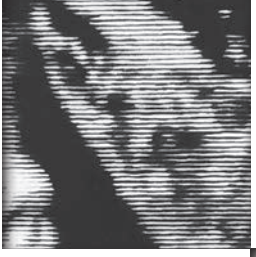

KÁNTOR ZSOLT

A NEM-HELYEK

Marc Augé könyvéhez

A tudás feletti rész, az elme padlása az a hely, ahova be tud lépni az intuíció. Az elnémult, de szóra bírható „egész" megbízottja. S ő a sejtelmek szóburkait pukkantgatja ki. A végest csak érinti. A világ széle odasül néha a Galaktika palacsintasütőjéhez, s letörik egy fragmentum. Abból lesz a vers. Az empátia több mint a megértés. Magáévá emészti a karakter az ihlettel együtt a szót. Az egzisztenciális belesimul a szövegbe. A posztromantikus atmoszféra nem nyeli le maradéktalanul a szellem szigetét. Hagy belőle másnak is. Csak mossa a partjait. Tisztítja az észt. A disszonanciák kivesézése az unalom visszaszorításának egyfajta kísérlete. A menekvés terrénuma. Érdemes Kurtág Györgyöt hallgatni és Kosziczky Évát olvasni együtt ilyenkor. Az egyén belátja, hogy létezik. Hogy örömet talál a gondolkodásban. Az álom értelmet nyer. Még akkor is, ha a stílus szétesésként mutatkozik meg. S a szellem: cizellált szelenceként. A néző (az olvasó) megismétli magában az alkotófolyamatot. A szövegbe kódolt iránytű a befogadóra mutat. És ráhelyezi a terhet. Aszalt szó-csutkák, kék szótövek főzeteként konstituálódik az opus. Egy kereszt alakú fába be/vert szavak, szegek között. És ott van a felszeletelt égbolt. A vers legbelső tere. És kicsurran a vér a géppapírból a nyomtató tetejére. Mintha a frigyládára fröccsent volna az izzadtság. A főpap izgalma is belekerült az áldozati rítusba, mint önerő. S végül elpárolgott, ahogy folyt a szertartás. Mert az Úr fokozatosan levette a terhet a szolgáló válláról. Kiürítette a pap lelkét, mint egy lomtárat. És önmagát tette bele. Ornamentika és architektúra. Sok kis szerep. S szelep. Mindig a hiányokra épül a meglévőség. S ahogy elvégzi az ember a feladatot, rádöbben: alkotott! S nem veheti el az inspirációt senki tőle. S beöltözik a késztetésbe, mint süvegbe és palástba. Mert a vonakodás ráér.

A NYELV, A DOLGOK ÉS A TUDAT

Néma tekintet. Mintha egy esőcsepp mondott volna valamit. A „történet” beágyazódot a meg-nem-történtbe. A láthatatlanba. A lehetségesbe. Kibújt az áttetszőből az írás. Talán el is olvasom, ha nem csukom le a gép fedelét. Éreztem, hogy valaki ír a memóriámba egy zenét. S ez jó volt. Mert beszélt a keze. Értelmes nyelven szólaltak meg az érdekek. Azután átszakadt a burok.

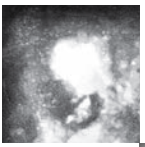

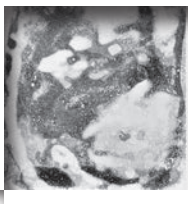

A PILLANAT, MINT ÁTJÁRÓ

A pillanatot Kierkegaard hívja átjárónak,
amin átlépünk és bekerülünk egy újabb létbe.
Ez az a hely, ahová el szeretnénk jutni.
Lenyomunk egy kilincset és teszünk a lábunkkal
egy hosszú lépést, azaz átjutunk az otthonunkba.
Ami az örökkévalóság megművelt területe.
De hová lesz ebből a megfontoltság, a körültekintés?
A prudencia-patent? Meglepő. Ehhez nem kell.
Hol a kitapogatás lassú nyugalma?
Minek sietünk bárhová is eljutni, amikor nincs időnk semmire?
Amikor az ötletesség elsül, az útmutatás késik,
a fül süket a tanításra, a vonakodás kicseng,
de nem veszi fel senki. A segítség, a jó tanács
távolról figyeli, megáll e önmagában a bölcsesség,
mint rutin?. Az ész az ösztönök helyére is megszövi
a fátylakat. Akár egy pók. Nem szabad támaszkodni rá.

AUFKLÉRUNG: MA

Vess hátra mindent: változtatást s panaszt.
Beszédből is sok volt – tornyosul föléd.
Jöjj ki a börtönből, hogy életbe lépj –
Ki nyitottá alkottad a Véget – bontsd le Azt.
A horgolást megeszi a visszagombolyítás:
A régi formából lehet új tartalom s gondolat.
Kérd meg a Gazdát, vegye ki a tűt Lényedből.
A hó olvad (lásd be!) bár: kisebbedik a Nap
Rozsdásodik a láthatatlan Lakat –
Aludj rá egyet, ha meghaltál – meglátod: aratsz.
Minden ébredés aufklérung: szellemi virradat.

ÁLOM A TÚRÓGOMBÓCRÓL

a fikció hogy túrógombócot eszem
a realitással került oppozícióba
hiába a szelektálás hogy ez majdnem igaz
a hűtőben nem volt más csak szóda

örömnek éltem át hogy dolgom van
s nem búsulásként mentem vakációra
megszűnt a nyomda pont karácsonyra
lényegi változás állt be státuszomban

anyósom főztje kegyelemből adatott
hogy kibírjak pénz nélkül egy napot

az önáltatás és a magakelletés lett halott
meg az úgynevezett elit kapcsolatok
hálójában sem akadt fönn hogy

kiszolgáltatott Vagyok –

A FILOTEISTA

Az a szeretet, amely soha nem racionális,
azzal a hévvel szeretem a láthatatlant,
amellyel Isten önmagát szereti.
A spinozai halál a legmagasabb élet.
Amit szétvet az akarás.
A természet ihlette nyelv.
Kvintesszenciája az odaadás.
Minden részecském tudni akarja,
Diderot szívének óhaját.
Mit gondolhatott, amikor
erre járt?

MÁTYÁS GYŐZŐ

DIPTICHON

Ahogy Dorogi Lídia feláll a székből, egyensúlyát mintha a bizonytalanság tartaná fogva, meg is biccen, amikor meg akar kapaszkodni, kezével feldönti az íróasztalon álló poharat, ami arrébb görög, nekikoccan a vodkásüveg aljának. A nő nem részeg, de túl van az alapozáson.

Lídia anyja szinte észrevétlenül jelenik meg az ajtóban, szemében részvét és szomorúság, nézi a lányát, de nem szól, felveszi a földről Lídia odahajított kabátját.

– Ki fogsz készíteni ezzel a szenvelgő mártíromsággal! – kiabál rá Lídia.

– Nem kellek én ahhoz, kikészíted te magad.

– Egy fenét. Azok készítenek ki, a sok fatökű idióta. Méghogy nincsenek kidolgozva elég alaposan a paraméterek! Hülyék! Így nem fogom megkapni a kinevezést sem – arcát szinte eltorzítja a düh, csípőre tett kézzel áll az asztal mellett.

– Ilyenkor a család tudna segíteni, ha volna – mormogja az anyja, szinte maga elé kifelé menet.

Lídia felfújja magát, üvölt az anyja háta felé – Te is csak taszítani tudsz a bajban lévőn! – Sírásba csuklik a hangja. – Takarodj kifelé! – Felvesz valamit az íróasztalról, radír talán, az anyja után hajítja, a gumi a becsukott ajtón koppan.

– Hát kurvára nem! Ez egyszerűen … ezt így nem! Hiteltelen – kiabálja szintén Dorogi Lídia, pontosabban az ő hangján Ács Mariann, a szerep alakítója. – Létezik olyan ember, pláne nő, aki ebben a helyzetben kiejt egy olyan mondatot a száján, hogy taszítani a bajban lévőn? Nem hiszem el! Hát miért nem mindjárt súlyosbítani a keresztemet?

Odalép az íróasztalhoz, előveszi a számítógép takarásából a mindössze oldalas gépelt szöveget, bosszúsan lobogtatja – Ki írta ezt? Ennél a szomszéd retardált gyereke különbet ír! – Mérgesen elhajítja a papírt, a lap lebeg a levegőben, lassan billegve hullik a földre.

Na jó, azért ne essünk mindjárt túlzásokba, mondhatnánk a ló túlzó felére, hehe, áll fel a székéből a rendező, szóval nem kellene nagyon növelni a feszkót, bár ő ugye, tettetve sóhajt, tapasztalatból tudja, hajjaj, hogy a színésznők hajlamosak a hisztériára, amivel persze csak a munkát nehezítik, ezért időnként jobb, ha az ember csendben kivárja amíg a művésznők leszállnak a stresszparipáról, de most nem ez a hely-

zet, mondja kicsit emelve a hangját, majd elbődül irgalmatlanul, hogy „elég legyen ebből a rapliból!" Ács Mariann a rendező felé fordul, hideg tekintettel ránéz.

– Szóval ki írta ezt a vackot?

– Én. – Negyven év körüli férfi jön előre a hátsó sorból a székek között. Halvány mosoly az ajkai körül. Megáll Lídia-Mariann előtt. A tekintetek párbaja.

– Na hát, de jó, élő ember! Már azt hittem, hogy írórobot készítette a szöveget.

– Bizonyos értelemben az is. Sorozatot írni robotmunka.

– Ezzel együtt, lehetne szó olyan dialógusról, amiről elképzelhető, hogy hús-vér emberek szájából hangzik el?

– Mint ez a mostani közöttünk? Majd valamelyik párbeszédbe beszúrom azt a szót, hogy írórobot.

Mariann megenyhülve elmosolyodik, a kezét nyújtja. – Jó, és azt is, hogy szeszélyes színésznő.

Vázsonyi Márk forgatókönyvíró megszorítja Mariann kezét – Rendben. Szép szeszélyes színésznő. Csak az alliteráció kedvéért mondom.

Ács Mariann a stáb közelben beszélgető tagjaihoz fordul, azt kérdezi, miért is ezzel a jelenettel kezdenek, és miért nem ismeri ő az előzményeket, miért nincs legalább storyline, és miért kell neki ezt a sok nyavalyás miértet kérdeznie.

Az asszisztens ijedten ugrik oda, és hadarja, hogy váratlanul kaptak forgatási engedélyt, sok huzavona után, de majd elsimul a dolog, Mariannt is képbe rakják, mire a színésznő közbeveti, hogy ne képbe, hanem sztoriba, hogyne, hogyne, bólogat zavartan a fiatal munkatárs, rászorít a hóna alatt lecsúszni készülő mappára, lesz treatment is, a Márk összerántja az éjjel.

Másnap Lídia kicsit remegő hangon olvas, a bal kezével időnként átnyúl az arca előtt, megigazítja a haját, alig néz fel a papírból, monoton beszámolót tart a kutatási eredményeiről, néha többször fut neki egy mondatnak, a hallgatóság unatkozik, van, aki ásít, gyér taps, mikor Lídia hangja elhal. *Munkahelyi vita Lídia nagy átfogó kísérletének egyik humán fázisáról. Ez az a forradalmi kutatás, amivel be akarja írni a nevét a gyógyszerkutatás történetébe. Ebbe ölte az utóbbi évek összes energiáját. „Ez a fejlesztés lesz a belépő ahhoz, hogy majd felfedezzem a rák ellenszerét." Ezt a mondatot mindenképpen beszúrja majd*

a forgatókönyv egy hangsúlyos helyére, nevet Márk, amikor később Lídia ambíciójáról és vágyairól mesél Mariannak.

A kollégák a vita során nem ellenségesek, de nem is bátorítóak, módszertani kifogásokat emlegetnek, Lídia egyre idegesebb, öntudatlanul összegyűri a szöveget a kezében, reméli, nem akarják kutatásmódszertanból kioktatni, mert akkor ő visszaadja a diplomáját és hastáncosnak áll. „Ugye most?" – hallatszik a hátsó sorból. Nem nagyon nevetnek. Zörögnek a székek, szedelőzködnek a kollégák, a rendező kelletlenül közbekiált: „A végét újravesszük. Több haragot!" – szól oda Lídiának, illetve Mariannak.

Mariann Márkhoz lép, megböki a vállát – Hastáncosnő?

– Kevés vagy sok?

– A csaj egy igazi karrierista ribanc, nem? Jó értelemben mondom.

– Lehet ezt jó értelemben mondani? Inkább törekvő.

– Persze, így értem én is, érvényesülni akar, karriert csinálni, meg akarja mutatni.

– Kicsit azért bonyolultabb, de lényegében…

– … és fáj neki, hogy nem ismerik el. Hogy hiába töri magát. Naná!

Amikor megismétlik a felvételt, Ács Mariann nagyobb átéléssel, őszintébb indulattal játssza Lídiát.

Ács Mariann tudta, mit jelent a kudarc. Ötször rostálták ki a Színművészetin. Stúdiósként azonban mégis színpadra került. Kisebb szerepek. A színház iskolája, tanítómesterek az idősebb kollégák. Vidéki élet, színészház, sok alkohol fűtötte éjszaka, olykor keserű ébredéssel. Az ambíció lobogott benne, a tehetség inkább pislákolt. Természetesen utálta a sikeresebbeket, de kétsége sem volt afelől, hogy majd elhomályosítja őket. Hogy majd róla szólnak a hírek. Olykor hívták epizódszerepre filmbe, tévéjátékokba is, ez a mostani minisorozat a pályája csúcsa volt, biztos volt benne, hogy ezzel vége az egymondatos szerepek korszakának.

Életutak – nem volt egy fantáziadús cím, de legalább kétségkívül beszédes volt. Tényleg életutakról szólt a sorozat. Ugyanabban az évben született emberek sorsát követte nyomon, fikció, amelyik a dokumentum álruháját ölti magára. Nyolc em-

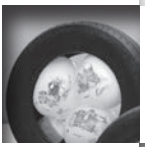

ber különböző társadalmi rétegekből, némely életutak összefonódnak, másokéi – mintha két idegen vállai ütköznének véletlenül az utcán – csak keresztezik egymást egy pillanatra. Rétegcsatorna rétegműsora, nem éppen a nézőmágnes tipikus esete.

Dorogi Lídia egy ügyvéddel és egy orvossal együtt az értelmiségi szekciót képviselte, kutató, aki arra tette fel az életét, hogy megújítja a gyógyszervegyészet tudományát. A stáb szívta is egy kicsit a fogát, hogy nem lesz-e unalmas egy ilyen figura, de Márk, a forgatókönyvíró megnyugtatott mindenkit: majd ő megoldja, hogy a nézők ne a nő foglalkozására, hanem a személyiségére figyeljenek.

Lídia a szálloda halljában üldögél egy fotelbe süppedve, előtte narancslé az asztalon. Szemben vele kollégája és egy pohár konyak. Ahogy Vázsonyi Márk a storyline-ban, amit Mariann puskázás céljából begyűrt a táskájába, összefoglalta a lényeget: *vidéki egyetemi városba érkeztek, hogy a klinikai kutatás fejlesztési modelljéről szóló eszmecserén vegyenek részt. Itt fonódik majd össze a története rövid időre a helyi polgármesterével – a nyolc ember egyikével –, aki a környék ura, amolyan kiskirály,*

Lídia éppen azt mondja a snitt nyitányakor bosszúsan, hogy már megint úgy néztek rá itt az egyetemi mandarinok, mintha takarítónő lenne. Soha nem fogják elismerni a munkáját.

– A takarítónő munkája is elismerésre méltó – veti közbe a kolléga.

– Nem úgy értettem, te is tudod – legyint Lídia. – Kétszer annyit dolgozom, mint a férfiak, eredményeim vannak, és a dicső kollégák csak fanyalognak, mert féltékenyek.

– Nem azért, mert nő vagy – válaszolja némi töprengés után a kolléga –, hanem azért mert a habitusod férfi.

Lídia meglepetten néz rá.

– Úgy értem, az ambícióid, a munkabírásod, a határozottságod… pedig én tudom, mennyire nőből vagy.

– Az, hogy együtt töltöttünk egyszer egy éjszakát, még nem alap arra, hogy pimaszkodhass.

Ekkor sivít bele a felvételbe az operátor hangja, hogy baloldalt kitakar egy pálma, vigyék onnan a fenébe. Mariann visszaordít, micsoda baromság ez, most jól kizökkentették

a szerepből. Nem hallja, amint az operatőr azt dörmögi a mellette állóknak, „nem is voltál bezökkenve."

Nehéz eldönteni, hogy a válasz megfogalmazásában a kutató kollégát a bosszú vagy a meggyőződés vezeti: – Ez nem olyasmi, mint egy film, nem ízlés kérdése, hogy teszik vagy nem. A mi területünkön objektív kritériumok vannak. Mérni lehet az eredményeket.

– Azt akarod mondani, hogy fabatkát sem ér, amit csinálok?

– Nem ezt mondtam.

– De gondoltad.

– Nem, csak azt mondom, végiggondolhatnád, hogy jó-e ez az irány, amit olyan makacsul erőltetsz.

Lídia felugrik a helyéről, a lift felé indul.

– Azt az egyéjszakás dolgot utólag írta bele – mondja Mariann. – Észrevettem.

– Minek tagadjam? – mosolyog Vázsonyi Márk.

– Ez valami célzás akar lenni?

– Ugyan, dehogy.

– Na jó. Nyolcra jöjjön értem, vacsorázni elvihet.

A rendező instruálja Mariannt, próbáljon meg kimért, rideg maradni, a most következő snitt a film elején lesz, itt ismerkedünk meg a szereplővel, az első benyomások sokat számítanak. Arcélet adunk a figurának.

Dorogi Lídia ingerülten osztja az egyik kolléganőt, amiért nem kapta meg tőle időben a kért adatokat. Beteg volt a gyerek, egyszerűen nem tudott ezzel foglalkozni, szól a válasz. Ez munkahely, a magánéleti problémáival nem hátráltathatja mások munkáját, zordul Dorogi Lídia.

Közvetlenül ezután egy olyan jelenetet készülnek felvenni, ami majd a történet vége felé kap jelentőséget. Mariann sziszeg, zsörtölődik, hogy ha úgy darabolják a forgatást, mint karajt a hentesnél, akkor ő nem tudja folyamatában átélni a sorsot, márpedig ebben a jelenetben sűrűsödik a dráma, hát hogy hangolódjon rá. Közben megérkezik a catering, evőeszközök csörrenése, széktologatás csikorgó zaja, felborul a rend, muszáj szünetet tartani, lazítani. A stáb a szendvicsek köré gyűlik, vadásszák a csemegéket, egy ideig csendes kérődzés folyik.

A főnök irodájában három férfi is jelen van a megbeszélésen, szinte végig félhomályban maradnak, sejtelmesen világítják meg őket, mintha nem is emberek volnának, hanem valami személytelen hatalom megtestesülései. *A rendező, Márk és az operatőr később azon tanakodnak, hogy ezt a jelenetet akár a film elejére is tehetnék. Ennyi formabontást talán egy sorozat is elvisel. Az epizód megelőlegez a konfliktust. Keltsen feszültséget.* Az intézet vezetője papírt tart a kezében, néha belenéz, úgy mondja, muszáj lesz visszanyesniük a Lídia kísérletére szánt költségvetést. Az eddigi eredmények nem indokolják a jelenlegi kiemelt finanszírozást. Lídia elfehéredve veti közbe, hogy ezzel gyakorlatilag kinyírják a kutatását. Nem, erről szó sincs, válaszolja minden érzelemtől mentes hangon a főnök, csak racionalizálják az intézet működését, és a továbbiakban igyekeznek összhangba hozni a költéseket a programoktól várható eredményekkel. Lídia sírásba hajló hangon mondja, hogy ezzel meggyilkolnak egy ígéretes projektet, olyat, amilyet a kollégák – a férfiakra mutat – még csak elgondolni sem képesek. Az intézetvezető hangja továbbra is színtelen, úgy mondja, a kolléganő mintha kezdené elveszíteni a realitásérzékét. „Menjenek mind a reális picsába!", kiabálja Lídia, és kirohan a teremből.

Ötször veszik fel a jelenetet, a rendező tajtékzik, elégedetlen Mariannal. *Azt mondja Márknak szenvtelenül, bár ne szerződtették volna ezt a segédkóristát, csak hát ehhez a sorozathoz éppen egy olyan arcot keresett, amelyik még nincs elhasználva. A castingon nem volt ennyire próbabábu.* A hősnő megalázva érzi magát, ezt tessék érzékeltetni, hörgi elfúló hangon. Mariann dühösen morog, hogy nincs meg a figura. Harcol vagy kifogásokat keres?

Márk felé fordulva kérdezi indulattal:

– Ha biztos az igazában, miért nem harcol? Miért nem borítja rájuk az asztalt, hogy hazudnak? Miért nem cáfolja meg őket? Ez így csak hiszti. Én fele ennyire sem vittem volna, ha elhagyom magam. Nem nyafogni kell, hanem csinálni. Tessék, én nekifeszültem és meg is van az eredménye.

Márk nem reagál, úgy fest, mint aki kicsit eltévedt magában, aztán felocsúdik, ráteszi a kezét Mariann alkarjára, maga felé fordítja a színésznőt, és a szemébe nézve azt mondja neki:

– Ennek a nőnek a munkája az élete, mindent, érted, mindent annak rendelt alá. Fogmosás vagy kenyérpirítás közben is kizárólag a kísérleteire gondol. Alkotni szeretne.

A legkitűnőbb kutató akar lenni. *Később Márk arra emlékezett, hogy miközben igyekezett meggyőzőnek mutatkozni, állandóan a levél járt az eszében, amit reggel bontott fel. Az amerikai egyetem értesítette, hogy megkapta az állást a School of Cinematic Artsban. Forgatókönyvírást tanít majd, lám, a kelet-európaiság vonzereje. Bízott benne, hogy elnyeri a pozíciót, hiszen másfél évtizede azon az egyetemen diplomázott.*

– Értem, ahogy mondtam a múltkor, egy becsvágyó nő. De esetleg mégsem olyan jó, mint hiszi. Becsapja magát. Nekem ez zöld. Minek áltatják magukat az emberek?

– Elég gyakran előfordul – mondja Márk.

– Ezért ilyen magának való? – kérdezi Mariann. – Szólótáncos.

Márk hirtelen felvillanyozódik, hoppá, mondja, Mariann adott most egy ötletet, úgyhogy délután átírja a jelenetet, amikor Lídia az exvőlegényével találkozik. Legyen csak a szcéna súlyosabb, hevítse csak az ellentétek elektromossága. Persze szájkendő lesz a rendezővel, amiért már megint utólag farigcsálja a szkriptet, de sebaj.

Napokkal később veszik fel ezt a jelenetet.

Külsőben már rögzítették, hogy Dorogi Lídia egy férfi társaságában áll a járdán a forgalmas utcán. Az emberek kikerülve őket elsietnek mellettük, ahogy a folyó válik ketté a medrében emelkedő sziklákba ütközve. *Hogy pontosan hogyan botlik egymásba a két ember, azt majd még kidolgozza, ígéri később Márk.*

Most a külső folytatásaként a stúdiójelenetet forgatják. Lídia és a férfi asztalt keresnek egy közeli kávézóban, leülnek, elég sokáig hallgatnak.

– Haragszol még? – kérdezi Lídia erőltetett mosoly kíséretében.

– Inkább gyűlöllek – mondja a férfi egykedvűen.

– Hú, ez erős. Régen szerettél.

– Most is szeretlek.

Lídia-Mariann felugrik, csattanással dől mögé a széke. – Kiver a víz ettől a szeretlek-gyűlöllek dumától. Mi ez, valami brazil szappanopera? Márk, ezt te nem írhattad!

– Nem is – kontrázik a rendező – de te ezzel ne törődj! Inkább próbáld meg rendesen hozni a kurva szerepét, mert a ruhafogas ott az ablaknál hitelesebben alakítaná Lídiát, mint te. *Később a rendező a bosszús Márknak mentegetőzik: nem volt jó ötlet*

beleírni azokat a sorokat. Bocs, mondja idétlenül röhögve. De attól még, teszi hozzá, ebben az Ácsban tényleg annyi tehetség van, mint abban a fogasban. Márk ránéz: „Szerinted benned több van, rendezőként?”

Lídia felállítja a széket, kelletlenül visszaül, mosolyfélét erőltet magára.

– És miért gyűlölsz?

– Talán csak azért, mert elcseszted az életem.

– Ugyan, ezek nagy szavak!

– Hát, amennyiben úgy gondolod, hogy a dolgok normális rendje az, hogy a tudtom nélkül elvetetted a gyerekünket, aztán leléptél egy prérin épült német kutatólaboratóriumba, ahol nekem esélyem se lett volna fogorvosi praxist kiépíteni, nos igen, akkor ezek csak nagy szavak. Ja, és nem is nagyon hívtál magaddal.

– Ami ott folyik, a szakma csúcsa. Nem hagyhattam ki a lehetőséget.

– Inkább engem hagytál ki az életedből.

– Sehol máshol nem tanulhattam volna annyit.

– Bizonyára. Egyébként máig a fülembe cseng, ahogy odavetetted: te nem pazarolhatod el az idődet azzal, hogy családalapítással szórakozol. Igen ezt a szót használtad, elpazarolni.

– Ilyet biztos nem mondtam. Olyan nehéz megérteni, ha valakinek fontos a munkája?

– Összefutottam egy volt kollégáddal, hallom, most elég komoly veszélyben van a kutatásod. Hány éve is foglalkozol ezzel a témával? Tíz? Elgondolkodtál már azon, hogy miért szerzel egyre nehezebben pályázati pénzt a munkádhoz?

Lídiát azonnal megrántja a harag, emelt hangon sorolja, hogy hozzá nem értés, lustaság meg féltékenység. – Irigyek a sikereimre a csodálatos főnökeim, és…

– Látom, önáltatásban még mindig verhetetlen vagy. Egyszer tényleg számba vehetnéd, hogy mi mindent áldoztál fel egy … miért is? Biztos megérte.

A férfi váratlanul, futólag megsimítja Lídia kezét, aztán feláll, kimegy a helyiségből. Lídia meredten néz maga elé.

Mariann szokatlanul szótlanul ül a helyén, máskor azonnal átvedlik civillé, most mintha benne ragadt volna a szerepben, nyomott hangulata szinte rátelepszik a környezetre. – Nagy volt a pofám – mondja –, azért belebújni a bőrébe, átélni nagyon más, mint dumálni róla. Nem volt abortuszom, soha.

Lídia a laborban a kísérleti naplót olvassa, láthatóan rosszkedvvel. A szája szélét rágja, amikor belép volt kolléganője. *Márk elmagyarázta Mariannak, hogy ezzel a nővel, ha barátok nem is voltak, de jó, talán bensőséges volt a kapcsolatuk. Már régóta nem dolgozik itt, de néha eljön egy kis „libázásra", ahogy mondja.*

– Az új pasimnak van egy olyan haverja, hogy… ! Tiszta Brad Pitt. Lefoglaltam neked – zengi a kolléganő az ajtóból.

– Ez nálad most a köszönés? – nevet kesernyésen Lídia.

– Holnapra megszervezem a négyes randevút.

– Jaj, hagyjál már, pont ahhoz van kedvem.

– Már megint mitől nyomtad bele a fejed az ecetesüvegbe?

– A kísérletek eredménye… Pontosabban eredménytelensége. Totális kudarc. És nem először.

– Hagyd már a munkát, engedj már fel egy kicsit!

– Hogy hagyhatnám! A korábbi sikertelenséget azzal magyaráztam, hogy a laboraszszisztens biztos rosszul készítette elő a kísérletet. De most már egyáltalán nem tudom.

– Hát ez szívás. Biztos vagy abban, hogy jó ez az irány, amerre trappolsz?

– Én már abban nem vagyok biztos, hogy az életem jó irányba megy-e.

– Na gyere, kell most neked valami erős – a kolléganő megragadja Lídia kezét és kivonszolja a laborból.

A rendező másnap félrevonja Márkot, és azt mondja, Mariann tényleg nem volt rossz ebben a jelenetben. „Talán neki kellene megemlítened", néz rá Márk. „Nem, nem kellene, mert még azt hinné, hogy színésznő lehet valaha is."

Tempósan erednek egymás nyomába a mennyezet felé igyekvő füstkarikák, Márk profi ebben a mutatványban, szeretkezés után különösen. Mariann félkönyékre támaszkodva fordul felé, nem is tudta, mondja, hogy Márk dohányzik.

– Nem is, csak ilyen különleges alkalmakkor – válaszolja a férfi, és átöleli Mariann vállát.

– És minden forgatás során adódik különleges alkalom, ugye?

– Ahhoz jóképűnek kellene lennem, vagy sikeresebbnek – így Márk. – De nem azt akarod mondani, hogy te a forgatások idején erényövet viselsz?

– Eszem ágában sincs, csak eddig nem nagyon hívtak forgatni – válaszolja Mariann. – De most ennek a parádés szerepnek köszönhetően, amit írtál, egymásba érnek majd az ajánlatok, és a forgatásokon minden férfit magamra cibálok.

Mariann tréfásan Márkhoz vágja a kispárnát. Felkel az ágyból, az asztalhoz megy, Márk nézi az ablakon beáramló délelőtti napfényben Mariann meztelen testét, a vonzás ezer tűszúrását érzi a bőrén. A vágy akupunktúrája. *Azon kapja magát: egy idő után a legkevésbé sem érdekli, hogy Mariann talán felszínes, olykor talán leegyszerűsíti a világot, neki ez a nő lüktetés, érzéki szenvedély, élet. Mint Miller és Monroe. Na jó, ez túlzás, ő távolról sem Miller, legalább maradjon valaki, aki nem csapja be magát.* Mariann azt mondja, azért lehetett volna még parádésabb ez a szerep. Ő tényleg nem érti ezt az önmarcangolást, ezt a felesleges rágódást. Ha az ember megtett valamit, akkor megtette. Kész. Továbblép, és nem gyötri magát feleslegesen. Ő például erős és nem áltatja magát. Ezért is fejlődik.

Márk megtámasztja a hátát az ágy támláján, a fürdőszobába emigrált Mariann után röpíti a választ. Lídiának volt egy nagy célja. Csak hát ő amolyan kifordított női Petőfiként a szerelmét meg az életét is feláldozta ezért a célért. Most meg azzal szembesül, lehet, az egész talán hiába volt. Ezt ő, mármint Márk nem írhatja bele nyíltan a szerepbe, mert szájbarágós lenne. Ilyenkor szokták a főhőst teátrális jelenetben szembesíteni önmagával a tükör előtt. Na, itt azért ilyen nem lesz. Jobb is, mondja Mariann a fürdőszoba ajtajában állva. Márk úgy érezte, a szépségnek ez a bódító szemérmetlensége szinte lebénítja őt. Egyébként ez az egész badarság, közli Mariann. Benne például fel sem merülne, hogy becsapja magát. Az öncsalás megakadályozná abban, hogy egyre jobb színésznővé váljon. Tudja, hogy nagyon tehetséges, de esze ágában sincs azzal áltatni magát, hogy már egy kész Julia Roberts. Majd csak lesz, mondja nevetve, de Márk tudja, hogy komolyan gondolja.

Napokig a többi szereplő történetét bontják ki. Mariann és Márk néha belekukkantanak a muszterba. Egyik alkalommal azt a jelenetet nézik vissza, amelynek során a nyolc hős egyike, a háromgyerekes családanya megtudja, hogy a középső gyereke súlyos beteg. Mariann Márk füléhez hajol, könnyedén letehenezi az anyát játszó kolléga-

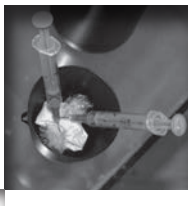

nőt, „túlsúlyos, és nem beszél, hanem bőgeti a hangját", aztán megjegyzi, ez a motívum olyan giccses. Márk mosolyog, „ha igazi profik játszanák, akkor nem giccses volna, hanem érzelemgazdag".

Márk szinte szuggerálja Mariannt, látszik, fontosnak tartja a következő felvételt, azt magyarázza a színésznőnek, hogy a tudósok életében egy nívós konferencia amolyan tudományos casting, na jó, nem teljesen, de azért ki lehet tűnni, ha jól szerepelsz. Lídia hónapokkal ezelőtt jelentkezett a konferenciára, amit abban a városban tartanak, ahol a nő apja is él. Előadást kell tartania a kutatásairól, amihez most már nem nagyon van kedve, rossz passzban van, ugye világos a helyzet, kérdi Márk. Mariann kicsit bizonytalanul bólint. A filmben majd sokáig csak látni lehet, ahogy Lídia otthon próbálja az előadását, de a hangját nem hallani. Csak az utolsó mondatokat.

„Ezért szeretném a preklinikai vizsgálatok és a humán klinikai vizsgálati fázisok koegzisztenciájának új strukturális megközelítését prezentálni"… Lídia elhallgat, leengedi a papírt, amiről olvasott, fel-alá járkál a szobában, megáll, ismét belenéz a jegyzeteibe, folytatja, *„a farmakokinetikai, -dinamikai adatok alkalmazásának új módszertani"… megint csend lesz… „moduláció"…*

Lídia abbahagyja a járkálást, kis ideig egy helyben áll, maga elé mered. Aztán leül az íróasztalhoz, egy tollat tologat ide-oda, percekig csend tölti be a szobát, majd a mobiljáért nyúl.

– Szervusz, apa!

– …

– Nem, nincs baj.

– …

– Nem, tényleg semmi. Csak azt akartam mondani, hogy mégsem megyek hozzátok a hétvégén. Igen, tudom, de nem alszom nálatok.

– …

– Lemondom a konferenciát. Nincs miről beszélnem.

– …

– Nem. Úgy látszik, mégsem én fogom felfedezni a rák ellenszerét.

Mariann és Márk moziból jönnek ki. Márk sokáig nem szól, látszik rajta, hogy a film hatása alatt áll.

– Egyszer tudnék olyan forgatókönyvet írni, mint Baumbach!

– Azért ez nem akkora szám – fanyalog Mariann –, nagyrészt ez is nyavalygás, hogy jaj, milyen nehéz megőrizni a házasságot. Viszont a Scarlett Johansson baromi jó benne. Majdnem olyan jó, mint én.

Rövid séta után leülnek egy padra.

– Na, és a miénk hogyan végződik, tudod már? Csodálom, hogy ez a majom – Mariann a rendezőre céloz – engedte, hogy nyitva maradjon.

– Meggyőztem. Amikor a Casablancát vették, Howard Koch állandóan átírta a forgatókönyvet, és még az utolsó forgatási napon se tudták, mi lesz a film vége, ki száll fel a repülőre.

– Szerinted hogyan legyen? – kérdezi Márk.

– Keresse meg a volt pasiját?

– Legyen úgy, hogy eljössz velem Amerikába. Tanári állást kínáltak ott, ahol tanultam.

– És mit csinálnék ott? – vágja rá, Mariann. – Én itthon vagyok színésznő.

– Legyen úgy, hogy Lídia folytatja a munkáját?

– Én nem csapom be magam, ott nem lennék Scarlett, itt viszont egyre sikeresebb vagyok. A jövő héten reklámot forgatok.

1/1

„MIGRANS-SOKK" – „FANATIZMUS"

N.TÓTH ANIKÓ

RAGYOGOK

TANÁRNŐ KÉREM

Amióta meleg fátyolosítást kapott az elővilágosított hajam, határozottan jobb a közérzetem. Mintha a nap simogatná külön minden hajszálamat. Ködös őszi reggeleken különösen érvényes ez. A tanterembe természetes fényt viszek, szemlátomást felélénkül a figyelem. A lányok egész egyszerűen nem tudnak betelni vele(m), tincstanulmányokat folytatnak az óra jelentős részében. Saját fejükre képzelik ezt a remek rezes árnyalatot, mit sem törődve azzal, illik-e az arcbőrük vagy a szemük színéhez. Mert az enyémhez természetesen tökéletesen passzol, nemhiába egyeztettem hosszasan a fodrászommal. Az aszimmetrikus pixie frizurám hosszabb oldala ráadásul rendkívüli szabadságot ad, hiszen variálhatom hullámosítással vagy fonással. Egyszóval akár mindennap a meglepetés erejével nyűgözhetem le a nyiladozó nőiségükben mintákat kereső nyugtalan tiniket. A fiúkra leginkább a vagány széles választékom tesz drámai hatást: le sem tudják venni a szemüket rólam. Úgy jegyzetelnek, hogy nem néznek a füzetükbe, azt sem érzékelik, ha kifut a tolluk a papírról a pad generációk által szorgalmasan koptatott felületére. A tábla előtt, majd a padok között úgy tervezem meg az útvonalat, hogy mindenki hozzáférjen a hajam látványához minden oldalról. Az átmenetes felnyírás a tarkómon minduntalan ámulatba ejti a szemlélőket. Nincs gondom a fegyelmezéssel.

Persze nem csupán a frizurám a csodálat tárgya. Van mit bámulni az arcomon is. Mindig makulátlan a bőrképem. Nem véletlenül, hiszen kizárólag kiváló minőségű színezett hidratálót vagy természetes fedésű alapozót használok, amit ásványi púderrel fixálok, melynek finom gyöngyházfényű textúráját jól kiegészíti a hab állagú pír. Sokat bíbelődök a szemfestéssel is. Gondosan kiválasztom a szemhéjfesték árnyalatait. Felviszem, felsatírozom. A tusvonal színéről és formájáról reggeli hangulatom, az öltözékem vagy a rám váró napi események (pl. óráim száma, tananyagtartalom) szerint döntök. Kedvelem a cicaszemesre húzott bársonyos, szemeket kinyitó, pillákat sűrűbbnek mutató vonalat. Van, hogy a hódító tekintet érdekében fekete ceruza helyett meseszép burgundi szemhéjpúderrel rajzolom meg. Olykor dupla vonalat vetek be, amit úgy alakítok, hogy a vége villásan kettényílik. Ha izgalmas keretet akarok adni a szememnek, sötétkék vonalat indítok a belső szemzugból, ami a külsőben folytatódik lendületesen. Előfordul, hogy a tökéletesen megkomponált, klasszikus cicaszem fekete tusvonala fölé húzok egy vékony, színes, például orgonalila vonalat. Szerencsés vagyok a hosszú pilláimmal, de

MIGRÁNS-SOKK – FANATIZMUS, MONOTÍPIA-CERUZARAJZ, 2016

a mély színű, gazdag árnyalatú, sokpigmentes spirálok segítségével még hangsúlyosabbá tehetem őket. A szemöldökömmel nem kell foglalkoznom: tökéletesre sikerült a tetoválás.

Na és a szám! Mivel ez a munkaeszközöm, alapos ápolást igényel. A hyaluronsavas ajakfeltöltésnek köszönhetően élettel teli, természetesen telt ajkakkal büszkélkedhetek, öröm felvinni rájuk bármilyen rúzst (kedvencem az ombré), kényeztetni őket bársonyos szájceruzával, ragyogásfokozó szájfénnyel. A reggeli toalettnél tükör előtt próbálom az aktuális napi kulcsszavakat, ellenőrzöm az előnyös szájtartást, az akkurátusan kiválasztott rúzs hatását az egyes hangok formálására. Az annyira nem fontos, mit mondok, inkább az számít, hogyan mondom. A szájmozgásom, a mesterien rúzsozott ajkak vizuális élménye kedvezően befolyásolja a diákok fantáziafejlődését.

A munkám értelemszerűen megköveteli, hogy törődjek a külsőmmel. Tudatában vagyok annak, hogy a ruha teszi az embert. Ebből következően ruhatáramat folyamatosan bővítem, átrendezem, újragondolom az aktuális divatnak nagy odaadással megfelelve. Szánalmasnak tartom azokat a kolléganőket, akik három-négy szezonon át sem átallják ugyanazt a két-három ruhadarabot viselni, amit eleve turkálóban szereztek be, egyetlen vacak cipőben vészelnek át több tanévet, és szívesen fogadják tehetősebb barátnőjük nagylelkűen ajándékozott megunt cuccait. Az én gardróbom márkás egyedi darabokból áll. Hajlandó vagyok nagy összegeket áldozni rájuk, miért is sajnálnám magamtól ezt a gyönyörűséget? Legfeljebb háromhetente veszek elő egy-egy szoknyát, blúzt, ruhát vagy nadrágot, de sosem kombinálom egyformán. Harisnyáim legendásak, bokám szép ívét, vádlim finoman kidolgozott izmait szenzációsan kiemelik. A rafináltan összeállított szettek azt a benyomást keltik, hogy naponta új ruhám van. Bátran váltogatom a klasszikus, a lezser, a minimalista stílust, sőt nem riadok vissza időnként a maszkulintól sem. Igazából minden fazon és szín jól áll, hiszen testem szinte hibátlan, hála a nyári szünetekben tisztítókúrának álcázott kemény fogyózásnak, valamint az elektrostimulációs alakformálásnak és a zsírgyalunak. Mindig elégedett vagyok, ha a hálószobámban ravaszul felállított tükrökbe nézek.

A kiegészítők a mániám: fülbevalók, nyak- és bokaláncok, karperecek, gyűrűk gazdag választéka áll rendelkezésemre a pipereasztalom mellé állított szekrénykében az igénye-

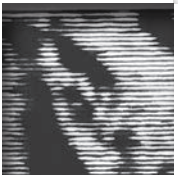

sebb bizsutól az igazgyöngyön át a drágaköves ékszerekig. Imádom a kendőket, öveket, retikülöket, sapkákat, sálakat, turbánokat, kesztyűket. Napszemüvegből komoly gyűjteményem van.

Gondot fordítok értelemszerűen a körmeimre is: a műkörmösöm nem győzi kielégíteni a bizarr kívánságaimat, miközben mindent kipróbálok a géllakktól a porcelán műkörömig, a francia körömmintáktól a beépített díszítésekig, bátran bevállalva a legvadabb árnyalatokat is.

Természetesen részletekbe menően megtervezem a színek és formák összhatását. Tudok bánni magammal, ezt az elismerő vagy éppen irigykedő pillantások intenzitásából tudom mérni az utcán, a hentesnél, a bankban, a gyógyszertárban, a kávézóban, a folyosón és persze a tanteremben.

A tanáriban velem szemben ülő kolléganővel tudok leginkább szót érteni. A többiek a szupermarket hétvégi akcióiról, jelentéktelen személyek botrányos válásáról, az időjárásról, a bugyuta tévésorozatokról cseverésznek szünetekben, lázba hozzák egymást főzési sikereikkel, szorgalmasan cserélgetik a recepteket, csorgatják a nyálukat, különösen hétvége közeledtével. Mindezt elengedjük a fülünk mellett, bár néha elég nehéz, mert mindenki egyszerre beszél meglehetős ricsajt okozva. A mi témáink sokkal izgalmasabbak: megvitatjuk a gyümölcssavas talphámlasztás előnyeit, a villanófényes szőrtelenítés szükségességét, a mikrofókuszált ultrahangos bőrfiatalítás eredményességét (bár ez engem egyelőre nem fenyeget), az őssejtes-lézeres arckezelés jótékony hatását, az aromaterápiás testtekercselés szépségszalonokként különböző árát, valamint a szemhéjtetoválás kockázatait. Beavatjuk egymást a parfümök titkos világába, hiszen tudjuk, hogy a nőnek, aki nem használ parfümöt, nincs jövője (ő decens illatokat permetez magára a tágabb jövő érdekében, míg én az intenzívebb aromák elkötelezettje vagyok, nem hányva fittyet a jelennek sem). Abban is egyetértünk, hogy minél rosszabbul állnak a dolgaink, annál jobban kell kinéznünk (bár ez rám egyelőre nem igazán vonatkozik). Abban is osztjuk egymás véleményét, hogy elsősorban a megjelenésünkkel kell hatnunk a diákokra: az ápolt külső, az elegancia vagy az extravagancia maradandó emléknyomokat hagy, s igazán nem olyan nagy baj, hogy a tananyag töredéke sem raktározódik el a hosszútávú memóriájukban.

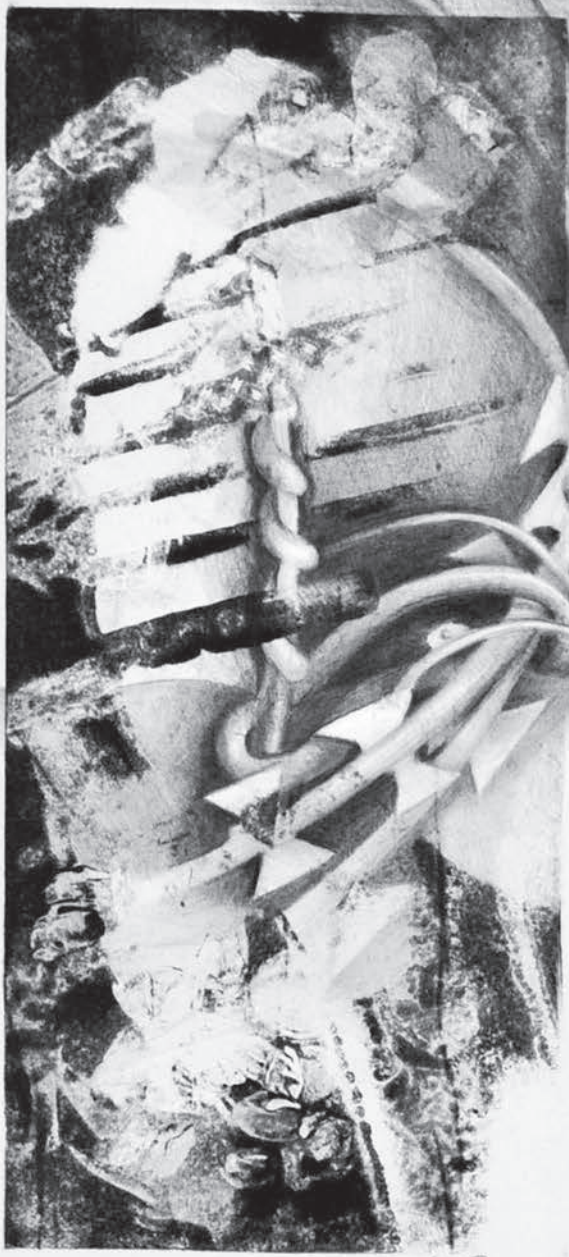

1/1 „MAGYAR HATÁR"
„MIGRÁNS - SOKK"

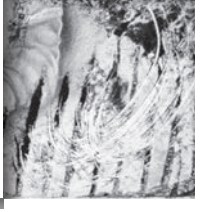

LAPIS JÓZSEF

A TÖKÉLETES TRÜKK

POLGÁR ANIKÓ *PALEOCSONTEVÉS* CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

Polgár Anikó és Gyenes Gábor könyve azt a világot teremti elénk, amelyben – úgy gondoljuk –, az átváltozás (a világ egy az alakszerűségét táncoltató életközeg, a világ bármivé lehet), az animitás (a lelkesítés, a most tárgyaknak nevezett dolgok élettel telítése, személyesítése, személyközi kapcsolatba vonása), a fantázia (a kitaláció más radikális igazsággá teremtése) a létezés alaptapasztalatai lehettek. Ez a világ adott esetben közelíthet az őskőkorszak – nem kis részben máig terra incognitának, ismeretlen, a modern civilizáció által csak az eltüntetése árán fölfedezhető területnek számító – világához, s a könyv bizonyos elemei, mind a szavak, mind a vizuális megoldások szintjén rájátszanak a paleolitikum kulturális sémáira. Ám ez a világ adott esetben a gyermekkor – ismétcsak: a felnőttkor eszközei felől teremtett – szemlélete, érzékelésmódja is. Amikor ilyen (gyerek)könyveket olvasunk, szívesen mondjuk, hogy a gyermekperspektívát hívja elő, azt hozza létre, illetve a gyermeknyelvet veszi használatba. A *Paleocsontevés* egyik sajátossága az, hogy az említett két „primitív" konstrukciót, az őskőkorit és a gyermekit találkoztatja, montírozza egymásra. Ám ezt nem meggondolatlanul, nem reflektálatlanul teszi – s pláne nem erőszakoltan.

A könyv első költeményének első négy sora: „Ne húzd rám a nadrágot, / nem fog látni a lábam! / Ne húzd rám a sapkát, / nem fog látni a hajam! / Nem látok ebben a kabátban, / annyira fekete." Erős felütés, jelentésgazdag sorok. Megjeleníti egyfelől a gyermek ellenállását az öltözködés felé – ismerős helyzet sok szülőnek. Ami izgalmas, hogy ennek a fizikai vergődésnek, ellenszegülésnek ad nyelvi és lelki formát – nem leképezi a szituációt, szó sincs róla, ez nem a tényleges, megtapasztalt gyereknyelv költői hasznosítása. Ez egy másszerű gondolkodás költészet általi megteremtése, amely a poétikai kitalációban mégis erőteljes, a valóságnál láttatóbb igazságértékkel bír. Magyarázat, egy kapu kinyílik – egy szem fölnyílik, annak ellenpontjaként, ahogyan a szöveg melletti-mögötti, teljes oldalt lefedő rajzon egy felnőttkezek szorításában szabadságharcot folytató gyermek egyik szeme eltűnik a sapka és a ruha mögött. Egyébről is szó van itt, természetesen. Arról, hogy a láb – él. Hogy a haj – él. Létezik, lát. Ő is küzd. A testrészek még nem feltétlenül részek, inkább szövetségesek, tettestársak, akikkel barátkozni lehet, s akiket egy másik tettestárs, a száj segítségével föl is lehet fedezni. A vers idézett első soraiban a ruhák ezt a jelleget korlátozzák, s a tiltakozás egy egész dacszövetség küzdelme – nem csak az Én-é önmagában, de a hozzám tartozó társak, a kézé, lábé, hajé is. Akiknek nincs hangja, hogy szóljanak, azok helyett szólunk. A költemény világában a versbéli beszélő szólal föl a testrészekért s önmagáért, egy lépéssel hátrébbról szemlélve fogalmazhatunk úgy, hogy a költészet szól az – így – szólni nem tudó gyermek helyett. Tegyük gyorsan hozzá: ha minden ironikus és játékos voltában együtt is komolyan vesszük a gyerekkönyvet, akkor azt is el kell mondani ezúttal is, hogy minden mások helyett, mások nevében szólás a másik teremtve kisajátítása is. Úgy szólok, mintha ő lennék, de nem ő vagyok. A különbségek termelődnek és eltűnnek, eltüntetődnek.

Az idézett kabát, amely feketít, amely a látást semmisíti – az én látásomat és az engem látásomat – az imént ecsetelt helyzetnek a jelképe. A(z óvó-védő) szabadságkorlátozásé egyfelől, a(z őrző-védő) kisajátításé másfelől. (Nem pedagógiáról beszélek, hanem pszichológiáról – nem bírálatról, hanem szükségszerű velejáróról. Nem leképezésről, hanem létrehozásról. Így csináljuk, így óvunk, így a helyes – de nem feltétlenül így érzékelődik, a másik oldalon. A költészet csodájáról beszélek, a fordulatról, a világ másképp értésének kényszeréről.) Olvassuk tovább a verset: „Megyek az utcán, látod, lépkedek, / és folyton összeütközöm a levegővel. / Milyen feketék ezek a fák, / meg amaz is! Nem látnak így engem. / Néznek rám és észre se vesznek." Ez a folytatás még gazdagabb, szaporodnak a jelentések. A fák maguk is feketék, akár a kabát, amely feketévé tette a világot – a kabát fölvételével az egész világérzékelés megváltozott, s így az egész külső világ megváltozott, hiszen utóbbi előbbi függvénye itt. (Nyilvánvaló, hogy Polgár Anikó a filozófiai jelenségekkel, a bölcselet akár radikális belátásaival is játszik.) A helyzet tükrös: ahogyan én feketének látom a fákat, s ahogyan a kabát ellehetetleníti a (szabad) látást, úgy a fák is feketék, és ők sem látnak („így") engem. Láthatatlanná tett a kabát azáltal, hogy megfosztott lényem korlátlanságától. Így én is jelentéktelenné váltam. Izgalmas és összetett, kemény lélektani helyzetek izgalmas és egyszerű, kemény nyelvi szerkezetekben megjelenítve. Az eddig idézettek leginkább poétikus részlete kétségkívül a következő volt: „Megyek az utcán, látod, lépkedek, / és folyton összeütközöm a levegővel." Játékos animizmus, képzeleti szárnyalás, és súlyos akadályozás, a mozgás, a létezés nehézkessége tömörülnek e sorokban. A levegő fizikailag tapintható, maga is lelkesül, mint a fák. Nem feltétlenül barát, nem feltétlenül ellenség. De kétségkívül szoros kapcsolatban állunk egymással: „Egyszer, amikor kicsi voltam, / nekimentem, azért nőtt rajta ez a púp, / látod, az a dudor ott a fának a lábán." A vers vége egyfelől a fák emberiesítését, humanizálását végzi el („Hogy bírnak ezek a fák itt / egy lábon állni, mindig, egyhuzamban?"), másfelől a gyermekléttel való szembenállást (egyben a vágyak rájuk vetülését) hangsúlyozta: „nekik félniük sem kell, / hogy megszidja őket valaki, / ha folt marad a nadrágjukon". A *Nadrággondok* című költemény tehát „nadrágproblémával" kezdődik és végződik, hasonló fénytörésben, ám különbségekkel: előbb a nadrág, mint említettem, a szabadság korlátozásának, a külső kényszernek jele, amely a nem látáshoz járul hozzá (kétféleképpen: nem látok, s nem látszom), addig az utolsó sorokban a fé-

lelem közvetlenebbül vetül rá erre a tárgyra mint éppenséggel a rossz cselekvés látható jelére. A szöveg az oldalpárnak azon az oldalán helyezkedik el, amely a sötétséget viszi színre különböző alakzatokban – s a sötétnek szeme van, figyel, illetve a sötétben szemek vannak, akik próbálnak kilátni belőle: mindkét képolvasat lehetséges.

Ha a kezdet és vég került szóba, beszéljünk a kötet utolsó, címadó verséről, a *Paleocsontevés*ről – a képi illusztráció ez esetben kevésbé izgalmas, s hogy egy-két pontot leszámítva írásomban kevesebb szó esik a képekről, az mindenekelőtt ezért van: elegyesnek érzem a rajzokat; a könyv vizuális tervezését izgalmasnak tartom, de több képet érdektelennek vagy kevéssé sikerültnek. (A *Félresikerült rajzok* című, önreflexívként is olvasható vers képi környezete például sokkal izgalmasabb is lehetett volna: a szöveggel folytatott párbeszéde is erőltetett, de „függetlenként" sem elég erős. A tigrisfigura egész ötletes, a víziló például a legkevésbé sem – a szövegben itt „szétfolyt tintafolt" szerepel hasonlítóként, no, ez egyáltalán nem vonódik be. És hogy a kakaalakú és -színű figurán miért van áthúzva két vonallal a csigaház, amikor a szöveg szerint eleve meztelencsigáról volna szó „hosszúkás macskaürülék" alakjában, az persze jó kérdés. Bár a válasz adja magát: nomen est omen *félresikerült*nek. De ha tényleg a cím miatt lett rossz, akkor ez valóban az önreflexivitás csimborasszója.) A címadó költemény egy gyermeki beszédfantáziaként olvasható, amelyben a megszólaló arról beszél, milyen volt ő korábban, milyen volt, amikor „csontevő" volt. „Mikor csontevő voltam, / csontból voltam én is, / mint a múzeumi dínók. / Csontból volt a gyomrom, / és bele lehetett látni". A fantáziát egyfelől érezhetően a kőkorszakból ismert képzetek, képi ábrázolások irányítják, de a nyelv árulkodó a tekintetben, hogyan telepszik ez rá az én-képre, hogyan lesz a csontevő-létből csont-lét, mi az, ami ezekben a képekben felforgató, kísérteties. Az első verssel ellentétben, ahol éppenséggel a feketébe burkolózás okozott félelmet, itt a túlzott áttetszőség, a látvánnyá válás tűnik rémisztőnek. Persze, a különbség csak felszíni, hiszen mindkét esetben az üresség, az eltűnés van a háttérben. A címek, látjuk, hogy sajátos módon játékosak, könnyedek, valamelyest egyébként ellentétben is a szövegek távlataival – tegyük hozzá, ezáltal oldanak is valamelyest a szövegek „kemény anyagán". (A *Paleocsontevés* egyébként a megelőző vers, a *Régészgyomor* szerves folytatása, s a régészkedés és étkezés tevékenységeinek egymásra montírozásával játszik el.)

Az eddigi versek alapján szóba hozott jelenségek átjárják a kötet szövegeit. A dolgok lelkesítése jellemzője rögtön a második műnek, *A kiszúrt lépcső*nek is, amely vers egyébként a láncmesék logikájára szerveződik („A süni fél, hogy legurul, / és megszúrja a lépcsőt. / A lépcső fél, hogy kilyukad, / és kifolyik a lábunk." Stb.). Alapvetően azért használom a lelkesítés kifejezést, s nem az emberiesítést vagy antropomorfizációt, mert például a félelem nem csak az ember számára előálló tapasztalás – ám az is igaz, hogy a műben olyan, részben a jövőre irányuló félelmek is megjelennek, amelyek mégiscsak inkább humán jegyek. (S például később *A pók* című költeményben már egyértelmű antropomorfizációra lelünk: „A pók siet haza a hálójába. / A pókapuka a kicsinyeihez." Talán épp ezért zavarbaejtő, hogy itt aztán a pók elfogyasztásáról lesz szó.) A kötetbéli harmadik vers, a *Sünigyerek* továbbviszi az előzőnek egy motívumát (ugye: a sünt), s a metamorfózis jelenségét hozza játékba („Ha tüske nőne a hátamon…"). Az eddigiekből is kitűnik, hogy a művek összefüggnek egymással, vonalvezetésük nem esetleges – ezt a lineáris összefüggésrendet az a képi megoldás is aláhúzza, mely szerint szaggatott vonal köti össze a verscímeket: mintha valakinek a nyomvonalát követnénk. Ez a szaggatott vonal sorvezetőként visz végig a könyvön, egyszerre rendkívül egyszerű, hagyományos szemléletű, mégis újszerű megoldás. Ráirányítja a figyelmünket arra, amiről egyébként hajlamosak vagyunk megfeledkezni, hogy a verseskönyv bizony szerkesztve van – ez pedig kifejezetten jól szerkesztett. S ebből a szempontból jól megírt, hiszen nagyon tudatosan mozdulnak át egyik műről a másikra a motívumok, gondolatalakzatok („Kivágtak itt egy nagy fasort." [10.] => „Kivágták a fákat." [12.] => „Kivágták először a fákat…" [13.]).

A *Paleocsontevés* költeményei igencsak különösek. Arról van szó, hogy ha a gyerekirodalmat a márkázás és könyvkiadás alapján kategorizáljuk (tehát a könyvtárgyban anyagiasult szerzői-kiadói intenció felől), akkor ez alapvetően gyerekkönyv. Ha viszont azt gondoljuk, hogy a könyvtárgyi kontextustól függetlenül bizonyos poétikai vagy tematikus jegyek alapján nagyjából el tudunk különíteni egy olyan szövegcsoportot, amelyet gyerekversnek nevezünk, akkor ezen kötet művei több ízben kilépnek ebből a mégannyira heterogén és széttartó csoportból is. Ezt egyébként önmagában sem pozitív, sem negatív értékítéletnek szánom: nem attól lesz jó vagy rossz a (gyerek)vers, hogy affirmatíve vagy felforgatóan viszonyul valamilyen költészeti hagyományhoz. Természetesen azonnal önhelyesbítéssel élek: nyilvánvaló, hogy a felforgató viszony bizonyos szinten affirmatív, amennyiben egy hagyományt jól érzékelhetővé tesz: sok esetben épp a transzgresszió szembesít a határokkal, raj-

zolja ki a kontúrokat. (Úgy gondolom, hogy az utóbbi idők gyerekköltészeti teljesítményéből leginkább Kollár Árpád *Milyen madár* című kötete az, amely ebből a szempontból rokonítható recenzeált könyvünkkel – azzal a különbséggel, hogy míg a Kollár-kötet többféleképpen hasznosítja a líra érzéki dimenzióját – hangzósság, versdallam, ritmus –, addig Polgár Anikó szabadversekkel dolgozik.)

A Polgár Anikó-versek kifejezetten zavarba ejtőek és gazdagok – kedvem támadna kivétel nélkül (na jó: néhány kivétellel) mindegyiket sorra venni, és értelmezni. Bármit is tartsunk arról, hogy mennyire *jók*, az biztos, hogy sokat lehet gondolkodni rajtuk. Engem határozottan megállítanak, és arra késztetnek, hogy időzzek el náluk, velük. A még csak nem is a legösszetettebbek közé tartozó *Csigagyerek* című műben például érdekes nézőpont-elmozdulásokat tapasztalunk. Előbb a(z antropomorfizált, vagy mondhatjuk úgy is, gyerekszemszögből látott és elbeszélt) csigáról kapunk állításokat: „A hangyának van lába, a csigának nincs: / hiába várja az anyukája, / hogy négykézlábra álljon, / csak csúszkálni tud, mint én a parketten." Itt tehát belép az „én", a beszélő. Hogyan is kapunk róla képet? Mintha egy embergyerek lenne, aki már nem babakorú, hisz már nem sajátként beszél, amikor azt mondja: „De azért ügyesen emelgeti a fejét, / mint a hasukra fektetett kisbabák." A fiktív gyerekmonológban akkor jelentkezik fordulat, amikor ezt olvassuk: „Én is csigagyerek vagyok, szeretek a sárban. / Sokat ittam a tejecskémből, / nem fértem el a házban." Nem feltétlen kell döntenünk arról az olvasás során, hogy az önbejelentés képes beszédként értendő-e (azaz metaforikus azonosításról van szó), imaginációról van-e szó, illetve tényleges létállapotra utal-e (azaz egy csiga beszédét halljuk-olvassuk, avagy valakiét, akinek identitása „csigai", horribile dictu egy csigává változott valakiét): ezek a kérdések beleágyazódnak a versfikcióba. Zavarunk ugyanakkor fokozódhat, ha továbbolvasunk: „Kijöttem és keresgéltem anyukámat, / azt a nagy kövér csigát: / a templom mellett mászik ügyetlenül, / és mindjárt rátapos egy anyukáját kereső, / ugrándozó gyerek." Átváltozás, lelkesülés, belehelyezkedés, fantázia, átlényegülés – ilyen és hasonló jelenségek bújnak meg a poétikai alakzatokban. A Polgár-líra logikája fölborogatja a tudományt, s ezek a versek mindenekelőtt a logikát provokálják.

Apropó, logika. Hogy a szövegek bizony dűtenek-borítanak, arról a kötet tud, és reflektál rá. A *Denevérhinta* című verset követő írásban ugyanis ezt olvassuk: „Anya, nem tetszik ez a vers, / teljesen logikátlan, mondja Flóra." Az egyik vers tehát a másik kritikájaként is olvasandó – persze, játék ez is, trükk, már azt sem tudjuk, kinek a kezét figyeljük. Ugyanis valamiképp a kötetszintű lírai alaphelyzetről is tudósít: van tehát két (költői lelkületű) gyerek-

szereplő, Kornél és Flóra, s az ő látásukat, ötleteiket önti nyelvbe „anya", a tulajdonképpeni költő („Különben az se tetszik, / hogy Kornélról szól, / ő találta ki…"). Hogy *ez a* vers nem Flóra hangja, illetve megidézve, megírva az, azt jelzi egyfelől, a „mondja Flóra" beékelés, másfelől a cím: *Flórának nem tetszik a vers*. Eztán kezdődik azonban az anyaversek sora – törhetjük a fejünket, ha maradni szeretnénk a *Flórának…*-vers kínálta logikai szerkezetben, hogy akkor most mi is pontosan a lírai szituáció, amikor azt olvassuk, hogy: „Ha sárból lenne / anyukám, / rám ragadna.", vagy: „Nem vagy jó anya, / tudd meg, / jobb nálad a hó is! / Azt nyugodtan taposhatom, rugdoshatom, / beleírhatok akármiket." Tehát, ezeket közvetlen gyerekbeszédként olvassuk-e (ugye: a gyermeki lírai én, lírai hang…), vagy vegyük közbeékeltnek az anyai kezet, pennát, hangot? (Tükör a tükör előtt.) Természetesen épp arról van szó, hogy ezek a szövegek rámutatnak arra, hogy nincs közvetlen gyermekhang, nézőpont, hogy poétikai szempontból a svéd típusú gyermekvers nem azt jelenti, hogy gyermekek beszélnek hozzánk. Önmagában, persze, egy efféle leleplező jellegű belátás nem volna különösebben érdekes (mint ahogyan a recenzióban föltett több kérdés is [ál]naivnak tetszhet). Ami azonban nagyon érdekes, az az, ahogyan ez a kötet létrehozza a leleplezés keretét úgy, ahogyan a kortárs bűvészek teszik: reagálnak saját trükkjeikre, olykor belátást engednek a kulisszák mögé, rafináltan rajta is kapják magukat. De azért teszik ezt, mert így különösen és szellemesen szórakoztató élményt nyújtanak egyfelől, másfelől pedig elvonják a figyelmet egy másik, nagyobb trükkről. A *Paleocsontevés* (legjobb verseinek) esetében ez a nagyobb trükk egyébként egyszerre magától értetődő és utánozhatatlan – ez nem más, mint a mindenkori költészeté: elveszítjük a fejünket, s ezt nagyon szívesen tesszük.

(Gyenes Gábor rajzaival. Anser, Hetény, 2019)

POST SIPARIUM, EGYÉNI TECHNIKA, NYOMAT TEXTILPELENKÁRA, 2017

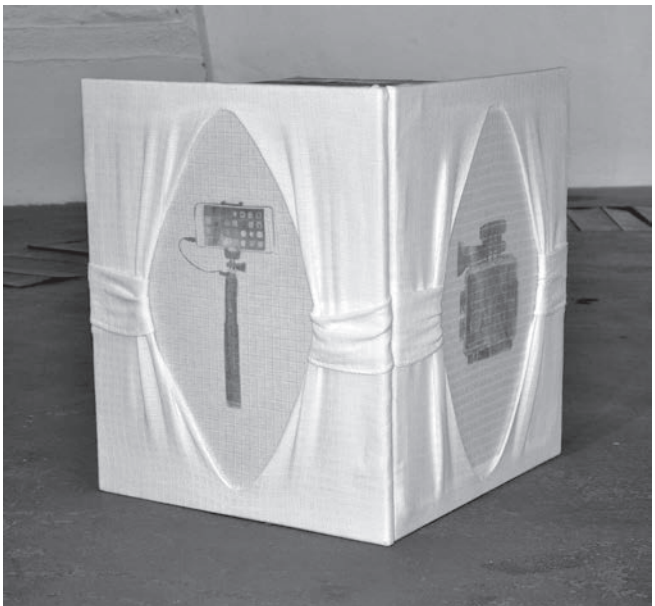

SZERZŐINK

DOBRAKOVOVÁ, IVANA (1982, POZSONY) ÍRÓ, MŰFORDÍTÓ ▮ **GYÖRGY NORBERT** (1972, LOSONC) ÍRÓ, MŰFORDÍTÓ ▮ **HAJTMAN KORNÉL** (1985, PÁRKÁNY) KÖLTŐ, MŰFORDÍTÓ, TANÁR ▮ **HAUGOVÁ, MILA** (1942, BUDAPEST) KÖLTŐ, MŰFORDÍTÓ ▮ **KÁNTOR ZSOLT** (1958, DEBRECEN) KÖLTŐ, ÍRÓ, SZERKESZTŐ ▮ **LAPIS JÓZSEF** (1981, SÁROSPATAK) KÖLTŐ, KRITIKUS, IRODALOMTÖRTÉNÉSZ ▮ **LAVRÍK, SILVESTER** (1964, SAVNIK) ÍRÓ, KÖLTŐ ▮ **MADRO, DOMINIKA** (1990, MYJAVA) ÍRÓ ▮ **MÁTYÁS GYŐZŐ** (BUDAPEST) ÍRÓ, EGYETEMI OKTATÓ, FILMESZTÉTA ▮ **MÉSZÁROS TÜNDE** (1970, POZSONY) MŰFORDÍTÓ ▮ **MODROVICH, MÁRIA** (1977, POZSONY) ÍRÓ ▮ **N. TÓTH ANIKÓ** (1967, ZSELÍZ) ÍRÓ, EGYETEMI OKTATÓ (KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEM, NYITRA) ▮ **NOSZEK BARBARA** (1996, POZSONY) SZERKESZTŐ, MŰFORDÍTÓ ▮ **PÉNZES TÍMEA** (1976, ÉRSEKÚJVÁR) KÖLTŐ, ÍRÓ, MŰFORDÍTÓ ▮ **POLGÁR ANIKÓ** (1975, VÁGSELLYE) KÖLTŐ, MŰFORDÍTÓ, EGYETEMI OKTATÓ (COMENIUS EGYETEM, POZSONY) ▮ **VÁLYI HORVÁTH ERIKA** (1978, POZSONY) MŰFORDÍTÓ, ÚJSÁGÍRÓ ▮ **ŽUCHOVÁ, SVETLANA** (1976, POZSONY) ÍRÓ

AZ IRODALMI SZEMLE MEGVÁSÁROLHATÓ

SZLOVÁKIÁBAN

DUNASZERDAHELY – MOLNÁR-KÖNYV (GALÁNTAI ÚT [HYPERNOVA])
KOMÁROM – DIDEROT KÖNYVESBOLT (LÚDPIAC TÉR 4810. / TRŽNÉ NÁMESTIE 4810.)
ÉRSEKÚJVÁR – KULTÚRA KÖNYVESBOLT (MIHÁLY BÁSTYA 4. / MICHALSKÁ BAŠTA 4.)
GALÁNTA – MOLNÁR-KÖNYV (FŐ UTCA 918/2. / HLAVNÁ 918/2. [UNIVERZÁL])
KIRÁLYHELMEC – GERENYI KÖNYVESBOLT (FŐ UTCA 49. / HLAVNÁ 49.)
NAGYKAPOS – MAGYAR KÖNYVESBOLT (FŐ UTCA 21. / HLAVNÁ 21.)
NYITRA – MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANSZÉK – KÖZÉP-EURÓPAI TANULMÁNYOK KARA. KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEM (DRÁŽOVSKÁ 4.)
POZSONY – A POZSONYI MAGYAR INTÉZET KÖNYVTÁRA (VÉDCÖLÖP ÚT 54. / PALISÁDY 54.)
SOMORJA – MOLNÁR-KÖNYV (FŐ ÚT 62. / HLAVNÁ 62. [VÚB MELLETT])
TORNALJA – TOMPA MIHÁLY KÖNYVESBOLT (BÉKE UTCA 17. / MIEROVÁ 17.)

MAGYARORSZÁGON

BUDAPEST – ÍRÓK BOLTJA (ANDRÁSSY ÚT 45., 1061)

A MÉDIA EREJE, INSTALLÁCIÓ, 2017

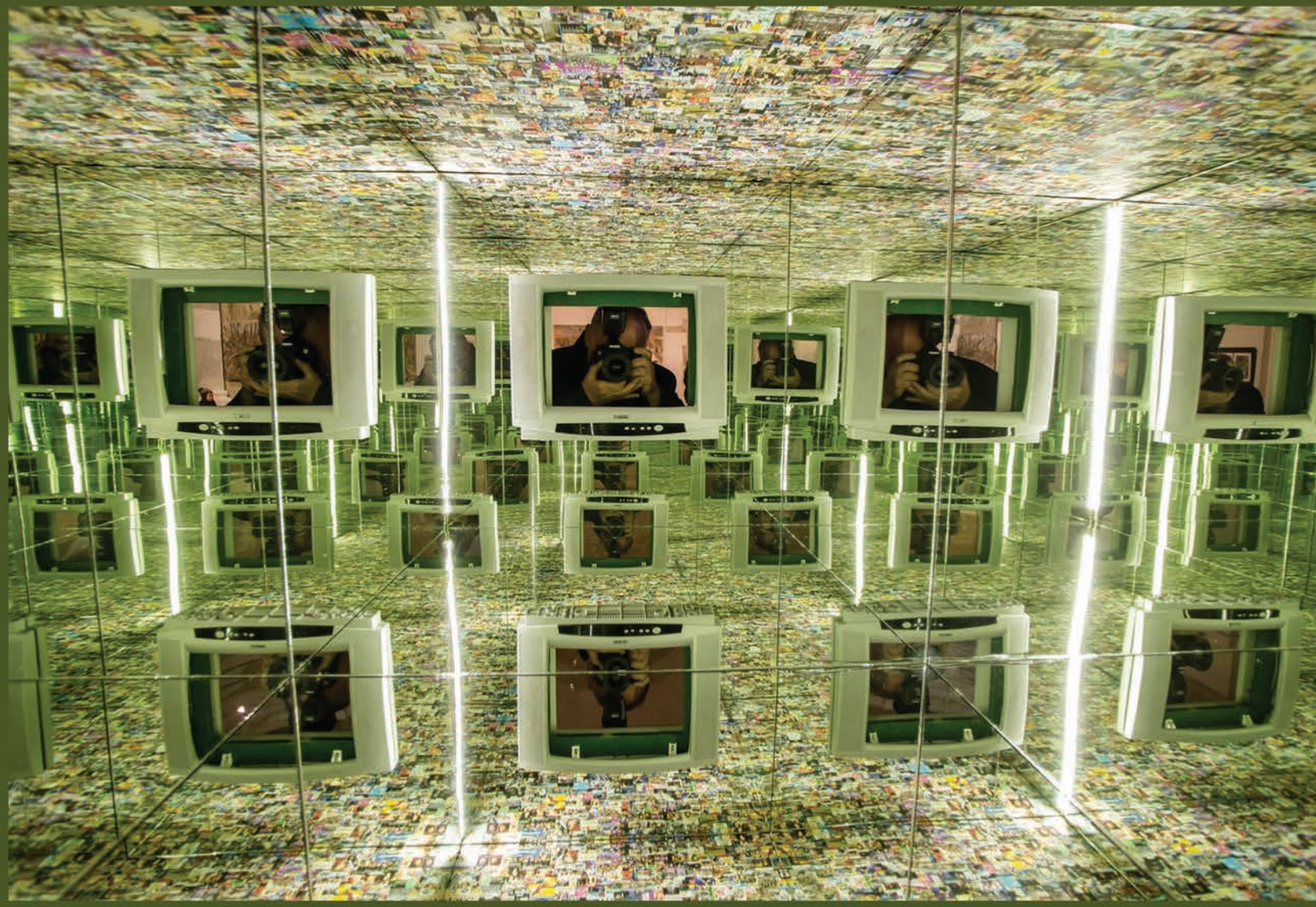

A MÉDIA EREJE, INSTALLÁCIÓ, BELSŐ TÉR, 2017

9 771336 508003 10